



bulletin 7-8

20 ČERVENEC – SRPEN 2009

akademický



REPROFOTO Z KNÍHY KŘÍČTE ÚSTA!, NAKLADATELSTVÍ ACADEMIA

AKADEMIE V OHROŽENÍ

**HISTORICKY PRVNÍ
MIMOŘÁDNÉ ZASEDÁNÍ
AKADEMICKÉHO SNĚMU AV ČR
SE SEŠLO 30. 6. 2009
K DEBATĚ O ŘEŠENÍ VLÁDNÍHO NÁVRHU
NA DRASTICKÉ OMEZENÍ ROZPOČTU AKADEMIE V PŘÍŠTÍCH LETECH.**

Bohumil Kubišta, POLIBEK SMRTI; reprodukce z knihy !křičte ústa!, Academia 2007

PŘIPOMÍNKA MODERNÍCH DĚJIN



OBĚ FOTO: LUDĚK SVOBODA, AKADEMICKÝ BULLETIN

Ceny EUSTORY předali Ilona Pařízková, předsedkyně národního výboru českého kola EUSTORY, a Rudolf Zahradník, čestný předseda Akademie věd ČR.

Do soutěže *EUSTORY* se od roku 2000 zapojilo téměř 500 studentů z více než 150 českých středních škol. Jejich úkolem je vytvořit práci na stanovené téma (individuálně nebo ve skupině), a to na základě vlastního výzkumu (rozhovory s pamětníky, využití dobového tisku, výzkumu v místních archivech, kronikách, muzeích apod.). Slavnostní vyhodnocení letošních prací na téma *Zastavený čas. Příběh fotografie* se tradičně uskutečnilo 5. června 2009 v hlavní budově Akademie věd ČR na Národní třídě.

V České republice *EUSTORY* organizuje Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i., ve spolupráci s Asociací učitelů dějepisu ČR. Soutěž řídí pětičlenný výbor a záštitu nad ní drží prof. Rudolf Zahradník, čestný předseda AV ČR. Studentské práce posuzuje komise složená z učitelů gymnázií a historiků Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR. Nejúspěšnější účastníci získají finanční ceny a mají také možnost se zúčastnit mezinárodních seminářů a letních akademií. Závěrečným slavnostním aktem každého kola soutěže je křest sborníku vítězných prací každého ročníku v rámci edice *Eustory*. ■

lsc

PŘÍBĚHY MAJETKU OBĚTÍ HOLOCAUSTU

Výstava *Návraty paměti, jež je doprovodnou akcí Konference k osudu majetku obětí holocaustu, která se uskutečnila ve dnech 26.–30. června 2009 v Praze a Terezíně jako závěrečná akce předsednictví ČR v Radě EU, je k vidění ve výstavním sále Uměleckoprůmyslového musea v Praze do 28. září 2009.*



FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

Na konci roku 2008 uplynulo 10 let od konference *Holocaust Era Assets* ve Washingtonu, kterou iniciovala vláda USA. V tzv. Washingtonské deklaraci se jednotlivé státy včetně České republiky zavázaly, že umožní výzkum a identifikaci ukradeného židovského majetku uměleckého charakteru pro jeho případnou restituci.

Pracovníkům Centra pro dokumentaci majetkových převodů kulturních statků obětí II. světové války při Ústavu pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky a Nadace Forum 2000 se v úzké spolupráci s Uměleckoprůmyslovým museem v Praze podařilo dohledat a identifikovat několik set předmětů z porcelánu, skla, kovu, dřeva a dalších uměleckoprůmyslových sbírek, jež původně patřily židovským obětem z protektorátu.

Výstava navazuje na obsáhlou publikaci *Návraty paměti* (2007) o deponátech židovského majetku ve sbírkách UPM. ■

red



FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

AKADEMIE VĚD V OHROŽENÍ

Obálka

Připomínka moderních dějin	2
Příběhy majetku obětí holocaustu	2
Nové knihy	3
Brána do vesmíru v zámeckém parku	4

Obsah, úvodník

Akademie věd v ohrožení	1
-------------------------	---

Předsednictví v Radě EU

Akademie věd ČR pod záštitou českého předsednictví	2
Malá úvaha nad koncem předsednictví	4
Evropští novináři v českých laboratořích	6

Událost

EuroNanoForum v Praze	7
-----------------------	---

Z Bruselu

České vynálezy na Street Party v Bruselu	8
Výkonná agentura pro výzkum	8

Věda a výzkum

CESNET a internet budoucnosti	10
Vědcům pronásledovaným režimem pomáhá akademická síť pro lidská práva	12
Ruská emigrace v meziválečném Československu	14
Ocenění slavisty a bulharisty	14
Jubileum mezinárodního časopisu Byzantinoslavica	15
Engineering Mechanics	16

Výročí

Výročí otevření vídeňské opery a pocta Josefu Hlávkoví	17
--	----

4. zasedání Akademické rady AV ČR

244. zasedání Rady pro výzkum a vývoj	18
---------------------------------------	----

Ocenění

Serendipity a čestný dvojdoktorát	20
Praemium Academiae potřetí	22
Oborová medaile Františka Křížáka	23
Pamětní medaile Jana Patočky	23

Tribuna

Svobodný duch a univerzita	24
----------------------------	----

Osobnost

Devadesáté narozeniny profesora Čestmíra Šimáně	26
---	----

Portréty z Archivu

Historik a překladatel Václav Líva	27
------------------------------------	----

Resumé

	28
--	----

Příloha

První mimořádné zasedání Akademického sněmu AV ČR	I-XXIV
---	--------

Poprve v dosavadní historii Akademie věd České republiky svolali její představitelé mimořádné zasedání Akademického sněmu. V úterý 30. června 2009, shodou okolností přesně v poslední den českého předsednictví v Radě EU, se sešli v Majakovského sále Národního domu na Vinohradech, aby se vyjádřili k vládnímu návrhu financování základního výzkumu, který má pro Akademii věd ochromující efekt.

V období českého předsednictví v Radě Evropské unie, během něhož naši domácí političtí rivalové klidně „shodili“ vládu, snad ani nikoho nemůže překvapit, že by vláda zase nezodpovědně „shodila“ špičkovou výzkumnou instituci své vlastní země. Že by v těch stovkách politických přehmatů a nedomyšleností mohla v klidu fungovat alespoň věda? Pryč se špičkovými výkony na úrovni salt, hurá k průměrnosti; pár kotoulů stačí k dobrým, ba výborným výsledkům v tabulkách, stačí se zaštitit „levnými“ výkony ve výkazech a grafech, nehledat pracně skutečné výsledky. A až se zjistí, že to nebyla správná cesta, pokrčí jen rameny: Inu, takhle to v Česku chodí...

Považujete Akademii věd České republiky stejně jako univerzity za národní kulturní dědictví, kterého je třeba si vážit a chránit ho? Považujete špičkovou vědu a péči o nové generace postgraduálních studentů za národní intelektuální bohatství? Domníváte se, že ani v globalizovaném světě nesmí země plýtvat svými nejlepšími mozky? Pak se všemi silami vynasnažte, aby se tak opravdu nestalo!

Možná, že lze akademikům oprávněně vytknout, že zaspali, že měli jednat dříve. Přesto však není pozdě, aby vědci zřetelně vymezili postavení Akademie, aby vyzdvihli její nevyčíslitelné intelektuální, kulturní i mravní hodnoty. Ještě je šance, aby ti, kdo jsou zodpovědní za budoucnost a rozvoj této země, „neshodili“ vlastní národní instituci základního výzkumu. Je načase, aby se vzdělanostní elita postavila za Akademii věd České republiky a po-tažmo za sebe samu.

MARINA HUŽVÁROVÁ

AKADEMICKÝ BULLETIN

Vydává: Středisko společných činností AV ČR, v. v. i., 110 00 Praha 1, Národní 3
ISSN 1210-9525, registrační číslo MK ČR E 8392

Šéfredaktorka: Mgr. Marina Hužvárová (HaM), tel.: 221 403 531, fax: 221 403 356,
e-mail: huzvarova@ssc.cas.cz

Redakce: Ing. Gabriela Adámková (srd), tel.: 221 403 247, e-mail: adamkova@ssc.cas.cz;
Mgr. Luděk Svoboda (lsd), tel.: 221 403 375, e-mail: svobodaludek@ssc.cas.cz;
fotografie Mgr. Stanislava Kyselová (skys), tel.: 221 403 332, e-mail: kyselova@ssc.cas.cz;
tajemnice redakce Bc. Markéta Pavlíková, tel.: 221 403 513, e-mail: pavlikova@ssc.cas.cz;
Překlad resumé: Luděk Svoboda, John Novotný; jazyková korektura: Irena Vítková,
tel.: 221 403 289, e-mail: vitkova@ssc.cas.cz

Předseda redakční rady: PhDr. Jiří Beneš

Grafická úprava: Zuzana Grubnerová
Tisk: Serifa, s. r. o., Jinonická 80, 158 00 Praha 5, e-mail: serifa@volny.cz

Příspěvky přijímáme e-mailem na adresu abicko@ssc.cas.cz. Redakce si vyhrazuje právo příspěvky krátit. Za odborný obsah příspěvku ručí autor.

Adresa redakce: Praha 1, Národní 3, 4. patro – Viola; <http://abicko.avcr.cz>.
AB 7–8/2009 vychází 24. července 2009.

AKADEMIE VĚD ČR POD ZÁŠTITOU ČESKÉHO PŘEDSEDNICTVÍ

Předsednická sezóna skončila. Výzkum a vývoj má za sebou dlouhý seznam jednání na nejrůznějších úrovních. Těžko bychom ale v tomto seznamu hledali akci, na níž by Akademie věd ČR nebyla „přítom“. Přispívali jsme do rozpravy na výzkumně-politická témata, představovali odborné výsledky nebo akce po stránce organizační i programové přímo zajišťovali. Vzhledem ke kvalitě a výkonu, který Akademie představuje pro výzkum v ČR, je to zcela logické. Více než kdy jindy jsme si ale mohli ověřit stupeň provázanosti se systémem evropského výzkumu, svou schopnost oslovovat klíčové hráče výzkumné politiky na evropské úrovni. Nemohli jsme přirozeně být na uzavřených zasedáních Rady ministrů pro konkurenceschopnost nebo na zasedání CREST, dlouhá léta se ale spolu s dalšími zástupci národní výzkumné politiky podílíme na „národních podkladech“, jako jsou diskuse, analýzy, zprávy expertních panelů, kulaté stoly...

Sezóna jednání ve VaV jednoznačně vrcholila v dubnu a květnu. Vedle úzce specifických a vysoce odborných akcí, jako byly konference *Compass Programmatic* nebo workshop k půdní biologii, které organizovala naše pracoviště, se uskutečnily i konference se širším záběrem, garantované AV ČR a uspořádané Kanceláří AV ČR.

ERA 2009: 16.–18. dubna

V záměrně odlišném, netradičně neformálním duchu se konala mezinárodní konference *ERA 2009 – Role of Basic Research in the Process of Structuring European Research Area*, která do Prahy přilákala přes sto významných expertů z výzkumných organizací, univerzit, průmyslu, ministerstev pro výzkum a grantových organizací z Evropy, USA, Tchajwanu či Ruska. Po dva dny se diskutovalo v pěti sekcích těsně provázaných s prioritami Evropského výzkumného prostoru (ERA).

Akci zahajoval předseda Akademie věd ČR Jiří Drahoš spolu s náměstkem ministra školství, mládeže a tělovýchovy ČR pro evropské záležitosti Jakubem Dürrem. Ve svém projevu mj. zdůraznil, že Akademie sdílí s MŠMT priority ve VaV, jako jsou výzkumné infrastruktury a mobilita mladých výzkumných pracovníků. Považuje však za nutné vidět distribuci výzkumných infrastruktur geograficky vyváženou; distribuce podpoří vyváženou mobilitu mladých vědců. Mobilitu nelze chápat jako cíl. „Často se zapomíná na skutečnost, že špičková věda je vysoce soutěživá, proto je spolupráce ve vědě často zvažována z velmi pragmatického úhlu pohledu,“ uvedl Jiří Drahoš. Úvodní blok uzavřel Jüri Engelbrecht, který představil organizaci *ALLEA – All European Academies*, jež sdružuje na 53 akademií věd ve 40 evropských zemích. Vystoupení Jüriho Engelbrechta reflektovalo původní myšlenku konference

coby workshopu akademií věd. Závěr sekcí patřil příspěvku *ITRE – Výboru pro průmysl, výzkum a energii Evropského parlamentu*.

Za řečnickým pultem se postupně vystřídaly známé osobnosti z evropského VaV – Hervé Pero (EK), Norbert Kroó (ERC), Wilhelm Krull (VolkswagenStiftung), Charles Edquist (CIRCLE), David Livesey (LERU), Roland Schenkel (JRC), Ian Halliday (ESF), Ernst-Ludwig Winnacker (EK), Michal Kleiber (ERC), Manfred Horvat (TUWIEN) nebo Alan I. Leshner (AAAS).

ICT Research and Innovation: Raising the Game: 20. dubna

Společné setkání expertů v rámci panelu *ISTAG*, které se zaměřilo na definování a zavádění politiky informačních a komunikačních technologií (ICT) v zemích EU, náměstků ministerstev odpovědných za implementaci této politiky (ICT National Research Directors) a ředitelů technologických platforem (ETP) k problematice ICT se uskutečnilo nad novým komuniké EK ke strategii propojující výzkum, inovace a společenské výzvy. Komuniké vyzvalo k tažení ICT VaVal v Evropě kombinací nabídky a poptávky a zdůraznilo nutnost zvýšit investice do programů, posílit spolupráci mezi investory a podpořit mezioborové inovace.

Konference *ERA 2009* i setkání expertů ICT byly doprovodné akce jedné z největších předsednických událostí – *FET09*.

FET09 – Science beyond Fiction: 21.–23. dubna

Možnosti naší technologické budoucnosti, špičkový výzkum prostřednictvím budoucích technologií, špičkové světové vědce a politiky ve výzkumné politice, projekty evropského exploračního výzkumu za-

měřené do budoucnosti... To všechno přinesla konference s podtitulem *Věda za hranicemi představ* pořádaná Akademií věd ČR a Evropskou komisí s příspěvím Českého vysokého učení technického v Praze. Souběžně s FET09 se konala i tisková konference, na níž Evropská komise oznámila, že do roku 2013 zvýší roční investici 100 milionů eur do budoucích technologií o 70 %, do roku 2015 pak tuto investici zdvojnásobí.

Konference FET09 se bezesporu stala novým fórem věnujícím se hraničnímu výzkumu v oblasti budoucích a vznikajících informačních technologií. Na 750 významných vědců, expertů, politiků, zástupců průmyslu a médií vedlo dialog o roli hraničního výzkumu v dnešní vědě, technologiích zítřka a jejich vlivu na budoucí společnost. Součástí konference bylo i 29 vědeckých sekcí, science café a výstava, která představila 29 ukázkových projektů dnešního špičkového výzkumu – např. simulaci jednoduchých organismů, robotického lachtana nebo syntézu znakové řeči.

Konferenci zúčastnili také představitelé Akademie. Miroslav Tůma z Akademické rady přispěl diskusí o roli posilování víceoborového výzkumu v rámci ICT. Jiří Kadlec se svým týmem z Ústavu teorie informace a automatizace AV ČR, v. v. i., představil v rámci výstavy tři demoverze zaměřené na algoritmy pro signální a obrazové zpracování a urychlení výpočtů a jejich praktické možnosti (zaostřování obrazu, koncept FPGA urychlení vedoucí k redukci spotřeby výpočetní jednotky a aplikace vyhodnocující růst kolonií kvasinek).

Konferenci zakončila světová premiéra projektu *Multimodal Brain Orchestra*. Pomocí mozkiem zaznamenaných fyziologických reakcí v reálném čase její členové kontrolovali interaktivní audio-vizuální podívanou, která zkoumala hlubiny emocionální zkušenosti.

Výzkumní pracovníci v Evropě bez bariér: 28.–29. dubna

Účastníci této akce se snažili vyhodnotit stávající mechanismy podpory rozvoje lidských zdrojů a mobility výzkumných pracovníků jak na úrovni členských států, tak na celoevropské úrovni a konzultovat možnosti pro větší informovanost a efektivnější využití stávajících nástrojů. Reflexe stávajících mechanismů je naprosto nezbytná; těžko by se jinak podařilo vytvořit „pátou svobodu“ představenou ve *Vizi 2020* (odstranit překážky bránící volnému pohybu výzkumných pracovníků, znalostí a technologií). V úvodním zasedání o tomto problému diskutoval mj. premiér Mirek Topolánek a eurokomisař Janez Potočnik.

Konference navazovala na práci expertních skupin, které se věnovaly problematice lidských zdrojů ve výzkumu a vývoji v rámci přípravy *Zelené knihy* o Evropském výzkumném prostoru, a na následné Sdělení EK: „lepší kariéry, více mobility: partnerství evropských výzkumných pracovníků“ z května loňského roku.

Konferenci doplnily tři specializované semináře. První se věnoval zkušenostem s přípravou a zavádě-



FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

ním Národních akčních plánů vytvořených na základě Sdělení EK, druhý se zabýval otázkou výchovy a podpory mladých talentovaných vědců v Evropě. Třetí seminář se zaměřil na specifické znalosti, jako jsou řízení projektů nebo transfer technologií. Programový výbor akce řídila profesorka Helena Illnerová.

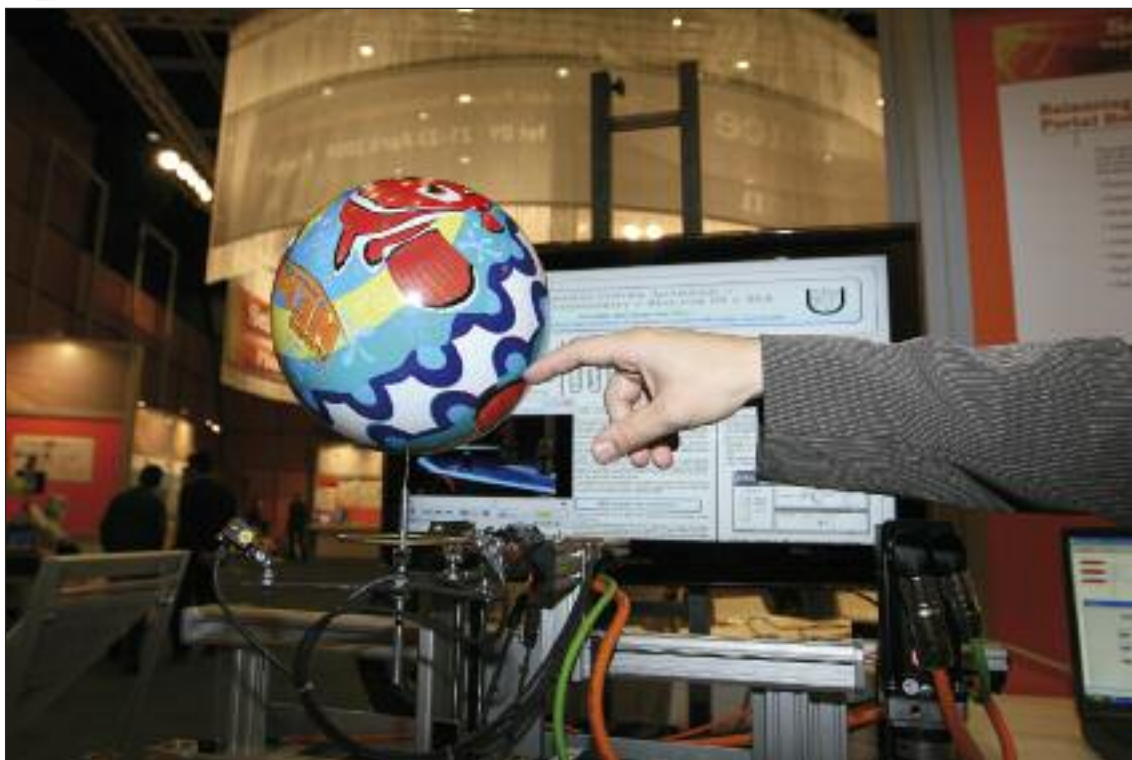
Steering Platform on Research for the Western Balkan Countries: 28. května

Zasedání Řídící platformy výzkumu pro státy západního Balkánu se konalo od roku 2006 již po šesté a do Liblic přivedlo 40 delegátů z 18 států a několika organizací. Na pořadu dne byla účast v 7. RP, otázka mobility a výzkumných infrastruktur. Úvodním *tour de table* zástupci z Balkánu vyjádřili obavy ze snižování již tak nízkých investic do výzkumu a vyzvali k regionálně specializovaným výzvám v rámci 7. RP. Delegáti také kritizovali komplikované administrativní procesy podávání evropských projektů a přetrvávající vizové problémy. Závěrem jednání vyzvala EK balkánské státy k přijetí *Evropské charty* a *Kodexu* pro výzkumné pracovníky a synergií ve využívání 7. RP a předvstupního nástroje IPA.

JARMILA TIOSAVLJEVIČOVÁ,
Odbor pro evropskou integraci
a využití znalostního potenciálu KAV ČR

MALÁ ÚVAHA NAD KONCE

ČESKÉ PŘEDSEDNICTVÍ SKONČILO – AŽ ŽJE ŠVÉDSKÉ



OBĚ FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

Šest měsíců u vesla je za námi. Lod' EU vyplouvá pod švédskou vlajkou. Kdesi za obzorem čeká Španělsko a vstříc Lisabonské smlouvě přemítá, jak ovladatelné toto „Chárónovo veslo“ bude. Sic transit gloria mundi – tak pomíjí světská sláva.

O kvalitě dnešního špičkového výzkumu se na vlastní kůži mohli přesvědčit návštěvníci konference FET09 prostřednictvím interaktivních exponátů.

Na české předsednictví padají komentáře ze všech stran. Ostře se diskutuje, unaveně argumentuje, novináři odhalují pikantní detaily z průběhu zasedání. V médiích povstává hrdina předsednictví – úředník profesionál. Země původu: Česká republika. Široké kvalifikační předpoklady, povolení dojednat kompromis a řídit jednání.

Nebylo lehké přebírat předsednictví. Francouzi v čele unie byli dobří. Navíc „marketingová“ kampaň zkušeného státu dojížděla ještě několik měsíců poté, co za tabulkou *Presidency* usedali na jednání Česi. Po šest měsíců, a to i přes pád vlády a nepříznivé mezinárodní události, poctivě dělali svůj díl práce a našli cestu ke kompromisům ve věcech, které často rozevlátě, ale všezahrnující francouzské předsednictví nechalo otevřené. Přirozeně, ne vše se podařilo. Švédové budou řešit problematiku aspektů žádostí o členství v EU od Chorvatů, Makedonců a (opět) Turků a (opět) je tu také *Lisabonská smlouva*. Pokud se dokončí proces

její ratifikace, budou Švédové zajišťovat přechod z dosavadního modelu založeného na smlouvě z Nice na nový model fungování předsednictví.

V oblasti VaV jsme ale splnili všechny úkoly a priority. Až se zdá, že v rámci společného programu předsednické „trojky“ (Francie, Česká republika, Švédsko) toho na švédské předsednictví v této oblasti moc nezbyvá.

Pod formální záštitou CZ PRES se v oblasti výzkumné politiky dostalo na 30 akcí. Jednalo se o konference z výzkumné politiky, jako byla například *EUFORDIA* nebo konference k výzkumným infrastrukturám. Část prostoru se věnovala představení a diskusi důležité zprávy, která navazovala na předchozí jednání a analýzy. Závěry, jež přijímá Rada ministrů pro konkurenceschopnost (COCOM), se staly klíčovými pro utváření evropské výzkumné politiky. Svě místo tu ale měly i vědecké konference, jako *CHEP 2009* nebo *FET09*, které představily současný špičkový výzkum.

M PŘEDSEDNICTVÍ

Akademie věd ČR se podílela na širokém spektru předsednických akcí, některé pod záštitou CZ PRES přímo organizovala.

Z hlediska politické akceptovatelnosti jsou samozřejmě nejsledovanější formální i neformální zasedání COCOM. Ta květnová byla zajímavá hned z několika důvodů.

V první řadě byly přijaty tři závěry, které mají dopad na národní politiku výzkumu. *Závěry k prvním krokům pro realizaci Víze 2020 pro Evropský výzkumný prostor* jsou spíše výzvou k realizaci dokumentu *Víze 2020*. Tato víze naplnění Evropského výzkumného prostoru (ERA), obezřetně situovaná do vzdáleného časového horizontu, má rozšířit lublaňský proces, navázat na zelenou knihu *Evropský výzkumný prostor: nové perspektivy* a obnovit Lisabonskou strategii. I když nám těžko zajistí 11 let klidu bez dalších posilujících a navazujících iniciativ. *Závěry Rady k hodnocení dopadů evropských rámcových programů pro výzkum a vývoj* mj. vyzývají EK k vytvoření základu pro „posuzování dopadů prováděné *ex post*“ včetně databází a aby v rámci „posouzení dopadů provedeného *ex ante*“ stanovila logiku intervencí pro jednotlivé části návrhu 8. RP. Uvedené kroky by měly ve smyslu účinnosti a účelnosti zefektivnit evropské investice do VaV, tj. vědecky a metodologicky podchytit projekty rámcových programů. Jako diskusní platforma posloužila únorová konference *EUFORIA*. Klíčovou roli na ní sehrála kritická zpráva evropského účetního dvora k hodnocení rámcových programů i expertní zpráva o 6. RP a reakce EK na tuto zprávu. *Závěry Rady k výzkumným infrastrukturám a regionálnímu rozměru ERA* vycházejí ze stejnojmenné konference, která se v březnu konala v Praze. Zdůrazňuje se v nich regionální rozměr výzkumných infrastruktur a jejich vliv na vyvážený rozvoj ERA. Ve své politické dimenzi ospravedlňují rozšiřování panevropských výzkumných infrastruktur mimo státy, které již nějakou infrastrukturu vlastní. Tato dimenze má význam pro náš zájem o projekt panevropské infrastruktury ELI z akčního plánu ESFRI.

ERIC

Na politické shodě na *Nařízení o právním rámci Společenství pro evropské konsorcium výzkumných infra-*

struktur (ERIC) se pracovalo již od francouzského předsednictví. Není bez zajímavosti, že MŠMT s AV ČR k účasti klíčových představitelů národního VaV k této problematice zorganizovaly kulatý stůl, u kterého se vypracovalo národní stanovisko (viz *AB 12/2008*). Mezi nejspornější body patřila právní forma ERIC a otázka osvobození od DPH. Důvody byly nasnadě – členskými státy se totiž nechtělo přispívat do rozpočtu státu, který sídlo výzkumné infrastruktury získá. Kvalifikovanou většinou byla nakonec přijata kompromisní varianta, jež pro daňové účely označila ERIC jako mezinárodní organizaci. Česká republika tak přímo v přihlášce o sídlo ELI prohlásí, že uznává ERIC za mezinárodní organizaci.

Ve své podstatě tak poslední zasedání COCOM naplnilo cíle českého předsednictví v oblasti VaV.

O předsednickém echu

Předsednictví skončilo. Priority splněné, akce ukončené, závěry sepsané. Život se vrací do vyjetých kolejí. Vaším nejlepším kamarádem už není noční hlídač a práci stíháte téměř v pracovní době. Začínáte ale přemýšlet o tom, že tam někde v Göteborgu, Lundu nebo Stockholmu je teď někdo, kdo shání řečníky, připravuje závěry, dojednává kompromisy. – A vy mu strašně závidíte. ■

JARMILA TIOSAVLJEVIČOVÁ,
Odbor pro evropskou integraci
a využití znalostního potenciálu KAV ČR

Na zasedání Řídící platformy výzkumu pro státy západního Balkánu na zámku v Liblicích se setkalo 40 zástupců z 18 zemí.



EVROPŠTÍ NOVINÁŘI V ČESKÝCH LABORATOŘÍCH



FOTO: ARCHIV VŠCHT PRAHA

Carla Palmieri a zástupci evropských novinářů naslouchají výkladu profesora Karla Bouzka z Ústavu anorganické technologie VŠCHT Praha o projektu 7. RP WELTEMP – energie pro budoucnost.

Jedním z těchto unikátních pracovišť je nově zřízená Laboratoř chemické robotiky na Vysoké škole chemicko-technologické v Praze, kde doc. František Štěpánek v loňském roce zahájil řešení projektu *CHOBOTIX* – *Chemical Processing by Swarm Robotics*, na který získal první grant Evropské výzkumné rady (ERC) udělený do Česka.

Organizace akce začala docela nenápadně. Začátkem ledna se ozvala Carla Palmieri z Oddělení strategických záležitostí při Evropské radě pro výzkum s dotazem: „Dovolala jsem se správně na oddělení, které se stará o projekt *šobotix*? Rádi bychom s vámi domluvili návštěvu laboratoří, v nichž se projekt řeší. Přijelo by okolo 100 novinářů z různých zemí EU v termínu 8. května 2009. Novináři by mohli diskutovat s doc. Štěpánkem, případně vidět, jak pan docent přednáší studentům.“ – Z tohoto zájmu jsme měli upřímnou radost, nicméně „vpustit“ 100 novinářů do jedné laboratoře a navíc v den státního svátku je naprosto nereálné; začali jsme vymýšlet, co s tím.

Bylo zřejmé, že novináře musíme rozdělit na menší skupinky a nabídnout jim prohlídku také jiných pražských špičkových laboratoří; pomohly nám kolegyně R. Šroglová a I. Krumlová z dejvického Ústavu organické chemie a biochemie AV ČR, v. v. i. V tomto ústavu vědci řeší druhý grant udělený do Česka Evropskou výzkumnou radou zkušenému vědci prof. Josefu Michlovi. Kromě toho jsme novinářům k prohlídce nabídli i další vynikající pracoviště VŠCHT Praha, akreditované laboratoře v Ústavu chemie a analýzy potravin, zaměřené na problematiku chemické bezpečnosti potravin, kde se výzkumné týmy pod vedením prof. Jany Hajšlové zapojují do řešení mezinárodních projektů 6. a 7. RP. Dalším významným pracovištěm VŠCHT Praha – s ohledem na začlenění do mezinárodní spolupráce ve výzkumu a vývoji – jsou laboratoře Ústavu anorganické technologie Fakulty chemické technologie. Výzkumné aktivity vedené prof. Karlem Bouzkem se svým zaměřením orientují především na otázky v přímém vztahu k ochraně životního prostředí a využití vodíkových technologií jako budoucího zdroje energie. Přesun původně plánovaného termínu návštěvy z 8. května na jiný den už jsme nechali na tiskovém odboru Komise.

Komunikační oddělení DG Research Evropské komise zorganizovalo v rámci předsednické konference Research Connection 2009, která se konala v Praze 7.–8. května 2009, bohatý program pro zahraniční novináře.

Jeho součástí byla také prohlídka unikátních laboratoří, v nichž vědci řeší projekty financované Bruselem.

Díky důkladné přípravě jsme z hlediska propagace českých významných vědeckých pracovišť, které se účastní projektů RP, udělali spoustu práce; zaktualizovali jsme anglické webové stránky, navrhli a vytiskli letáky k jednotlivým projektům, zpracovali celkový přehled naší účasti v projektech od 5. RP až do současnosti, nafotili laboratoře a výzkumníky. Pomalu se přibližoval den „D“, který byl nakonec přesunut na 6. května 2009.

Bruselský tiskový odbor naplánoval pro akreditované novináře jako první bod *Optional visit to Czech Research Installations active in EU R&D*. Mezi vybranými byl Ústav fyziky plazmatu AV ČR, v. v. i., s prohlídkou tokamaku COMPASS, Ústav molekulární genetiky AV ČR, v. v. i., Ústav organické chemie a biochemie AV ČR, v. v. i., a VŠCHT Praha.

Na celou akci včetně přepravy autobusy nám byly vymezeny pouhé 2,5 hodiny, vše muselo být proto dopředu přesně zkoordinováno. Do poslední chvíle jsme také nevěděli, kolik zástupců médií opravdu do Prahy přijede už ve středu dopoledne, kolik se jich rozhodne, že pojedou na prohlídku laboratoří, a jakou laboratoř si mezi nabízenými vyberou. Do Dejvic jsme si nakonec odváželi 22 zájemců včetně Carly Palmieri a její bruselské kolegyně Madeleine Drielsma.

Akce proběhla skvěle. Novináři projevovali opravdu velký zájem a organizaci návštěvy si pochvalovali. Do týdne se objevil první článek Jasona Palmera v BBC News, *Science & Environment*, pod názvem *Chemical robots swarm together*. Další následovaly, jak se můžete přesvědčit na webových stránkách VŠCHT Praha (viz http://www.vscht.cz/homepage/veda/index/Profil_vav/kampus/kampus_akce).

Kromě cenných zkušeností jsme získali mnoho nových kontaktů a pracovních přátelství. Troufnu si říci, že jsme se i trochu zasloužili o propagaci dobrého jména českého špičkového výzkumu jak u nás, tak i v zahraničí. ■

ANNA MITTNEROVÁ,

Vysoká škola chemicko-technologická Praha

EURONANOFORUM V PRAZE



Technologické centrum AV ČR zorganizovalo pod záštitou Evropské komise a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ve dnech 2.–5. června 2009 v pražském Kongresovém centru jednu z významných akcí českého předsednictví, konferenci EuroNanoForum 2009.

Více než 800 odborníků z celého světa

na ní diskutovalo o nanotechnologiích a jejich aplikaci v medicíně, životním prostředí, v průmyslových procesech či při výrobě a skladování energie. V rámci konference přijela do Prahy z Německa také interaktivní „pojízdňá laboratoř“ s 60 exponáty, kterou poskytlo Spolkové ministerstvo vzdělávání a výzkumu.

Nanotechnologie se v České republice poslední dobou rychle rozvíjejí. Svědčí o tom i rostoucí česká účast v projektech 6. a 7. rámcového programu Evropské unie. Se svými příspěvky na *EuroNanoForu 2009* proto vystoupili čeští odborníci Karel Ulbrich z Ústavu makromolekulární chemie AV ČR, v. v. i., Eva Syková z Ústavu experimentální medicíny AV ČR, v. v. i., a Pavel Jelínek s Tomášem Jungwirthem z Fyzikálního ústavu AV ČR, v. v. i. Rovněž jeden z workshopů zorganizovali čeští vědci (*Czech Nanoteam*), prezentovali na něm své vědecké výsledky a představili studium nanotechnologií na českých vysokých školách.

Podtitul letošního *EuroNanoFora*, které se poprvé uskutečnilo v novém členském státě EU, zněl – *Nanotechnologie pro trvale udržitelnou ekonomiku*. Symposium zahájila ministryně školství, mládeže a tělovýchovy Miroslava Kopicová, která uvedla, že nanotechnologie mají potenciál změnit technologické portfolio, a přispět tak k překonání současné ekonomické krize. José Manuel Rodríguez, generální ředitel evropského direktorátu pro výzkum, se na setkání s novináři zmínil také o úloze nových členských států v evropském výzkumu a vyzdvihl, že je nezbytné při naplňování projektů rámcového programu pro výzkum směřovat k excelenci. Dlouhodobé statistiky totiž ukazují, že jsou úspěšné státy, které výrazně investují do výzkumu a vývoje. Nové členské státy však investují do výzkumu a vývoje méně, než je západoevropský průměr, a proto je jejich úspěšnost mnohem nižší. Vlastimil Růžička, náměstek ministryně školství, mládeže a tělovýchovy, nicméně podotkl, že Česká republika je v evropských nanotechnologických projektech úspěšná nadstandardně. Na jejich řešení se podílejí nejen výzkumné akademické a univerzitní týmy, ale také průmysl. V současném rámcovém programu jsou čeští vědci v úspěšnosti při podávání ná-

vrhů projektů na šestém místě, a předstihují tak některé „staré“ členské státy.

Program konference byl opravdu bohatý; účastníci přednesli 156 příspěvků, konalo se 20 workshopů. Bohatá byla také účast průmyslových vystavovatelů.

Jinou významnou akcí byla technologická burza *Nano Brokerage Event*, která se uskutečnila 4. června 2009. Za svůj cíl si kladla propojit české a zahraniční podnikatelské, výzkumné nebo i jiné subjekty, které se zabývají nanotechnologiemi; ve spolupráci s Technologickým centrem AV ČR, ji uspořádalo podnikatelské a investiční centrum BIC Plzeň.

Jako součást popularizačního programu pro veřejnost se v České republice poprvé představil *Nanotruck*. Před budovou pražské ČVUT byl zdarma přístupný 3.–5. června 2009. Odborníci v této pojízdňé laboratoři informovali zejména studenty středních a vysokých škol o výhodách i záporech nanotechnologií a prezentovali nové možnosti pro úspěšnou kariéru ve vzrušující a perspektivní oblasti moderního výzkumu (na obr. dole jeden z vystavených exponátů).

Technologické centrum AV ČR, které letošní *EuroNanoForum* uspořádalo, se podílí na řešení evropských projektů, jako jsou například *NanoRoadMap* nebo *Observatory-Nano* a *FramingNano*. Zároveň pořádá různé akce; v oblasti nanotechnologií to byla například mezinárodní konference *Nanomedicine*. ■

LUDEK SVOBODA

Nanotrucku se daly vytknout snad jen německé popisky, shodovali se i zahraniční novináři.

Na snímku z konference zleva Eduard Hulcius (Fyzikální ústav AV ČR), Vladimír Albrecht a Rudolf Fryček (Technologické centrum AV ČR)



ČESKÉ VYNÁLEZY NA STREET PARTY V BRUSELU

V pořadí již třetí ročník české Street Party v Bruselu se uskutečnil dne 26. června 2009 na ulici Caroly před Stálým zastoupením ČR při EU a v těsném sousedství Generálního ředitelství EK pro výzkum. Akce byla poslední ze stovek kulturních aktivit, které během půlroku předsednictví ČR české instituce pořádaly v celé Evropě, a symbolicky je tak ukončila.



FOTO: DAVID STEINDLER, ARCHIV AUTORA

Návštěvníky čekal bohatý hudební program, o který se postaraly české skupiny Mandrage, Clou, Mig 21 a kapela Kryštof, jež před zaplněnou ulicí Caroly odehrály čtyři vynikající koncerty.

Vedle stánků, na kterých se prezentovaly české kraje, měla svůj stánek i Česká styčná kancelář pro výzkum a vývoj v Bruselu (CZELO). Zatímco na loňské akci zájemci vyplňovali vědomostní kvíz o českých vynálezcích a vynálezech, na letošní Street Party si mohli účastníci kvízu předměty přímo „osahat“. Jednalo se o významné české technologické či patentované vynálezy, mezi nimiž byly dva vzorky membrán od společnosti MEGA, dvě bezlopatkové miniturbíny od ČVUT (patentovaný vynález Miroslava Sedláčka a Stanislava Hostina), dále malý laboratorní elektrodialyzér, rovněž zapůjčený společností MEGA, a tři vzorky tkanin s nanovláknem, které zapůjčila společnost ELMARCO. Pátým předmětem byla větvička lékořice.

Street Party se zúčastnilo okolo tisíce návštěvníků, kvíz CZELO si vyzkoušelo 130 zájemců. Soutěž se setkala s velkým zájmem

účastníků, kteří ocenili především její interaktivní a zábavnou formu. Tři vylosovaní výherci, dva čeští a jeden zahraniční, si odnesli výhru v podobě dárkových košů s regionálními specialitami českých krajů a propagačními předměty českých univerzit a firem.

Česká Street Party byla původně plánována jako velkolepé zakončení českého předsednictví v centru města na historickém náměstí Grand Place, ale na poslední chvíli byla přesunuta před budovu Stálého zastoupení, kde se s úspěchem konaly již minulé dva ročníky. Třetí ročník této ryze české kulturní akce v Bruselu byl co do počtu návštěvníků neméně úspěšný a nejen českým účastníkům nabídl možnost skvěle stráveného pátečního večera v atmosféře české hudby, kultury a vědy. ■

MARTIN KAŠPÁREK,
CZELO – Česká styčná kancelář pro VaV, Brusel,
Technologické centrum AV ČR

WYKONNÁ AGENTURA PRO WYZKUM

Výkonnou agenturu pro výzkum (The Research Executive Agency – REA) zřídila Evropská komise v prosinci roku 2007, aby se podílela na managementu výzkumných kontraktů jménem Evropské unie a poskytovala profesionální zhodnocení projektů a služeb pro validaci účastníků Sedmého rámcového programu pro výzkum a technologický rozvoj (7. RP). Agentura je odpovědná za akce Marie-Curie programu Lidé, specifické aktivity pro MSP programu Kapacity a za velkou část témat Vesmír a Bezpečnost programu Spolupráce. Poslání a činnost agentury v rozhovoru přiblížil její ředitel Graham Stroud.

Mohl byste prosím – jako ředitel Výkonné agentury pro výzkum (REA) – popsat její poslání?

Hlavním posláním Agentury je zajistit a řídit evaluační zařízení napříč téměř celým rámcovým programem, a dále poskytovat účastníkům společné služby, jako jsou např. právní a finanční validace nebo zodpovídání dotazů atd. Kromě vyšší efektivity by však jedinou viditelnou změnou pro vědeckou komunitu mělo

být pouze nové záhlaví a nový název smluvní instituce v grantové dohodě.

Existují nějaké rozdíly ve srovnání s dalšími agenturami Evropské komise?

Regulační agentury, které vytváří Rada a/nebo Evropský parlament, mají mnoho podob. Mohou být umístěny kdekoli v EU, často

mají politickou roli a strukturu řízení, která může zahrnovat členské státy, Evropský parlament i Komisi. Oproti tomu mají výkonné agentury předepsanou právní formu. Nacházejí se v Bruselu nebo v Lucemburku a nemají žádnou politickou roli, byť je zakládá a dozoruje Evropská komise. Jsou svázány s realizací specifických programů a jejich životnost je limitována dobou jejich trvání. Jejich úkolem je zastávat specifické aktivity, které by jinak prováděla Evropská komise. Tím, že se koncentrují na svou manažerskou roli a nemají žádné politické pravomoci, mohou být o to efektivnější a výkonnější vůči potřebám klientů – v případě REA k potřebám výzkumných komunit. Agentura má vlastní právní subjektivitu, ale dozoruje a kontroluje ji Evropská komise a zejména generální ředitelství, jež mají výzkum ve svém portfoliu: GŘ Výzkum, GŘ Podnikání a průmysl, GŘ Informační společnost a média a GŘ Energie a doprava. Výkonná agentura pro výzkum bude největší. Plánovaný počet zaměstnanců je 558 v roce 2013.

Které úkoly bude REA vykonávat v rámci implementace a administrace 7. RP?

Agentura je odpovědná za úplnou implementaci projektového cyklu pro akce *Marie-Curie* programu *Lidé*, specifických aktivit pro malé a střední podniky (MSP) programu *Kapacity* a velkou část témat *Vesmír* a *Bezpečnost* programu *Spolupráce* v rámci 7. RP. Pro každou z těchto oblastí vyhlásí agentura výzvy k předkládání projektových návrhů, bude hodnotit podané žádosti a vyjednávat grantové dohody s úspěšnými žadateli, načež provede administraci grantových dohod, zkontroluje dosažené výsledky projektu a proplacení příspěvku EU projektovým partnerům. Oddělená část agentury má na starosti realizaci pomocných aktivit pro velkou část Rámcového programu. To zahrnuje provoz budovy pro evaluaci 7. RP, příjem zaslaných projektových návrhů a řízení logistiky jejich hodnocení. Dále pak kontraktování hodnotitelů a jejich placení, poskytování centrální služby pro validaci účastníků a ověření finanční kapacity a provoz centralizované služby pro dotazy k 7. RP.

Aktivity Výkonné agentury pro výzkum jsou opravdu rozsáhlé, počítáte také s navýšením počtu zaměstnanců? Jaký je pro agenturu naplánován rozpočet?

Výkonná agentura pro výzkum bude spravovat rozpočet okolo jedné miliardy eur ročně, který se v roce 2013 navýší na 1,6 miliardy. Agentura bude realizovat asi polovinu všech kontraktů a poskytovat podporu a zázemí pro evaluaci pro téměř všechny programy 7. RP (s výjimkou programu *Myšlenky* a programů v rámci *EURATOM*). Rovněž bude spravovat velké množství malých grantů pro akce *Marie-Curie* a specifické aktivity pro MSP a malý objem velkých grantů v rámci témat *Vesmír* a *Bezpečnost*. Vzhledem k vý-

Ředitel Výkonné agentury pro výzkum
Graham Stroud



FOTO: CATHERINE POURÉTOVÁ

Sídlo Výkonné agentury pro výzkum v budově Covent Garden (ART & BUILD Architect/ /MONTOIS PARTNERS Architects).

raznému nárůstu rozpočtu 7. RP od roku 2010 a jeho zdvojnásobení v roce 2013 v porovnání s rokem 2007 bude REA nezbytná z logistických důvodů. Pro Evropskou komisi by totiž bylo nemožné zvládnout dvojnásobné množství práce se stejným počtem zaměstnanců.

Můžete nastítnit organizační strukturu agentury REA a popsat, jak probíhá nábor jejích zaměstnanců?

Řídící struktura REA odpovídá struktuře typické výkonné agentury zřízené pro předchozí agentury. Každé z „mateřských“ generálních ředitelství (GŘ Výzkum a GŘ Energie a doprava) zajistilo strukturu pro koordinaci mezi agenturou realizující výzkumnou politiku a týmy odpovědnými za formulaci této politiky. Organizační struktura Výkonné agentury pro výzkum sestává ze čtyř základních bloků – centrální management; sedm operačních jednotek; finance a administrativa; podpůrné služby 7. RP. Domovem agentury je nová kancelářská budova situovaná v komplexu Covent Garden na náměstí Rogier v Bruselu, odkud je snadný přístup do centra města a do budov Komise. V současné době zde již pracuje 232 zaměstnanců, jejich počet do prosince 2009 naroste na 349.

Jaký je současný status Výkonné agentury pro výzkum? Na jak dlouho je plánována doba jejího působení?

Kromě přípravy a přijetí právních dokumentů zakládajících agenturu se většina zahajovacích aktivit uskutečnila v roce 2008 a začátkem roku 2009. Spustili jsme zejména několik velkých náborových kampaní, zprovoznili jsme IT a další infrastrukturu budovy, také jsme ustanovili interní a finanční procedury agentury. Přijali jsme zaměstnance a v současné době dokončujeme nezbytný tréninkový program o práci agentury. Směřujeme k provozní a administrativní autonomii v polovině června 2009 a zahajujeme naše pracovní aktivity. Přestože je REA zřízena pro limitovaný časový úsek, tj. po dobu existence 7. RP s „phasing out“ obdobím do roku 2017, může být její činnost prodloužena k pokrytí další implementace výzkumného programu EU. Pokrytí dalších oblastí 8. rámcového programu však záleží na rozhodnutí příštího komisaře EU pro výzkum. ■

MARTIN KAŠPÁREK,
CZELO – Česká styčná kancelář pro VaV, Brusel,
Technologické centrum AV ČR



FOTO: OLIVIER DUFO

CESNET A INTERNET BUDOUCNOSTI

Sdružení CESNET se v uplynulém půlroce českého předsednictví EU představilo nejen jako mezinárodně uznávaná organizace v oblasti výzkumu informačních a komunikačních technologií, ale také jako velmi úspěšný organizátor hned několika významných mezinárodních akcí.

Bezesporu nejvýznamnější byla květnová konference *The Future of the Internet: Europe moving forward*, kterou CESNET zorganizoval z pověření Evropské komise. Ojedinelé setkání čtyř set osobností internetového výzkumu a vývoje se zaměřilo na revizi strategického směru a trendů určujících budoucí rozvoj internetu a mobilní informační společnosti.

Vedle komisařky pro informační společnost a média Viviane Redingové reprezentovali Evropskou komisi dva sekční ředitelé při Generálním ředitelství Evropské komise pro Informační společnost a média, João da Silva šéfující sekci D (Konvergence sítí a služeb) a Mário Campolargo vedoucí sekci F (Nové technologie a infrastruktury). Na konferenci nechyběl náměstek OECD Pier Carlo Padoan a náměstek ministra školství, mládeže a tělovýchovy České republiky Vlastimil Růžička. Vystoupil zde samozřejmě i ředitel sdružení CESNET Jan Gruntorád. Přínos konference pro budoucnost internetu byl posílen tím, že zde nerokovali pouze politici a výzkumníci, ale výrazně se zapojili zástupci průmyslu, a to zejména velkých společností působících na trhu s informačními a komunikačními technologiemi. Základem budoucího výzkumu a vývoje internetových technologií by totiž mělo být těsné partnerství soukromého a veřejného sektoru (PPP).

Během otevření konference, již předcházela workshop *Internet of Things*, se hovořilo o roli evropské politiky v rozvoji budoucího internetu. V této souvislosti bylo oficiálně zahájeno *Future Internet Forum* (FIF) členských zemí EU a pokřtěna nová odborná publikace *Towards the future Internet*.

Hlavní projevy prvního dne se týkaly společensko-ekonomických vazeb informačních technologií a pohledu uživatelů ze soukromého sektoru na otázky důvěryhodnosti v digitálním světě. Představila se také nová studie *Connectivity Scorecard 2009* a nová iniciativa *Trust in the Digital Life*.

V dalších dvou dnech následovalo v pořadí již třetí zasedání *Future Internet Assembly* (FIA), organizované dvakrát do roka. Oficiálně jej zahájil ředitel CESNET a účastníci se následně věnovali komornějším debatám ve třech paralelních sekcích, kde se prezentovaly současné výzkumné projekty v oblasti budoucích sítí a pracovalo se na scénářích služeb

a struktury internetu do roku 2015. Na některých projektech se odborníci CESNET aktivně podílejí, např. projekt *FEDERICA* (*Federated E-infrastructure Dedicated to European Researchers Innovating in Computing network Architectures*) v rámci evropské aktivity FIRE (*Future Internet Research and Experimentation*).

Konferenci mohli zájemci sledovat prostřednictvím živého přenosu obrazu (streaming), prezentace jsou nyní k dispozici zájemcům ke stažení. Skladba hostů na konferenci a závažnost diskutovaných témat zajišťovala skutečně prestižní odborné fórum, v němž převažovali evropští mluvčí. Nechyběli ani mimoevropští přednášející, jako například Jane Butlerová, technologická poradkyně technického ředitele Cisco Systems, která ve své prezentaci mj. ocenila úspěšné otestování spoje o 40 Gbit/s mezi Prahou a Brnem v rámci sítě CESNET2.

CEF a další odborné akce

Poté, co skončila konference o budoucnosti internetu, uspořádal CESNET odborné setkání zaměřené na optické sítě, *CEF Network Workshop 2009*. Jako průkopník přístupu CEF (Customer Empowered Fiber), kdy si uživatel kupuje či pronajímá pouze přenosové prostředí o vysoké kapacitě, spolehlivosti a dostupnosti v podobě optických vláken (temných, neosvícených) a realizuje na něm služby dle svých potřeb vlastními silami, organizuje CESNET tuto akci již popáté.

Mezinárodní workshop nabídl příspěvky reflektující výsledky výzkumu a vývoje optické skupiny CESNET. S technickými příspěvky vystoupili také zástupci ev-

Evropská komisařka pro informační společnost a média Viviane Redingová a Vlastimil Růžička, náměstek ministryně školství, mládeže a tělovýchovy, zahajují konferenci The Future of the Internet: Europe moving forward.





OBĚ FOTÁ: GABRIELA KRČMÁŘOVÁ, ARCHIV CESNET

Účastníci prvního jednání Future Internet Fora

ropských výzkumných sítí (např. JANET, RENATER, ACOnet), kteří ve svých sítích testovali plně či částečně nasazení temných vláken. Temná vlákna nabízejí zákazníkům naprostou volnost ohledně použití technologie přesně podle potřeb a plánovaných služeb. Jsou s nimi však spojeny náklady na technologii a zejména know-how, tedy zkušenosti a schopnosti designérů, techniků a správců optické sítě, neboť vhodnou technologii je třeba vybrat, instalovat a hlavně spravovat po celou dobu její existence.

Pro všechny účastníky bylo vedle odborných témat důležité také otevření praktických otázek týkajících se výběrových řízení na optické sítě a jejich prvky, zejména s ohledem na postupnou hybridizaci výzkumných sítí. Ta souvisí s natolik rozdílnými potřebami výzkumníků, že je nemůže splnit ani velice rychlá optická paketová síť. Proto se na stejné optické infrastruktuře vedle IP paketové sítě budou poskytovat také samostatné okruhy (vlnové délky), které vyhoví náročným přenosům velkého objemu dat vyžadujícím rychlou odezvu.

CESNET v květnu stihl ještě uspořádat odborné semináře zaměřené na bezpečnost, *Bezpečný provoz sítí a služeb; Zázemí pro týmy typu CERT/CSIRT (Computer Emergency Response Team/Computer Security Incident Response Team)* a ještě několik neveřejných akcí jako *EGI Policy Board Meeting* (zasedání zástupců zemí zapojených do projektu Evropské unie EGI-DS, *European Grid Initiative-Design Study*, jehož cílem je dlouhodobě definovat rozvoj a provoz evropské gridové infrastruktury) a *e-Infrastructure Reflection Group meeting*. Hlavním cílem iniciativy e-Infrastructure je podpora budování politického, technologického a administrativního rámce pro snadné a úsporné sdílení využívání distribuovaných elektronických zdrojů evropskými výzkumníky, se zvláštní pozorností věnovanou gridovým výpočtům, úložištím dat a sítím. Reflexní skupina iniciativy sestávající z oficiálních vládních delegátů všech 27 zemí Evropské unie byla založena s úmyslem vymezit a doporučit optimální využití panevropské elektronické

infrastruktury. Pražské setkání se zabývalo otázkami managementu dat, federalizací e-infrastruktury i jejími právními aspekty.

Konference s přidanou hodnotou

Díky síti CESNET2 bylo také možné sledovat na internetu dubnovou mezinárodní konferenci *Vícetruhová média ve vzdělávání*. Zazněly na ní mimo jiné přednášky o právních aspektech publikace odborných sdělení na webu, rychlé publikaci na webu v prostředí ministerstva, technologiích pro zlepšenou komunikaci s veřejností a o efektivním publikování přednášek na webu.

Březnové vrcholné setkání jaderných fyziků a fyziků vysokých energií *CHEP 2009 (Computing in High Energy and Nuclear Physics)* se rovněž realizovalo na síti CESNET2. Na internetu bylo díky tomu možné sledovat živé přenosy vybraných přednášek (videoarchiv přednášek je též k dispozici). Kvůli objemu přenášených dat a náročnosti potřebných výpočtů převyšujících možnosti jednotlivých výpočetních center využívá částicová fyzika gridy, na jejichž vývoji a nasazení se rovněž podílí CESNET.

Vysoká propustnost optické sítě CESNET2 se využívá pro specializované náročné přenosy, např. pro živé přenosy očních operací v rámci každoročních akcí *Live a Video Surgery*. Díky videokonferenčním přenosům tak mohli chirurgickou práci svých kolegů sledovat lékaři na různých místech takřka v takové kvalitě, jako by byli přítomni přímo na operačním sále. Sdružení CESNET bylo v prvním pololetí roku 2009 pořadatelem nejen svých vlastních pravidelných akcí, ale navíc tří významných mezinárodních konferencí v rámci českého předsednictví Evropské unie. Všechny byly úspěšné a jejich význam samotnými setkáními nekončí, ale naopak začíná posilovat. Zejména příprava budoucího internetu si vyžádá ještě hodně práce. CESNET v něm může mít díky svému dobrému jménu a odborným výsledkům významné slovo.

RITA PUŽMANOVÁ,
nezávislá síťová specialista

VĚDCŮM PRONÁSLEDOVA POMÁHÁ AKADEMICKÁ SÍŤ PRO

Povolání ve vědě a výzkumu dlouhodobě patří téměř všude na světě k velmi váženým. Snad i proto, že vědci stojí na pomyslném vrcholu veřejného mínění, cítí zodpovědnost vyjadřovat se k dění ve svém oboru i k dění ve společnosti. Zatímco v demokratických zemích je jejich veřejná aktivita většinou vítána, v zemích s autoritativním nebo totalitním režimem jsou vládnoucí vrstvou věznění, mučení a umlčování.



VŠECHNA FOTA: ZAHRANIČNÍ ODBOR KAV ČR



Pediatr Binayak Sen byl letos v květnu propuštěn na kauci a bude se moci vrátit ke svému povolání, stále mu však hrozí trest smrti, nebo doživotí.

V květnu tohoto roku uplynulo již 16 let od založení Mezinárodní sítě pro lidská práva akademií a vědeckých společností, která tyto otřesné případy eviduje a následně doporučuje, jak mohou akademie v konkrétní situaci účinně pomoci v obhajobě základních lidských práv svých kolegů. Navazuje na práci a zkušenosti Výboru pro lidská práva amerických Národních akademií věd, který byl založen už v roce 1976 v reakci na zprávy o pronásledování a vraždách vědců v Latinské Americe.

Zasedání sítě se konají bienálně; letos se uskutečnilo v Rabatu na pozvání Akademie Marockého království. Akademii věd ČR reprezentoval předseda Rady pro zahraniční styky prof. Jan Palouš. Hosty byli vedoucí představitelé akademií věd za-

pojených do sítě, ale i někteří blízcí vězňených vědců, například manželka nespravedlivě stíhaného indického pediatra MUDr. Binayaka Sena.

Témata zasedání se vázala jednak k problematice lidských práv obecně – hospodářská, sociální a kulturní práva po 60 letech, antiterorismus a lidská práva, věda v dobách politické krize; ale také k muslimské perspektivě – všeobecná deklarace lidských práv, izraelsko-palestinská vědecká spolupráce, islámské právo ve vztahu ke světovým standardům a právu muslimských žen.

Příběhy vězňených vědců, často lékařů a inženýrů, mívají velmi podobný scénář. Připomeňme smutný příběh jednoho libyjského disidenta: Fatchí al-Jahmí byl původně stavebním inženýrem a kraj-

NÝM REŽIMEM LIDSKÁ PRÁVA

ským guvernérem, ovšem jen do doby, než se kriticky vyjádřil na adresu vlády a „vůdce revoluce“. Dva roky po svém odsouzení k pětiletému žaláři byl sice podmíněčně propuštěn, ale na svobodě pobyl necelý měsíc, protože si opět dovolil před zahraničními diplomaty a médii kritizovat politické reformy plukovníka Kaddáfího. V roce 2006 ve vězení onemocněl depresí, nebyl už ani schopen se hájit před soudy a byl zadržován na psychiatrii. Rok poté mu začalo selhávat srdce. Ani osobní přímluva americké ministryně zahraničí v roce 2008 režim neoblomila. Třebaže i předseda AV ČR profesor Jiří Drahoš spolu s dalšími zástupci akademií koncem letošního dubna u Muammara al-Kaddáfího písemně intervenovali, aby mu byla poskytnuta alespoň adekvátní lékařská péče, a Fatchí al-Jahmí byl posléze převezen do nemocnice v jordánském Ammánu, bylo již pozdě a letos 21. května zemřel.

Osudy dalších vězňů svědomí byly o něco šťastnější. V srpnu loňského roku například tehdejší předseda AV ČR profesor Václav Pačes intervenoval v případě pětapadesátiletého politologa Matrúka al-Faláha, který navrhoval ústavní změny v saúdsském politickém systému, resp. přechod ke konstituční monarchii. Byl zatčen tajnou policií bez udání důvodu 19. května 2008 a zároveň byl zbaven profesury na Univerzitě krále Saúda v Rijádu. Naštěstí byl profesor al-Faláh 10. ledna 2009 v relativně dobrém zdravotním stavu propuštěn na svobodu.

Mnozí vědci ovšem nepodrobovali kritice přímo politické systémy v dané zemi. Nemlčeli ani v případech zanedbané zdravotní péče, vyjádřili se k nega-



tivním důsledkům využívání technologií, k bezohlednosti těžebních společností a další problematice.

Nikdy přesně nevíme, čím přímluva za nespravedlivě stíhaného vědce pomůže. Právní oporou je většinou Všeobecná deklarace lidských práv, nebo jí podobná Arabská charta lidských práv. Je však jisté, že hlas nejvyšších představitelů akademií věd a vědeckých společností bývá na nejvyšších místech slyšet. Reprezentují totiž politicky nezávislý názor morálních autorit, které stojí v čele světového vývoje.

Vědci nutně nesou zodpovědnost za společnost, ve které žijí. Pregnantně to ve svém projevu na květnovém zasedání Mezinárodní sítě v Rabatu vyjádřil marocký král Mohammed VI.: „Pokud by věda a technologie měly být využívány pouze k dosažení materiálního zisku nebo by sloužily k ideologickým účelům, aniž by braly v potaz negativní morální, sociální nebo environmentální důsledky, které přímo či nepřímo z jejich využívání vyplývají, potom by taková věda a technologie byly nekonzistentní se standardy civilizované společnosti. Naděje vkládané do vědy a technologie by potom pro lidstvo skončily hořkým zklamáním.“

ROBERT ZIKA,
Kancelář AV ČR

*Libyjský disident
Fatchí al-Jahmí
zemřel na následky
věznění
21. května 2009.*

Norská akademie věd vyhlásila nominační období pro přihlašování kandidátů
na udělení ceny **The Abel Prize**.

Ta byla za vynikající vědeckou práci v oboru matematiky
poprvé udělena v roce 2003 ve výši asi 750 000 eur.

Cena je udělována za práce v těchto oborech: matematika, matematické aspekty výpočetní techniky,
fyziky, počtu pravděpodobnosti, numerické analýzy, statistiky a aplikace matematiky ve vědě vůbec.

Nominace lze zasílat poštou na adresu The Norwegian Academy of Science and Letters,
Drammensveien 78, NO-0271 Oslo, Norway do **15. září 2009**.

Kandidáty je možné nominovat prostřednictvím on-line formulářů – abelprisen@dnva.no.

Podrobnější informace a nominační formuláře jsou přístupné na adrese: <http://www.abelprisen.no>.

RUSKÁ EMIGRACE V MEZIVÁLEČNÉM ČESKOSLOVENSKU

V rámci 15. mezinárodního knižního veletrhu a literárního festivalu Svět knihy Praha se 14. května 2009 konal kulatý stůl pod názvem Ruská emigrace v meziválečném Československu.

**Zleva:
Marija
Vasiljevová,
Ljubov
Běloševská,
Viktor A. Moskvín
a Lukáš Babka**

A kce, kterou pořádal Slovanský ústav AV ČR, v. v. i., Slovanská knihovna při NK v Praze a Dům ruského exilu Alexandra Solženicyna (Rusko, Moskva), se zúčastnilo kolem 50 odborníků. Diskusi českých a ruských kolegů řídila vedoucí pracovní skupiny Dějin ruské emigrace v meziválečném ČSR Ljubov Běloševská (SLÚ) a vědecká tajemnice Marija Vasiljevová (Dům ruského exilu A. Solženicyna). O důležitosti dlouholetého bádání založeném na spolupráci dvou států a o posledních organizačních změnách v Domě ruského exilu A. Solženicyna (nabytí statusu státního muzea) pohovořil během úvodního slova ředitel této instituce V. A. Moskvín. Práce Slovanské knihovny na téma ruské emigrace, jejich dosavadní stav a plány do budoucna představil ředitel Slovanské knihovny L. Babka. Na problémy vývoje vědy o ruském exilu se zaměřila L. Běloševská, některé konkrétní otázky ruské exilové literatury a společných publikací přiblížila M. Vasiljevová. Do debaty vstoupili M. Magidová (SK), prof. V. Svatoň (FF UK), T. Glanc (univerzita v Brémách), prof. D. Kšicová (Masarykova



FOTO: STANISLAV PETR, ARCHIV AUTORA

univerzita v Brně), M. Zdražilová, J. Kostincová (Univerzita v Hradci Králové), M. Bubeníková (UK), G. Vaněčková. Rozprava se týkala nejen literárněvědného oboru, který je v emigrantologii prozkoumán nejvíce, ale i dalších témat – historie eurasijského hnutí, kunsthistorie a dějin byzantologie, dějin všedního života ruských emigrantů. E. Voráček (Historický ústav AV ČR) upozornil na stále malý počet badatelů-historiků, J. Jančárková (SLÚ) mluvila o náročnosti některých výzkumů vyžadujících služební cesty do těžko dostupných lokalit, například na Balkáně. K besedě se připojila rovněž A. Kopřivová (SK), o potřebě popularizace vědy hovořil novinář I. Tolstoj (Radio Svoboda).

V době veletrhu byla veřejnosti představena široká řada publikací od roku 1996, které se vztahují k této problematice a jež vydávají Slovanský ústav AV ČR, Slovanská knihovna při NK v Praze a vlastní nakladatelství Domu ruského exilu A. Solženicyna, *Russkijj put'*. ■

JULIE JANČÁRKOVÁ,
Slovanský ústav AV ČR, v. v. i.

OCENĚNÍ SLAVISTY A BULHARISTY

Při příležitosti Dne bulharské osvěty, kultury a slovanského písemnictví 24. května 2009 uspořádal Bulharský kulturní institut v Praze slavnostní večer, jehož součástí bylo i ocenění slavisty a bulharisty dr. Marcela Černého, pracovníka Slovanského ústavu AV ČR, v. v. i.

Čestné uznání ministra kultury Bulharské republiky obdržel M. Černý za přínos v oblasti šíření bulharské kultury v zahraničí. Toto ocenění předává bulharská strana pravidelně za významné počiny při popularizaci bulharsko-evropských vztahů. Doktor Černý se v roce 2008 významnou měrou podílel na organizaci mezinárodní konference *Úloha české inteligence ve společenském životě Bulharska po jeho osvobození*, která se uskutečnila ve dnech 6.–7. října 2008 v Praze. Ve spolupráci s Bulharským kulturním institutem se na ní podílel i Slovanský ústav AV ČR a Ústav slavistických a vý-

chodoevropských studií Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Příspěvky z konference vyšly ve stejnojmenné knize, na jejíž redakční úpravě se dr. Černý rovněž podílel. Kniha byla financována z programu *Komunikační strategie Bulharské republiky pro Evropskou unii* a její křest byl rovněž součástí slavnostního večera.

Dr. Marcel Černý je jedním z předních českých odborníků v oblasti dějin literárněvědné slavistiky a česko-jinoslovanských literárních a kulturních vztahů. ■

FRANTIŠEK ČAJKA,
Slovanský ústav AV ČR, v. v. i.



FOTO: JEVGENIJA YOTOVA, ARCHIV AUTORKY

JUBILEUM MEZINÁRODNÍHO ČASOPISU BYZANTINOSLAVICA

Ve spolupráci Slovanského ústavu AV ČR, v. v. i., a Národní knihovny ČR – Slovanské knihovny byla 26. května 2009 ve výstavních prostorách Slovanské knihovny (Klementinu) v Praze slavnostně otevřena výstava Osmdesát let mezinárodního časopisu Byzantinoslavica (1929–2009).

Úvodní slovo při zahájení výstavy přednesli ředitel Slovanské knihovny dr. Lukáš Babka a ředitelka Slovanského ústavu AV ČR, dr. Helena Ulbrechtová. Dále vystoupili dr. V. Vavřínek, ThLic. P. Milko a jedna z autorek výstavy, dr. L. Havlíková, kteří pohovořili o minulosti i současnosti časopisu a o koncepci výstavy k výročí založení *Byzantinoslavik*.

Hlavním cílem retrospektivní výstavy bylo přiblížit návštěvníkům jak historii a současnost významného českého mezinárodního časopisu *Byzantinoslavica*, tak seznámit odbornou veřejnost s multidisciplinárním oborem, který tento časopis reprezentuje – byzantologií. Česká vědecká byzantologie, přestože její kořeny sahají do 19. století k P. J. Šafaříkovi a K. Jirečkovi, se zformovala na počátku 20. století. Je spojena se jmény J. Bidla a M. Weingarta, kteří stáli u zrodu byzantologické komise (1928) a u zrodu časopisu *Byzantinoslavica* (1929). Institucionální základnou pro nový obor se stal Slovanský ústav v Praze, který byl oficiálně založen v roce 1922, ale svou činnost zahájil až v roce 1928. Jeho vznik podpořil a finančně zajistil – stejně jako vznik a financování časopisu *Byzantinoslavica* – prezident Československé republiky T. G. Masaryk. Byzantologii i časopis podporoval také první předseda Slovanského ústavu, významný slovanský archeolog L. Niederle, autor *Slovanských starožitností*, který se zabýval byzantským šperkem.

Na výstavě se návštěvníci mohli seznámit nejen s portréty vedení tohoto periodika, ale také s dalšími výraznými osobnostmi československé a české byzantologie i slavistiky a jejich stěžejními díly. Ta jsou uznávána i oceňována mezinárodní byzantologickou a slavistickou vědeckou obcí.

Stěžejní část výstavy je věnována vlastnímu vývoji časopisu a práci v redakci. K vidění jsou některé výtisky – od prvního z roku 1929 až do posledního vydaného roku 2008 – zejména čísla z přelomových období, která změnou své grafické podoby odrážejí změny koncepce časopisu, jeho vedení i politických režimů. V expozici je nainstalována řada zajímavého archivního materiálu, který dokumentuje redakční život: pozvánky na schůze redakce a byzantologické komise, zápisy ze schůzí, prezenční listiny, zprávy o stavu financí časopisu *Byzantinoslavica* a finanční rozvahy



FOTO: EVA HODKOVÁ, ARCHIV SLOVANSKÉ KNIHOVNY

z 30. let 20. století, redakční korespondence s podpisy slavných světových byzantologů, nabídky recenzních výtisků a žádosti o recenze, a také dokumenty z činnosti Mezinárodní asociace byzantských studií (Association internationale des études byzantines – AIEB) a Československého byzantologického komitétu. Dokumentován je rovněž vývoj mezinárodní anotované bibliografie časopisu, jejíž vydávání bylo ukončeno v roce 1994. Vedle prací – jako jsou první české dějiny byzantské říše (L. E. Havlík, *Přehledné dějiny Byzance*, Brno 1971, 1979) a stěžejního díla české byzantologie *Dějiny Byzance* (Praha 1992) od kolektivu autorů – je zde rovněž vystavena retrospektivní bibliografie československé byzantologie (*Bibliographie de la byzantinologie tchécoslovaque I-II*, Praha 1966), jediné vydané *Supplementum* (doplňková řada) časopisu *Byzantinoslavica* – práce F. Dvorníka, *Les légendes de Constantin et Méthode vues de Byzance* (Prague 1933) a také sborníky z mezinárodních byzantologických konferencí uspořádaných byzantologickým oddělením, redakcí časopisu a Československým byzantologickým komitétem v Liblicích (1977), v Praze (1982) a Bechyni (1990). ■

Výstavu připravily Lubomíra Havlíková ze Slovanského ústavu AV ČR a Ivana Srbková ze Slovanské knihovny.

LUBOMÍRA HAVLÍKOVÁ,
Slovanský ústav AV ČR, v. v. i.

ENGINEERING MECHANICS

Konference ENGINEERING MECHANICS, se uskutečnila v polovině května 2009. Letos ji pořádal Ústav teoretické a aplikované mechaniky AV ČR, v. v. i., který se v této úloze střídá s Ústavem mechaniky těles VUT Brno a s Ústavem termomechaniky AV ČR, v. v. i. Motto setkání pochází od významného inovátora, vědce a umělce Leonarda da Vinciho: „Mechanika je rájem matematických věd, neboť s ní dospíváme k nejkrásnějším plodům matematického vědění.“

Podle přítomných hostů konference dosáhla úroveň plně srovnatelné s podobnými akcemi, které se pořádají v zahraničí; např. německou GAMM, americkou ASCE-EM či ASME-EM. Zároveň dokázala, jak dobře funguje spolupráce mezi AV ČR, vysokými školami, aplikovaným výzkumem a průmyslovými podniky. Setkání *Engineering Mechanics* se letos konalo již po patnácté. Doba skutečného vzniku však sahá na přelom 70. a 80. let minulého století.

Konference, která se tradičně koná na Českomoravské vysočině ve Svatce nedaleko Žďáru nad Sázavou, se zúčastnili jak vědečtí pracovníci ze základního výzkumu, tak inženýři z praxe. Je potěšitelné, že převážnou většinu účastníků tvořili studenti a doktorandi, na něž se organizátoři zaměřují.

Letošní program nabízel témata jako dynamika a kmitání soustav, stabilita pohybu a napjatosti soustav, diagnostické a identifikační metody, stochastická mechanika, počítačová mechanika, nelineární mechanika deformovatelného prostředí, lomová mechanika, spolehlivost konstrukcí, mechatronika, biomechanika, mechanika plazmatu, mechanika tekutin, aeroelasticita, hydroelasticita, termomechanika a technologie.

Mimo plenární přednášky, které jsou vždy součástí zahajovacího a závěrečného zasedání, probíhalo jednání ve čtyřech paralelních sekcích během čtyř dnů.

Příspěvky přihlášené jako postery každý rok soutěží o cenu generálního ředitele společnosti ŽDAS, a. s. O vítězi rozhoduje smíšená komise složená z odborníků akademické a průmyslové sféry. Vítězem letošního ročníku soutěže se stal příspěvek M. Prokeše a M. Formánka *Effective control of CNS 700 SM shears motions*.

Konference se každý rok zúčastní na pozvání organizátorů dva až čtyři „nestoři“ z různých oblastí mechaniky, kteří mají velké zkušenosti ať už odborné nebo lidské. Obzvláště mladší účastníci vyhledá-

vají během konference možnost se s nimi setkat. Letošní konferenci poctili návštěvou a zajímavou přednáškou prof. Delbert Tesar – University of Texas, USA, prof. Milan Apetaur a doc. Jiří Rippl.

Celkem bylo prezentováno 156 příspěvků, které jsou publikovány na CD-ROM (plné texty + rozšířené abstrakty – ekvivalent cca 1500 stran); disk je vložen do knihy rozšířených abstraktů (*Book of Extended abstracts*, 380 stran). Příspěvky se vybíraly na základě posouzení nezávislými recenzenty a program tematicky sestavoval tým specialistů ze všech oborů, jimiž se konference zabývala. Podrobnější informace naleznete na stránce www.itam.cas.cz/IM2009, která bude přístupná zhruba ještě jeden rok. Materiály konference jsou k dispozici v Knihovně AV ČR, knihovně ÚTAM AV ČR a u organizátorů. ■

JIŘÍ NÁPRSTEK,

Ústav teoretické a aplikované mechaniky AV ČR, v. v. i., předseda vědeckého výboru

Konference je rovněž aktivitou těchto asociací: Sdružení pro Inženýrskou mechaniku, které vydává stejnojmenný mezinárodní časopis – *Engineering Mechanics*, dále České společnosti pro mechaniku, Inženýrské akademie ČR, IFTOMM – The International Federation for the Promotion of Mechanism and Machine Science.

WÝROČÍ OTEVŘENÍ VÍDEŇSKÉ OPERY A POCTA JOSEFU HLÁVKOVI

Letos, dne 25. května, si Vídeň připomněla 140. výročí prvního slavnostního otevření budovy Dvorní (nyní Státní) opery ve Vídni, která byla postavena v letech 1863–1869 jako jedna z prvních honosných staveb na nově zřízené okružní třídě Ringstrasse. Projekt pochází od dvojice architektů Augusta Sicarda von Sicardsburga a Eduarda van der Nülla, kteří byli učiteli Josefa Hlávky na Akademii výtvarných umění ve Vídni.

kdýž se v té době jednalo o jednu z nejvýznamnějších stavebních zakázek, získal ji teprve třicetiletý Hlávka. Pro jeho stavební firmu znamenala tato realizace velký finanční zisk a neobyčejnou prestiž a pro Hlávku osobně císařské ocenění udělením titulu c.k. stavební rada. Budova opery sloužila nepřetržitě od roku 1869 až do března 1945, kdy byla poničena při americkém bombardování Vídne. Reprezentační prostory – foyer a slavnostní schodiště – zůstaly zachovány, ale hlediště a jeviště bylo silně poškozeno. Po dobu 10 let probíhala stavební rekonstrukce budovy a modernizace technického vybavení. Opravená budova opery přivítala diváky na jaře 1955.

Letošní oslavy zahájilo uvedení Mozartovy opery *Don Giovanni*, která se v této budově za 140 let dočkala 867 repríz. Představení bylo mimořádné tím, že jím začala série projekcí opemích vystoupení na velkoplošnou obrazovku, umístěnou přímo na operní budově na náměstí Herberta von Karajana. Jedná se o ojedinělé technické řešení s výbornou reprodukcí kvalitou obrazu i zvuku. V tomto roce bude ke shlédnutí z exteriéru Vídeňské státní opery na 60 divadelních děl. Jubilejnímu představení předcházela den otevřených dveří, který umožnil veřejnosti prohlídku historických prostor a rozsáhlého technického zázemí divadla.

O přestávce slavnostního představení byla na ochozu druhého balkónu zahájena výstava *Josef Hlávka – vídeňský stavitel, český architekt, evropský mecenáš*. Při vernisáži promluvili o významu Josefa Hlávky velvyslanec České republiky v Rakousku Jan Koukal, předseda Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových Václav Pavlíček a za rakouskou stranu vystoupili ředitel opery Loan Holender a ministryně školství, umění a kultury Claudia Schmiedová. Ředitel opery vyzdvihl Hlávkovu úlohu nejen jako stavitele, ale zdůraznil i jeho tvůrčí přínos při dokončení budovy po smrti obou architektů. Po představení následovala recepce v Českém centru, kde o přípravě společného projektu pohovořil generální ředitel Národního muzea Michal Lukeš a autor výstavy Karel Ksandr. V projevech všech řečníků zazněl obdiv Hlávkově všestrannosti, pracovitosti a velkorysosti. Výstava návštěvníkům přibližuje jeho životní osudy, ale hlavně jeho architektonické realizace, a to



FOTO: JANA ŠLECHTOVÁ, SLU AV ČR

od budovy Zemské porodnice v Praze až po projekt areálu rezidence řecko-pravoslavného biskupa v Černovicích na Bukovině, za nějž Hlávka dostal v roce 1867 cenu na světové výstavě v Paříži. Nechybí ani doklady velkorysé mecenášské aktivity v oblasti vzdělávání, vědy i umění. Výstava ve Vídeňské státní opeře navázala na Jubilejní rok Josefa Hlávky 2008, který byl zařazen mezi světová kulturní výročí UNESCO. Vídeň tak vzdala hold architektovi, staviteli, podnikateli, politikovi – poslanci zemského a říšského sněmu, mecenáši – zakladateli a prezidentovi České akademie věd a umění, držiteli velkokříže řádu Františka Josefa I. a dalších vyznamenání a čestných titulů. Josef Hlávka strávil ve Vídni více než 20 neplodnějších let svého života a budova opery – největší stavba na vídeňské Ringstrasse – je toho dokladem (viz také *Vídni po Hlávkových stopách – AB 12/2008*). Výstavu uspořádalo Národní muzeum ve spolupráci s Vídeňskou státní operou, s Velvyslanectvím ČR ve Vídni, s Českým centrem ve Vídni, s Nadáním Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových a s Ministerstvem kultury ČR.

U příležitosti 140. výročí otevření budovy opery bylo vydáno několik reprezentačních publikací věnovaných historii vídeňské opery a významným osobnostem s ní spojeným, hudebním skladatelům, pěvcům i dirigentům. Oslavy doprovázela také emise příležitostné poštovní známky, která byla rovněž představena v rámci slavnostního večera. ■

JANA ŠLECHTOVÁ,
Slovanský ústav AV ČR, v. v. i.

Ředitel Vídeňské státní opery Loan Holender při vernisáži.

Více snímků naleznete na <http://.abicko.avcr.cz>.

Informace ze 4. zasedání Akademické rady AV ČR dne 4. června 2009

Akademická rada se zabývala těmito nejdůležitějšími záležitostmi:

Svolala mimořádné zasedání Akademického sněmu AV ČR v souladu s čl. 15 a čl. 28 odst. 1 písm. a) Stanov AV ČR a se souhlasem 75 členů Akademického sněmu na úterý 30. června 2009.

Schválila

■ změnu podmínek pro udělení a vyplácení prémie Otto Wichterleho pro mladé vědecké pracovníky v Akademii věd ČR.

Souhlasila

■ s návrhem hromadného dopisu předsedy AV ČR k přípravě doplňovací volby členů Vědecké rady AV ČR pro funkční období 2009–2013,

■ s návrhem Ústavu organické chemie a biochemie AV ČR, v. v. i., na založení společnosti IOCB TTO, s. r. o.,

■ se záměrem na transformaci Biotechnologického ústavu AV ČR, v. v. i., na konsorciální veřejnou výzkumnou instituci.

Jmenovala

■ Ing. Petru Broskevičovou (Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.) členkou Komise pro hodnocení výzkumných záměrů pracovišť AV ČR zaměřených na infrastrukturu VaV,

■ pracovní skupinu pro přípravu nové metodiky hodnocení výsledků výzkumu a vývoje ve složení: interní členové: PhDr. Pavel Baran, CSc. (Filosofický ústav AV ČR, v. v. i.), prof. Jiří Chýla, CSc. (Akademická rada, Fyzikální ústav AV ČR, v. v. i.), doc. Ing. Štěpán Jurajda, Ph.D. (Národohospodářský ústav AV ČR, v. v. i.), RNDr. Tomáš Kostecký, CSc. (Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.), PhDr. Ivana Laiblová Kadlecová (Akademická rada, Knihovna AV ČR, v. v. i.), doc. Ing. Daniel Münich, Ph.D. (Národohospodářský ústav AV ČR, v. v. i.), doc. RNDr. Karel Oliva, Ph.D. (Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i.), doc. Ing. Petr Ráb, DrSc. (Akademická rada, Ústav živočišné fyziologie a genetiky AV ČR, v. v. i.), prof. PhDr. Eva Semotanová, DrSc. (Historický ústav AV ČR, v. v. i.), PhDr. Marek Skovajsa, Ph.D. (Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.), RNDr. Martin Vágner, CSc. (Ústav experimentální botaniky AV ČR,

v. v. i.), RNDr. Tomáš Vondrák, CSc. (Technologické centrum AV ČR); externí členové: David Horký (Country Manager – střední a východní Evropa, Thomson Reuters), Martin Srholec (Centre for Technology, Innovation and Culture, University of Oslo); tajemník: Ing. Leoš Horníček, Ph.D. (Kancelář AV ČR),

■ pomocné orgány Akademické rady pro funkční období 2009–2013:

■ Archeologická evaluační komise AV ČR

■ Ediční rada AV ČR

■ Ekonomická rada AV ČR

■ Komise pro vědecké informace AV ČR

■ Rada pro podporu účasti AV ČR na evropské integraci výzkumu a vývoje

■ Rada pro popularizaci vědy AV ČR

■ Rada pro spolupráci AV ČR s podnikatelskou a aplikační sférou

■ Rada pro spolupráci s vysokými školami a přípravu vědeckých pracovníků AV ČR

■ Rada pro zahraniční styky AV ČR

■ Bytová komise AV ČR

■ Rezortní odborná komise AV ČR pro schvalování projektů pokusů na zvířatech

(složení pomocných a poradních orgánů Akademické rady je uvedeno na <http://www.avcr.cz/ostatni.php?m=3&ID=88>).

Doporučila

■ předsedovi AV ČR, aby na základě předloženého návrhu Rady Ústavu biologie obratlovců AV ČR, v. v. i., jmenoval doc. Ing. Marcela Honzu, Dr., do funkce ředitele Ústavu biologie obratlovců AV ČR, v. v. i., na pětileté funkční období s účinností od 15. června 2009, tj. do 14. června 2014.

Vzala na vědomí

■ doplňující informaci o struktuře vědeckého výkonu AV ČR za období 2003–2007,

■ zprávy o výsledcích kontroly a o opatřeních k nápravě zjištěných nedostatků v Ústavu dějin umění AV ČR, v. v. i., Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i., Matematickém ústavu AV ČR, v. v. i., a v Geologickém ústavu AV ČR, v. v. i.

Třetí sjezd historiků umění

Staré i moderní umění, architektura i design, klasické i aktuální metody, autority i nové tváře

24.–25. září 2009 v Praze

pořádá Uměleckohistorická společnost ve spolupráci s Umeleckohistorickou společností Slovenska, Filozofickou fakultou Univerzity Karlovy a Uměleckooprůmyslovým muzeem v Praze.

Program a další informace naleznete na www.dejinyumeni.cz.

Informace z 244. zasedání Rady pro výzkum a vývoj dne 12. června 2009

ZÁVAŽNÉ PROJEDNÁVANÉ BODY A ZÁVĚRY ZE ZASEDÁNÍ

Usnesením vlády ze dne 25. 5. 2009 č. 573 byl jmenován novým předsedou RVV premiér Ing. Jan Fischer, CSc.

Usnesením vlády ze dne 8. 6. 2009 č. 729 byla schválena Národní politika VaVal.

Návrh výdajů SR VaVal 2010–2012

Dne 15. 5. schválila Rada 4. návrh výdajů SR VaVal 2010–2012 (po zmrazení výdajů na úrovni r. 2009) a stejný den odešel do meziresortního připomínkového řízení s uzávěrkou připomínek do 29. 5. 2009.

Bylo doručeno 24 stanovisek, celkem 54 připomínek, z toho 35 zásadních, 9 míst nemělo připomínky.

Základní věcnou změnou, ke které na základě připomínek došlo, je, že za závazky jsou považovány pouze výdaje na kofinancování strukturálních fondů EU (2,5 mld. Kč v r. 2010 s nárůstem 1,2 mld. Kč), mezinárodní závazky, poplatky atd. = institucionální výdaje na mezinárodní spolupráci ve VaV (1,1 mld. Kč s nárůstem 50 mil. Kč) a řešené projekty VaV vč. grantových (8,8 mil. Kč s nárůstem 25 mil. Kč).

Všechny ostatní výdaje byly kráceny o 11,10 % v r. 2010, výdaje na další roky jsou orientační, neboť budou záviset na vývoji ekonomiky.

Rozpočtový výhled ČR na r. 2010–2012, tj. kolik výdajů na VaVal bude celkem, v rámci střednědobých výdajových rámců na léta 2010 až 2012, které vláda schválila svým usnesením č. 715 ze dne 8. 6. 2009, bude zachován na úrovni r. 2009 (u ostatních výdajů se krácení zvyšuje).

Dle pokynu předsedy Rady, premiéra J. Fischera, ze dne 10. 6. 2009 byl zpracován další částečně modifikovaný návrh výdajů SR VaVal 2010–2012, který byl předložen jako 1. protinávrh. Dále byl předložen protinávrh doc. P. Vlasáka. O návrzích Rada hlasovala a schválen byl původní návrh, který byl sestaven na základě vypořádání meziresortního připomínkového řízení a na základě krácení výdajů na úroveň roku 2009.

Principy změn Statutu RVV

V souladu se schváleným *Postupem po přijetí novely zákona o podpoře výzkumu a vývoje* byl předložen návrh základních principů změn *Statutu Rady pro výzkum a vývoj*.

Návrh změn vychází ze změn zákona o podpoře VaV, kterými jsou zejména rozšíření působnosti Rady, včetně změny názvu Rady, změna počtu členů Rady a základních požadavků na jejich odbornost a změna struktury odborných a poradních orgánů Rady.

Návazně na změny zákona se navrhuje upravit způsob nominace členů Rady, podmínky a kritéria pro výběr kandidátů. Další navržené oblasti změn jsou procedurální, kde nutnost úprav vyplývá z dosavadní praxe.

Rada uložila sekretariátu Rady zpracovat podle schválených principů návrh Statutu Rady do 31. 8. 2009.

Návrh novely nařízení vlády č. 267/2002 Sb., o IS VaV

V souladu se schváleným *Postupem po přijetí novely zákona o podpoře výzkumu a vývoje* byl předložen také návrh novely nařízení vlády č. 267/2002 Sb., o informačním systému výzkumu a vývoje.

Návrh vychází z textu novelizovaného zákona o podpoře VaV a v něm zavedených změn IS VaV, kterými jsou zejména rozšíření o oblast inovací, změna účelu IS, umožnění evidence výsledků výzkumných organizací dosažených bez podpory z veřejných prostředků, změny struktury IS a změna jednotlivých částí IS a změny některých lhůt pro předávání údajů.

Po schválení vládou a zapracování případných změn bude nařízení vlády vyhlášeno ve Sbírce zákonů.

Návrh výzvy k podávání návrhů na členy předsednictva a předsedu TA ČR

V souladu se schváleným *Postupem po přijetí novely zákona o podpoře výzkumu a vývoje* byl předložen i návrh výzvy k podávání návrhů na členy předsednictva a předsedy TA ČR. Výzva má být podle schváleného harmonogramu vyhlášena do 244. zasedání Rady s uzávěrkou nominací do 31. 7. 2009. Termín byl stanoven s ohledem na skutečnost, že v zákonem stanoveném termínu do 31. 10. 2009 musí být nejen jmenováno předsednictvo, ale také schválen statut TA ČR, který vládě předkládá předsednictvo.

Metodika hodnocení výsledků VaVal

Na 243. zasedání Rady byla schválena *Metodika hodnocení výsledků výzkumu a vývoje v roce 2009*, která byla následně zaslána do meziresortního připomínkového řízení. V termínu bylo doručeno 107 připomínek, z toho 29 zásadních. Většina nebyla vnesena k *Metodice 2009* samotné, ale k celému systému a principu hodnocení. Takové připomínky není možné přijmout ani formálně (netýkají se předkládaného materiálu) a zejména je realizovat věcně, protože v daném časovém úseku je nelze zpracovat, analyzovat a zapracovat (a to včetně úprav SW systémů).

Připomínky, které se netýkají vlastního materiálu, bylo navrženo využít pro novou diskusi Rady a zainteresovaných orgánů (připomínkových) o ucelené koncepční představě o způsobu hodnocení výsledků VaV a popř. rozdělování institucionální podpory VaV mezi jednotlivé poskytovatele.

Návrh pravidel pro poskytování účelové podpory na specifický vysokoškolský výzkum

MŠMT předložilo návrh pravidel, jenž byl připraven ve spolupráci se skupinou odborníků, a která jsou navržena tak, aby příjemcům podpory byla zachována v co nejvyšší míře pravomoc řídit užití prostředků určených na podporu specifického vysokoškolského výzkumu a přitom byla zaručena účelovost poskytované podpory stanovená zákonem o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací.

SERENDIPITY A ČESTNÝ DVOJDOKTORÁT

Jihočeská univerzita udělila 4. června 2009 v obřadní síni českobudějovické radnice čestný doktorát v oboru Molekulární a buněčná biologie světově uznávanému odborníkovi ve výzkumu a vývoji antivirových látek, antimetabolitů a antiparazitárních látek prof. Antonínu Holému a prof. Eriku De Clercqovi, ve světě respektovanému odborníkovi ve virologii, zejména v oblasti výzkumu a vývoje inhibitorů replikačních mechanismů virových patogenů.

Myšlenka udělit tento *dual doctorate* oběma výjimečným osobnostem světové vědy se zrodila na půdě Přírodovědecké fakulty naší *Almae matris*. Důvodem je dlouhodobá podpora prof. Holého Přírodovědecké (původně Biologické) fakulty i biologických ústavů Akademie věd v Českých Budějovicích. Profesor Holý byl vždy připraven a ochoten přednášet u nás na fakultě při nejrůznějších příležitostech, zejména letních školách a konferencích, významným způsobem přispěl k sestavení nového studijního programu *Biological Chemistry*, společného přeshraničního oboru s Univerzitou Johanna Keplera v Linci. Profesor Holý má také jedinečnou zásluhu na tom, že jsme získali prof. Erika De Clercq, jeho životního přítele, kolegu a soupeřníka v medicíně, za našeho váženého hostujícího profesora.

Společným osudem obou věhlasných učenců se stala medicíně se svými fascinujícími možnostmi zasahovat příznivě do životadárných procesů a léčit jejich poruchy, ať už jsou důsledkem virových (infekčních) či parazitárních procesů nebo nádorových onemocnění. Profesor De Clercq vystudoval medicínu, ale již během studií převzal přednášky z lékařské biochemie od svého někdejšího profesora, jehož pramálo těšilo učit studenty. A tak se zrodil nejen přednáškový

cyklus z medicínské biochemie, který v nejnovější podobě profesor De Clercq přednáší našim studentům v Českých Budějovicích, ale také skutečná hvězda medicínské chemie a virologie. Profesor De Clercq miluje chemii, nejraději se pohybuje ve světě molekulových mechanismů životadárných procesů a doslova se mazlí s chemickými vzorci složitých sloučenin. Přátelství mezi oběma profesory je tak krystalicky čisté a hluboké, že je oba – v tom nejlepší slova smyslu – podezíráme ze vzájemného vzhlednutí se jednoho v druhém. Antonín Holý je nepochybně oním vzorem organického chemika pro prof. De Clercq, naopak, Erik je vzorem mimořádně nadaného biochemika schopného řešit složité vztahy mezi strukturou a funkcí nadějných léčiv a mechanismy jejich účinku. Právě z těchto vztahů a jejich hlubokých znalostí by měla vycházet teoretická i praktická možnost racionálního navrhování látek s léčivými účinky – říká se tomu učeně *drug design* a svádí to ke zjednodušené představě, že molekuly takových léčivých látek lze jednoduše „ušít na míru“ pro konkrétní onemocnění. Profesor De Clercq ale nikdy nezapomene podotknout, že rozhodující úlohu nakonec či na začátku vždycky hraje *serendipity*. To není jen taková obyčejná náhoda (ve smyslu *coincidence* nebo *happstance*), nýbrž vrozené štěstí, řekneme ušlechtilá forma náhody. Přesně ta forma štěstí, co přeje připraveným, jak geniálně vystihl Luis Pasteur. Za takovou ušlechtilou formou náhody je vždy obrovská píle a pracovitost a v ní se zrcadí samotné počátky životních kroků obou našich pánů profesorů z nejváženějších.

Jak to bylo s prof. De Clerqem, už víme, ale co Antonín Holý? Ten dostal do vínku obrovský talent a lásku k chemii; k organické syntéze, královské disciplíně chemie, a k tomu navíc notnou dávku píle, pracovitosti, vytrvalosti, houževnatosti, ale také skromnosti. Jeho kroky vedly do Ústavu organické chemie a biochemie Akademie věd na Flemingově náměstí v Praze-Dejvicích, kterému pamětníci neřeknou jinak než Šormův ústav. Profesor Šorm, světová legenda československé chemie, založil ve svém ústavu mimo jiné také moderní směr chemie nukleových kyselin, a prá-

Slavnost umocněnou množstvím kolegů a přátel a srdečnou atmosférou rámovaly krásné prostory radnice v Českých Budějovicích.

Fotoreportáž naleznete ve fotogalerii na <http://abicko.avcr.cz>.





vě do jeho ústavu přichází na začátku 60. let minulého století mladý Antonín Holý.

Uplýnulo ještě mnoho vody, než se naši oba dnešní laureáti potkali. Stalo se tak v roce 1976 v německém Göttingenu na *Symposiu o syntetických nukleotidech, nukleosidech a polynukleotidech*. Setkání se ukázalo být naprosto klíčovým nejen pro oba aktéry, ale pro celou oblast medicíně chemie, pro výzkum látek s účinkem proti virovým a dalším původcům infekčních chorob člověka a zvířat, jakož i s účinkem proti nádorovým onemocněním. Pro prof. De Clercq to tehdy nebylo první setkání s československou vědou; zájem o problematiku interferonu, buněčných proteinů s protivirovým účinkem, jej přivedl v 70. letech minulého století ke spolupráci s dr. Ladislavem Boreckým z Virologického ústavu SAV v Bratislavě.

Setkáním na konferenci v Göttingenu se začala odvíjet mimořádně produktivní spolupráce obou badatelů a jejich laboratoří na nové skupině potenciálních antivirových, resp. látek s účinky proti patogenním/parazitickým organismům. Pozornost zaměřili netradičně na skupinu tzv. nukleosid fosfonátů, a vymezili si tak originální prostor pro výzkum a vývoj moderních nástrojů, zejména antivirové chemoterapie – označované někdy jako nukleotidové antimetabolity. Hned několik látek se jim podařilo přivést úspěšně do lékové formy ve spolupráci s průmyslovým partnerem v USA (jmenujme alespoň *Vistide*, *Hepsera*, *Viread*, *Truvada*, *Atripla*; jedná se hlavně o léky proti závažným onemocněním, jako jsou AIDS, hepatitida B, herpetické a poxvirové infekce).

Pokud jde o vědecké aktivity, spolupracují s prof. Holým a jeho laboratoří některé budějovické ústavy Akademie věd (Entomologický, Parazitologický ústav, Ústav molekulární biologie rostlin) při testování a vývoji antivirových látek/antimetabolitů/antiparazitárních látek.

Profesor De Clercq je po dlouhá léta nejbližším zahraničním spolupracovníkem, kolegou a přítelem prof. Holého, který dosáhl výjimečného postavení ve virologii, zejména v oblasti výzkumu a vývoje inhibitorů replikačních mechanismů virových patogenů. Původním vzděláním lékař s úctyhodnými znalostmi medicíně/biologické chemie dosáhl světového renomé právě díky zásadním příspěvkům k racionální konstrukci léků s antivirovým účinkem, a také díky objasnění mechanismů, jakým syntetické látky/léky namířené proti virům působí.

Profesor Antonín Holý má na svém kontě na 650 publikací, 60 patentů a přes 7500 citací v SCI, prof. Erik De Clercq je autorem nebo spoluautorem neuvěřitelných 2446 publikací, v naprosté většině v impaktových časopisech. Mimořádně zajímavý je navíc seznam čítající 91 publikací, kterých si cení nejvíce. Jedná se o homogenní výběr z jeho celého aktivního života, tj. až do současnosti, asi v 50 % případů je prvním autorem, převážně se jedná o publikace v časopisech s mimořádným IF (*Science*, *Nature*, *J. Virol*, *Biochem. Pharmacol.*, *J. Med. Chem.*, *Cancer Res.* atd.). Rovněž citační ohlasy a HI jsou jistě obrovská čísla. Je držitelem čestných doktorátů a profesur z řady univerzit včetně Univerzity Karlovy (v roce 2007). V období od r. 1981 byl nebo je členem 32 redakčních rad špičkových biomedicínských časopisů.

Výše zmíněný stručný přehled pedagogických a vědeckých aktivit prof. Antonína Holého a prof. Erika De Clercqa dostatečně věrohodně ilustruje jejich zásluhy o světovou vědu a vzdělávání, jakož i o rozvoj přírodních věd na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích. ■

Výběr z *laudatia* děkana Přírodovědecké fakulty JU
Libora Grubhoffera

PRAEMIUM ACADEMIAE POTŘETÍ

Letošní Akademickou prémie, o jejímž udělení rozhoduje předseda Akademie věd ČR, obdržel při slavnostním podpisu smlouvy 23. června 2009 prof. Julius Lukeš z Biologického centra AV ČR, v. v. i. Praemium Academiae, která byla poprvé udělena v roce 2007, je výběrová finanční podpora vynikajícím vědcům z Akademie věd ČR. Jejím smyslem je podpořit osobnosti, jež realizují výzkum na špičkové mezinárodní úrovni, a vytvořit jim takové podmínky, aby se mohli naplno věnovat vědě.



Prémií, která se uděluje na dobu šesti let na základě dosažených vědeckých výsledků a s ohledem na perspektivu dalšího vědeckého přínosu nositele, představuje finanční podpora do výše pěti milionů korun ročně. Jsou v ní zahrnuty neinvestiční prostředky na věcné náklady výzkumu, investiční prostředky pro pořízení přístrojů a mzdové prostředky pro nositele a jím vybrané spolupracovníky.

Oceněný prof. Julius Lukeš se zabývá molekulární biologii prvoků řádu Kinetoplastida, kteří působí řadu závažných chorob. Se svým týmem významně přispěl k objevu editování RNA a objasnění struktury kinetoplastové DNA u řady primitivních bičíkovců a patří mezi vědce, kteří definovali současný evoluční pohled na tento medicínsky významný řád. Má zásadní podíl na novém pohledu na patogenní rod *Leishmania* a na jeho diagnostiku.

Nyní se zabývá rozsáhlou funkční analýzou mitochondriálních proteinů *Trypanosoma brucei* a jeho práce jsou příslibem významného pokroku v chápání procesu editování RNA a dalších esenciálních mitochondriálních funkcí tohoto prvoka. Ambicí jeho laboratoře je povýšit *T. brucei* na roveň současných hlavních modelových organismů molekulární biologie.

Prof. J. Lukeš byl jako jeden z nejmladších zvolen členem Učené společnosti. Zásadní měrou ovlivňuje vědeckou činnost Parazitologického ústavu i celého Biologického centra a jako vedoucí katedry molekulární a buněčné biologie také výuku a výzkum na Přírodovědecké fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Jím vychovávaní vědeckí pracovníci úspěšně získávají místa postdoktorandů na kvalitních pracovištích v zahraničí. Velmi intenzivní je mezinárodní spolupráce laboratoře, včetně účasti na společných projektech (např. FIRCA), příprava společných publikací a organizace mezinárodních konferencí s účastí světových odborníků.

„Jde o mimořádnou osobnost s vynikajícími výsledky v oblasti základního výzkumu i výchovy mladých pracovníků. Profesor Lukeš je mezinárodně respektovanou osobností a zásadně se podílí i na činnosti svého pracoviště jako předseda Vědecké rady Parazitologického ústavu,“ říká prof. Tomáš Scholz, ředitel Parazitologického ústavu BC AV ČR, v. v. i.



OBĚ FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

red

OBOROVÁ MEDAILE FRANTIŠKA KŘIŽÍKA

Předseda AV ČR prof. Jiří Drahoš předal dne 9. června 2009 čestnou oborovou medaili Františka Křižíka za zásluhy v oblasti technických věd a za realizaci výsledků vědeckého výzkumu prof. **Jaromíru Příhodovi**.

Profesní kariéra prof. Příhody započala v roce 1961 úspěšným absolvováním studia na katedře tepelně energetických zařízení Fakulty strojní ČVUT v Praze. Jeho vědecká činnost spočívá v experimentálním a matematickém modelování turbulentních smykových proudění s okrajovými podmínkami, které jsou užívány ve vnitřní a vnější aerodynamice. Dalším tématem jeho odborné činnosti je vliv struktury turbulence a drsnosti obtékaných stěn na vývoj smykových vrstev, a to včetně přechodu z laminárního do turbulentního proudění. Výsledky těchto experimentálních a teoretických studií např. v případě proudění v turbulentní mezní vrstvě a v uzavřených kanálech umožnily zpřesnit výpočty energetických ztrát při proudění v proudových strojích, jako jsou turbíny a kompresory. Tyto výstupy byly mimo jiné aplikovány pro závod ŠKODA Power v Plzni na proudění v turbínových lopatkových mřížích. Od roku 1975 prof. Příhoda spolupracuje s Ústavem technické matematiky Fakulty strojní ČVUT na numerickém řešení přechodového a turbulentního proudění. Společně s prof. Karlem Kozlem (ČVUT) založili „školu“ matematického modelování turbulentního proudění s aplikacemi ve vnitřní a vnější aerodynamice, hydraulice a technice životního prostředí. Od

roku 2000 též spolupracuje s Ústavem vodních staveb Stavební fakulty VUT v Brně na experimentálním a numerickém modelování proudění vody ve vybraných elementech vodních strojů a zařízení. Prof. Příhoda je autorem mnoha příspěvků

v odborných časopisech a recenzovaných sbornících, řešitelem a spoluřešitelem grantových projektů podporovaných domácími a zahraničními grantovými agenturami. Nelze také opomenout jeho dlouholetou pedagogickou činnost na Fakultě strojní ČVUT v Praze a na Fakultě strojní Technické univerzity v Liberci i členství v mnoha komisích, např. pro státní doktorandské zkoušky či v komisích habilitačních.

V letech 2001–2005 zastával funkci ředitele Ústavu termomechaniky AV ČR. Od roku 1992 dodnes je členem Akademického sněmu a působí ve vědeckých radách AV ČR, v radě Fakulty strojní ČVUT v Praze a Fakulty mechatroniky a Fakulty strojní Technické univerzity v Liberci. ■

Výběr z laudatia ředitele Ústavu termomechaniky AV ČR, v. v. i., Zbýňka Jaňoura (plné znění laudatia viz <http://abicko.avcr.cz>)



FOTO: GABRIELA ADÁMKOVÁ, AB

PAMĚTNÍ MEDAILE JANA PATOČKY



FOTO: ZDENĚK TICHÝ, KNAV

Prof. **Bruno Nettle**, vynikající americký muzikolog a světově uznávaná autorita v oboru etnomuzikologie, převzal 3. června 2009 z rukou předsedy AV ČR prof. Jiřího Drahoše pamětní medaili Jana Patočky za své celoživotní zásluhy v humanitních vě-

dách a za propagaci české hudební kultury v zahraničí.

Profesor Bruno Nettle se narodil roku 1930 v Praze. Jeho otec, prof. Paul Nettle (1889–1972), byl rovněž muzikolog, znalec historie hudby v českých zemích a díla skladatele W. A. Mozarta; v letech 1920–1938 působil jako soukromý docent na pražské univerzitě a v letech 1933–1938 také jako vedoucí německého vysílání pražského *Radiojournalu*. V roce 1939 stačil ještě s manželkou a dětmi uprchnout před nacistickým režimem do Spojených států amerických.

Bruno Nettle studoval muzikologii a další vědní obory na University of Michigan (Ann Arbor, Michigan) a na Indiana University (Bloomington, Indiana) v USA. Od roku 1964 působil jako řádný profesor pro obory hudba a antropologie na University of Illinois (Urbana, Illinois). Od roku 1992 je angažován tamtéž ja-

ko emeritní profesor a dodnes tam přednáší a vede doktorská studia.

Během své vynikající akademické a vědecké kariéry se prof. Nettle vždy hlásil k zemi, v níž se narodil, a k její hudební kultuře. Na University of Illinois pravidelně přednášel o dějinách české hudby a o lidové hudební kultuře v Čechách a na Moravě. Po roce 1989 se také znovu začal vracet do svého rodného města a navázal, respektive obnovil badatelské i osobní kontakty se zdejšími vědeckými pracovníky a institucemi, zejména s někdejší Ústavem pro hudební vědu Akademie věd České republiky a s Ústavem hudební vědy Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze.

Svoji děkovnou řeč pronesl prof. Bruno Nettle zčásti v českém jazyce a sklídl za ni právem dlouhotrvající potlesk. Ocenění, jehož se prof. Nettlovi na návrh Etnologického ústavu AV ČR, v. v. i., dostalo, lze zároveň chápat jako pouhou skromnou odměnu za jeho celoživotní badatelské angažmá, osobní charisma a trvající pozitivní a inspirující vliv na mladou badatelskou generaci ve Spojených státech amerických i v České republice. ■

*JARMILA GABRIELOVÁ,
Etnologický ústav AV ČR, v. v. i.
– Kabinet hudební historie*

SVOBODNÝ DUCH A UNIVERZITA

V současnosti jsme svědky plytkých úvah či přihlouplých opatření korunovaných tzv. Bílou knihou a Metodikou hodnocení vědy, kterou sestavila vládní Rada pro výzkum a vývoj.

Tyto dokumenty však bohužel mohou zásadně ovlivnit náplň toho, co označujeme jako vzdělání a věda. S jasností i hloubkou, jež platí dodnes, se k otázce obsahu vzdělání a vědy vyslovil brzy po sametové revoluci prof. Ladislav Hejdánek, který patří mezi několik málo nezávislých českých intelektuálů neuhnulších žádně režimní ideologii a usilovně hledajících poklad s názvem pravda.

Jako spoluzakladatel a mluvčí *Charty 77* vložil do jejího programu obranu lidských práv, čímž jí udal jasný směr, po sametové revoluci se stal profesorem filozofie na Univerzitě Karlově a zúčastnil se všech hlavních diskusí o stavu i budoucnosti našeho státu. Odpovědně také vystoupil proti nacionalismu, který vedl k jeho rozpadu. Připomínám, že prof. Hejdánek patří k několika opravdovým zakladatelům *Učené společnosti České republiky*. Přeji příjemné čtení doprovázené zamyšlením.

JAN SVOBODA,

Ústav molekulární genetiky AV ČR, v. v. i.

Kulturní a politické otřesy, jež postihly v posledním půlstoletí český národní život, se hluboko vepsaly také do osudů našich univerzit. Ponechám povolanejšímu, aby podali zevrubný obraz škod, a zůstanu jen u jediné záležitosti, která však má právě pro univerzitu zásadní důležitost. Tím zároveň překročím jak ono půlstoleté období, tak poměry pouze české, neboť otázka povahy a poslání univerzity nás nutně vede k rozpoznání krize této epochální evropské instituce i v zemích, které nemusely projít tak dlouhým a svízelným obdobím politického, myšlenkového, mravního a duchovního úpadku, k jakému došlo v českých zemích.

Univerzity jsou všeobecně považovány za vzdělávací ústavy, v nichž jsou – podobně jako na jiných

vysokých školách – vychovávány nové generace odborníků. Souběžně s tímto chápáním univerzity docházelo k jejímu rozdělení a rozpadu nejen do různých fakult, ale do kateder a někdy dokonce k úzké specializaci i v rámci jednotlivých kateder (tak tomu je nejvíc na obrovských univerzitách, z nichž se staly fabriky na absolventy a na nichž se zhusta navzájem neznají ani učitelé téže fakulty, ba někdy ani všichni učitelé téže katedry). Univerzita tak přestala být vpravdě univerzitou a stala se spíše diverzitou či pluriverzitou. Sami univerzitní profesori nejčastěji považují ideu univerzity jako společenství učitelů a studentů, kteří jsou sjednoceni ve svém usilování o pravdivé poznání veškerenstva jakožto celku, za zastaralou a překonanou. U nás pak nebyla tato idea diskutována po mnoho desetiletí prakticky vůbec anebo jen okrajově a zejména nekompetentně. Nedávno jeden náš významný vědec, Jiří Koryta, sám univerzitní profesor, informoval v *Lidové demokracii* veřejnost o problémech, před nimiž stojí Akademie věd. Vyslovil své přesvědčení, že přebujelé, ale často nevykonné výzkumné ústavy by měly být zčásti převedeny přímo k výrobě, zatímco vybrané ústavy základního výzkumu by měly být naopak převedeny pod správu univerzit. Překvapilo mne, že informoval čtenáře o trojí možnosti reformování Akademie, jen jako by šlo o technický problém, a že se vůbec nezmiňoval o principech,

na kterých je nebo by měla být Akademie ustavena. A ještě víc mne překvapilo, že – právě jako univerzitní učitel – uvažuje o převedení některých akademických ústavů k univerzitám, aniž by se tázal po specifických problémech univerzity samé. Reforma univerzit je neméně naléhavá než reforma Akademie, a navíc je ještě méně pouhým technickým problémem.

Někde v tomto světě, někde v tomto státě a v této společnosti se musí najít nezbytný počet lidí, kteří spolu uzavřeli spojenectví na život a na smrt ve službách pravdy, nikoliv ve službách státu ani ve službách společnosti. Tito lidé slouží lidstvu právě tím a jenom tím, že žijí, pracují a myslí tak, aby se všechno (i oni sami) dostalo do světla pravdy. Ve světle pravdy se však skutečnost nevyjevuje jen taková, jaká jest (jak si to většina Evropanů dodnes myslí), nýbrž to, jak je dána, se zároveň objevuje v napětí s tím, jaká by měla být. Právě poznání ukazuje proto všechno skutečné v perspektivě nápravy, jak to zdůrazňoval Komenický. Univerzita se musí vztahovat k univerzu, k veškerenstvu jako celku. A tento celek veškerenstva má nejen svou minulost a přítomnost, ale také svou budoucnost. Budoucnost pak není žádná ještě nenaplněná prázdnota, ale je plná výzev, jimiž jsme oslovováni. Nejen na danou skutečnost, ale především na tyto výzvy musíme odpovídat. Vztahovat se k celku znamená vztahovat se také k těmto výzvám, přicházejícím z budoucnosti. Žádný jednotlivec, ale ani žádná instituce, a také žádný stát a žádná společnost nemůže rozhodovat o tom, které to jsou nebo budou výzvy a které z nich mají být uznány za platné a které nikoliv. Rozpoznat tyto výzvy, odlišit je od jiných a správně je pochopit je velmi náročná věc. Znalost faktického stavu věcí je tu předpokladem, ale zdaleka nedostačuje. Idea univerzity je ideou neustávajícího usilování o sjednocování faktických poznatků všeho druhu v perspektivě pochopení celku světa včetně jeho budoucnosti, tj. v perspektivě spolupráce na uskutečňování smyslu, tj. toho, co „má být“.

Žádná odborná věda sama o sobě není ničeho takového schopna, protože vědy si v důsledku specializace rozdělily univerzum po částech mezi sebe a žádná z nich nemůže kompetentně posoudit, zda při dělení nebylo něco ztraceno. Jediná disciplína, jejímž posláním je nikdy vztah k celku neztratit, je filosofie; ta však není žádnou odbornou vědou. Takto pochopená filosofie však nemůže být záležitostí jednotlivých kateder ani jednotlivých fakult, ale záležitostí univerzity jako celku. A nemůže být vnucována univerzitním oborům zvenčí jako nějaká jednotící ideologie, neboť žádná opravdová filosofie si o sobě nemyslí, že je věděním, nýbrž spíše je vědoucím nevěděním, tj. láskou k pravdě a touhou po ní, myšlenkovým pokusem o její vyslechnutí a poslechnutí. Pravda sama pak není ani záležitostí soudu či výpovědi ani záležitostí nějakého souladu myšlení se skutečností. Náš jazyk nám naznačuje, že je cosi společného jak pravdě, tak právu a spravedlnosti, ale také správnosti a opravdovosti atd. Univerzita stojí a padá s ideou, že veškerenstvo není sjednoceno ve své danosti, ale ve své zakotvenosti v „tom pravém“. A v této zakotvenosti spočívá vposled i svoboda každého člověka a také svoboda ducha vůbec.

Univerzita je nikdy nekončící pokus o institucionalizaci této svobody ducha; její realizace je často nepodařená a nikdy nemůže být definitivní. Svoboda ve společnosti však bude vždycky ohrožena, pokud většina nebo všichni členové společnosti nebudou s tímto úsilím kolegia učitelů a studentů sympatizovat, pokud je nebudou nejen tolerovat, ale naopak podporovat a hájit a pokud na nich jako na akademických občanech nebudou žádat, aby i nadále plnili své povinnosti vůči společnosti, na nichž se sama společnost neusnesla a ani usnět nemůže, ale jejichž plnění je nepostradatelné pro duševní a hlavně duchovní zdraví celé společnosti i každého jejího příslušníka. ■

LADISLAV HEJDÁNEK

Autor napsal tento článek 27. prosince 1989, otištěn byl v *Lidových novinách* 17. ledna 1990.

Filosof Ladislav Hejdánek patří mezi spoluzakladatele Učené společnosti, která byla ustanovena 10. května 1994.

Jako osvědčený způsob podchycení a podpory svých budoucích pokračovatelů, oceňuje Učená společnost od r. 1998 mimořádně úspěšné středoškolské studenty. Na snímku předává Helena Illnerová studentskou cenu za r. 2009 Veronice Mojdlové z gymnázia v Uničově.

FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN



DEVADESÁTÉ NAROZENINY PROFESORA ČESTMÍRA ŠIMÁNĚ



FOTO: ARCHIV ÚJF AV ČR

Významný český fyzik profesor Čestmír Šimáně, který stál u zrodu Ústavu atomové fyziky (1948) a později se stal prvním ředitelem řežského Ústavu jaderné fyziky dnešní AV ČR, oslavil letos v květnu devadesáté narozeniny.

Profesor Šimáně se narodil 9. 5. 1919 v Opavě, Vysokou školu technickou dr. Edvarda Beneše v Brně absolvoval v roce 1946 po válečné přestávce, kdy byly vysoké školy okupanty zavřené. Paralelně studoval na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity v Brně obor fyzika a matematika, kde byl od roku 1945 do roku 1947 asistentem v Ústavu experimentální fyziky. Následovaly dva studijní pobyty v letech 1947 až 1949 v Paříži na College de France v Laboratoři jaderné chemie profesora F. Joliot-Curie. V roce 1948 nastoupil v Ústavu pro atomovou fyziku, založeném Českou akademií věd a umění a vedeném profesorem Václavem Petržilkou, jako jeho první zaměstnanec a vybudoval pracoviště v Hostivaři, které bylo vybaveno elektrostatickým urychlovačem protonů a deutronů. V roce 1953 byl jmenován ředitelem tohoto ústavu, který přešel pod nově založenou Československou akademii věd jako laboratoř jaderné fyziky. Od roku 1954 do poloviny roku 1955 byl rovněž ředitelem Fyzikálního ústavu Akademie.

V roce 1955 byl jmenován prvním ředitelem nově založeného a budovaného Ústavu jaderné fyziky při Vládním výboru pro výzkum a mírové využití jaderné energie (od 1956 v soustavě vědeckých pracovišť ČSAV) v Řeži, na jehož projektu, výstavbě a odborném vědeckém programu se jako člen Vládního výboru významně podílel. Po šesti letech nastoupil na místo ředitele oddělení technických dodávek a jaderných materiálů Mezinárodní atomové agentury ve Vídni (Division of Technical Supplies and Nuclear Raw Materials IAEA), kde pracoval až do roku 1964. Po návratu do Prahy byl jmenován profesorem užitě a jaderné fyziky na Fakultě technické a jaderné fyziky (později Fakulta jaderná a fyzikálně inženýrská) Českého vysokého učení technického v Praze, kde vedl katedru jaderných reaktorů. Od roku 1967 byl děkanem této fakulty až do 1972, kdy byl odvolán. V roce 1973 byl zvolen místoředitelem SÚJV a toto místo zastával čtyři roky.

Profesor Šimáně je autorem celé řady knižních publikací a odborných publikací v časopisech z oblasti elektrotechniky a elektroniky, jaderné fyziky, neutroniky, fyziky stínění, reaktorové fyziky, aplikací jaderných metod, jaderné přístrojové techniky. Byl iniciátorem

vzniku laboratoře neutronové difraktografie, laboratoře mikrotronu a projektu nulového reaktoru na Fakultě jaderné a fyzikálně inženýrské ČVUT. Působil jako předseda nebo člen velkého počtu odborných a organizačních komisí a poradních sborů zejména v oblasti jaderné fyziky a rozvoje jaderné energetiky, vědeckých rad ÚJF v Řeži, FTJF a ČVUT. Aktivně se účastnil jako člen československých delegací Mezinárodních konferencí o mírovém využití jaderné energie v letech 1955 a 1958. V roce 1955 byl členem čl. delegace při podpisu smlouvy o pomoci SSSR v dodání jaderného reaktoru a cyklotronu a školení čl. odborníků, v roce 1956 smlouvy o výstavbě první jaderné elektrárny (Jaslovské Bohunice) a smlouvy o založení Spojeného ústavu jaderných výzkumů v Dubně. Vedl čl. delegaci při prvních mezinárodních rozhovorech o možnosti detekce jaderných výbuchů v Ženevě v roce 1958. Od založení Mezinárodní atomové agentury ve Vídni v roce 1956 se účastnil jako člen čl. delegace, až do roku 1961, všech jednání generálních konferencí a řady porad jako expert.

Je nositelem řady vyznamenání (Zlatá Felberova medaile ČVUT, Státní cena I. stupně za techniku, Stříbrná plaketa ČSAV za zásluhy o rozvoj ve fyzikálních vědách, sovětský Řád přátelství mezi národy, Stříbrná plaketa ČSAV za zásluhy o vědu a lidstvo, medaile Jana Marka Marci z Kronlandu za významné příspěvky k metodickému rozvoji nových směrů v oblasti instrumentálních radioanalytických metod a další).

Po zřízení SÚJB pracuje jako člen poradní rady této instituce. Aktivně vystupuje na významných výročních ústavů a institucí jaderných oborů i celostátních odborných diskusích k dalšímu využití jaderné energetiky v ČR. Po odchodu do důchodu v roce 1984 pracoval nepřetržitě jako vědecký pracovník v mikrotronové laboratoři na Fakultě jaderné a fyzikálně inženýrské ČVUT v Praze. Po nedávném převedení této laboratoře do Ústavu jaderné fyziky v Řeži je v současné době pracovníkem tohoto ústavu, vrátil se tedy tam, kde začal. ■

DAVID CHVÁTIL a MIROSLAV VOGNAR,
Ústav jaderné fyziky AV ČR, v. v. i.



HISTORIK A PŘEKLADATEL VÁCLAV LÍBA

(1884–1952)

**„Když se přiblížila rozhodná chvíle,
upadl císař v obvyklou váhavost.**

**Tušil, že nadchází „le prologue d’une grande tragédie...“
(Václav Líba, Spiknutí Vchynských proti Rudolfovi II.)**

Václav Líba se narodil v Praze dne 21. srpna roku 1884. Po absolvování gymnázia se zapsal na Filozofickou fakultu tehdejší Karlo-Ferdinandovy univerzity. Stejně jako řada dalších budoucích historiků prošel i on v mládí obdobím básnických lyrických pokusů. V roce 1909 složil státní profesorskou zkoušku z oboru dějepisu a zeměpisu. Za tři roky poté dosáhl doktorátu z filozofie. Posuzovateli jeho disertační práce na téma *Vznik a rozvoj legendy o smrti Ladislava Pohrobka* byli profesori Václav Novotný a Josef Pekař. Již od roku 1909 působil Líba ve státní školské službě a byl postupně, po krátkém působení v Praze, přikázán středním školám v Rychnově nad Kněžnou a Příbrami. Teprve roku 1928, patrně díky intervenci Novotného, se Líba po osmnácti letech vrátil do Prahy na státní reálné gymnázium na Malé Straně, kde se později stal ředitelem. Své profesní putování po Čechách si rozšířil cestami po několika evropských zemích.

Ačkoli byl řadu let činný v tzv. venkovských městech, snažil se stále pracovat vědecky. V letech 1915–1919 vykonával dlouhou válečnou vojenskou službu. Jako výborný znalec jazyků, zvláště francouzštiny, připravil několik překladů historických děl. V roce 1926 vyšel *Karel XII., král švédský* (Voltaire) a *Perské listy* (Ch. de Montesquieu). Z dalších francouzských autorů přeložil práce A. Lévyho, *Napoleon na poli slávy a doma* (1921), G. Lenôtre, *Ludvík XVII. a záhada Templu* (1926), J. de Pierrefeu, *Hlavní válečný stan francouzský* (1930). V roce 1931 přeložil do češtiny základní německou příručku historické práce E. Bernheima *Úvod do studia dějepisu*, i když původně uvažoval spíše o překladu obdobné příručky francouzské *Introduction aux études historiques* (Ch. V. Langlois, Ch. Seignobos, 1898). Překlad doplnil pečlivým přehledem české literatury k tématu a věnoval ho profesoru Novotnému.

V Praze soustředil své badatelské úsilí na výzkum archivních pramenů bělohorského období. Po důkladné studii o *Spiknutí Vchynských proti Rudolfovi II.* (1928) vyšly v rychlém sledu jeho práce o poměrech v pobělohorské Praze. Především tři obsáhlé souborné kapitoly *Studie o Praze pobělohorské: I. Emigrace* (1930), *II. Rekatolizace* (1932), *III. Změny*

v domovním majetku a konfiskace (1935) jsou základním zdrojem poznání následků Bílé hory v životě hlavního města Čech. Tyto pronikavé studie předurčily autora k zahájení důležité edice *Berní ruly* třetím svazkem *Pražská města* (1949). Zde v poznámkách podává cenná data o historii pražských domů tohoto období. Z archivních studií o pobělohorské Praze vznikla řada menších článků: o Platejšovi z Platejštejna (1929–1930), o návratu emigrantů do Prahy roku 1631 (1931), seznamy pražských novoměstňanů v letech 1618–1653 (1935–1936), o počtu obyvatel před třicetiletou válkou a o národnostních poměrech v Praze za třicetileté války (1937), po ní (1936) a jiné. Všechny Lívovy práce jsou charakteristické heuristickou spolehlivostí a kritickou poctivostí. Pro edici pramenů k vojenským dějinám *Regesta fondu Militare Archivu ministerstva vnitra* zpracoval s obvyklou akribií druhý svazek pro léta 1590–1617 (1938). V těžkých letech nacistické okupace připravil s nemenší pečlivostí k tisku i další svazky (třetí až osmý pro léta 1618–1648), které vycházely pod názvem *Prameny k dějinám třicetileté války* v letech 1951–1957.

Za svou bohatou odborně-vědeckou činnost byl Václav Líba počátkem roku 1933 zvolen mimořádným členem KČSN. Postupně se stal členem prakticky všech historických společností. Také ve své hlavní učitelské profesi byl činný v mnoha směrech. Řadu let byl jednatelem Spolku československých profesorů. Významnou částí se podílel na přípravě učebnic historie (*Československé dějiny*, 1947–1948). Stejně tak příprava vícedílných *Dějepisných čítanek* pro nižší a vyšší třídy středních škol (1934–1937) je spjata s jeho jménem.

Václav Líba, který zemřel 24. března 1952 ve věku nedožitých 68 let, zůstal po celý život věrný kulturní činnosti v Sokole. Odešel s ním nejenom poctivý a kritický historik, ale i vynikající učitel a charakterní člověk. ■

PAVEL HOLÁT,
Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.

EXTRAORDINARY ACADEMY ASSEMBLY

Academy of Sciences of the Czech Republic (AS CR) called Extraordinary Session of the Academic Assembly that took place June 30, 2009 in the Municipal House in Vinohrady. The main topic was to discuss the future of funding science and research in the Czech Republic as it relates to the AS CR. The methodology that the Research and Development Council (RDC), an advisory body to the Government of the Czech Republic, helped to create became the universal tool for distributing money to all of Czech science. On the basis of this methodology, the institutional governmental financial grant for the AS CR would be reduced by about 20 % in 2009 and about 50 % in 2012. The Academic Assembly states that if the proposal of the RDC were actually implemented there would be nonconceptual shifts and abrupt changes in the structure of institutional financing, hence seriously jeopardising the quality of research in the CR. These steps would result in an irreversible loss of scientists and other qualified employees, because neither higher education institutions nor the private sphere could absorb them in the current situation. This would limit the participation of the CR in international cooperation, because without qualified scientists and the corresponding infrastructure the Czech research workplaces will lose their position as equal partners in international research projects.

PRESIDENCY OF THE COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION

The Czech Presidency of the EU Council passed the relay baton to the Kingdom of Sweden on July 1, 2009. The Czech Presidency of the EU Council was one of the top priorities of Czech government. The Academy of Sciences of the Czech Republic participated in the preparation of the Czech presidency of the EU Council since 2007. One of the most important priorities for AS CR was the *European Research Activity*, focusing on research infrastructures and removing barriers to researchers' mobility within the EU. One of the major challenges for the Academy was to organize the *European Future Technologies Conference (FET09)* – a new forum dedicated to frontier research in future and emerging information technologies.

THE EVENT

EuroNanoForum 2009

EuroNanoForum 2009 was organized within the framework of national Presidencies of the European Union at the Prague Congress Centre

June 2–5, 2009. *EuroNanoForum 2009* addressed the contribution and challenges of nanotechnology research for a sustainable development of European industry and society. In this respect, nanotechnology presents many opportunities and challenges that have to be analyzed at the international level through a safe, responsible and integrated approach.

The roadshow exhibition of the *NanoTruck* demonstrated the potential applications of nanotechnologies and their socio-economic impact.

SCIENCE AND RESEARCH

Objective of the Future of the Internet:

Europe moving forward conference

The conference, which took place May 11–13, 2009, was a significant meeting of leading personalities from the global sphere of Internet research and development, which was convened within the framework of the Czech Presidency of the Council of the European Union. With the support of the European Commission, it was organised by CESNET, the association uniting all Czech universities and the Czech Academy of Sciences. The conference focused on reviewing the strategic direction and trends that will ultimately determine the future development of the Internet and a mobile information society.

FROM BRUSSELS

Czech presidency farewell Street Party

Czech Republic symbolically ended its EU Council Presidency with a *Street party* in Brussels on June 26, 2009. It was the biggest cultural event in this year's calendar and took place at Grande Place – the main square in Brussels – and its costs were covered by the Czech Government Office, the City of Prague and Czech regional representation offices in Brussels. The Czech regions and the representatives of CZELO and CzechTourism presented their specialized programmes. The Moravian-Silesian Region and the City of Prague presented a programme of leading Czech bands, the South Moravian Region supplied the Street Party with Moravian wine. Other events were presented by the Ústí nad Labem, Vysočina, Pardubice, Hradec Králové, Karlovy Vary, South Bohemian and Central Bohemian Regions, and others.

Prestížní cena pro českého fyzika

Evropské vědecké společnosti ECA (European Crystallographic Association) ve spolupráci s ENSA (European Neutron Scattering Association) se před dvěma lety rozhodly udělovat pravidelně cenu Felix Lewy Bertaut Prize nejúspěšnějším mladým vědcům z příslušných oblastí.

Historicky druhou tuto cenu bude udělovat letos poprvé ECA a to v srpnu na ECM25 v Istanbulu. Výbor vedený prof. Santiagem Garciou-Grandou udělil v červnu 2009 tuto cenu dr. rer. nat. LUKÁŠI PALATINOVÍ.
Více na www.ecanews.org/bertautprize.php.

Lukáš Palatinus po ukončení studií na MFF UK pracoval ve Fyzikálním ústavu AV ČR ve skupině vedené dr. Petříčkem, doktorské studium absolvoval v Bayreuthu u prof. Van Smaalena.

Krátce po návratu do FZÚ odešel na Universitu v Lausanne kde pracuje doposud.

Akademická Rada AV ČR udělila v březnu tohoto roku Lukáši Palatinovi Fellowship Jana Evangelisty Purkyně v souvislosti s jeho příchodem na pracoviště FZÚ letos v říjnu.

NOVÉ KNIHY

ASTRONÓM MILAN RASTISLAV ŠTEFÁNIK

Publikace se věnuje životu a dílu M. R. Štefánika v letech 1905–1913. Analyzuje jeho vědecké práce a porovnává tehdejší poznatky se současnými. Ve svém „astronomickém období“ pracoval Štefánik ve hvězdárně v Meudonu (Francie), podnikal expedice za zatměními Slunce na různá místa země a jako první Evropan navrhoval postavit na jižní polokouli observatoř.

Rušin, V., Veda, Bratislava 2009. Vydání 1.

PRAŽSKÝ MAIGRET

Osobní zápas legendárního kriminalisty

JUDr. Karel Kalivoda byl jedním z neúspěšnějších českých kriminalistů poválečného období. Množství úspěšně vyřešených případů je tím obdivuhodnější, že Kalivoda musel celý život čelit útokům a intrikám Státní bezpečnosti. Za normalizace nakonec podlehl tlaku a na počátku roku 1976 byl na vrcholu své kariéry propuštěn a poslán do důchodu.

Kučera, M., edice Paměť, Academia, Praha 2009. Vydání 1.

INTEGRATION UND DESINTEGRATION IN MITTELEUROPA

Pläne und Realität

Střední Evropa prodělala od Vídeňského kongresu do současnosti množství státoprávních, teritoriálních, ekonomických a také duchovních proměn. Interpretace a zhodnocení těchto proměn, které se odehrály ve výše zmíněných rovinách nejrůznějšími – násilnými (válečnými) i mírovými – způsoby, dala podnět ke vzniku knihy, jejíž texty jsou variabilně publikovány ve čtyřech jazycích.

Rossová, M., Historický ústav AV ČR, v. v. i., Praha, Martin Meidenbauer Verlagsbuchhandlung, München 2009. Vydání 1.

PODZEMNÍ PRAHA

Jeskyně, doly, štoly, krypty a podzemní pískovny velké Prahy

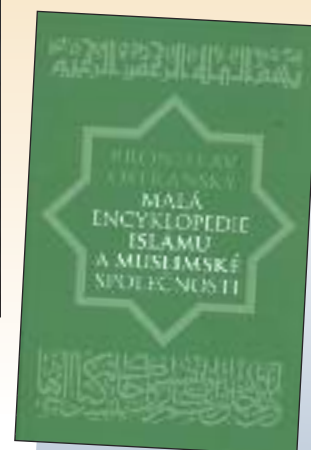
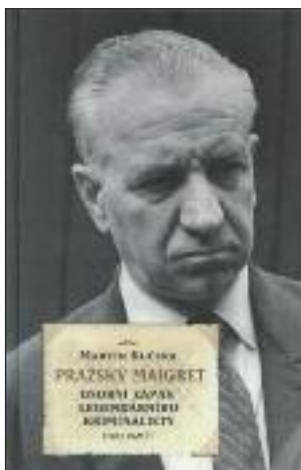
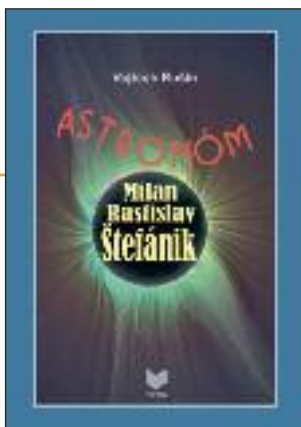
Kniha přináší přehled hlavních podzemních objektů na území hlavního města i v jeho okolí. Zabývá se jeskyněmi, ponornými toky, těžbou nerostných surovin stejně jako sklepy, katakombami, středověkým podzemím nebo moderní kanalizací.

Cílek, V., Korba, M., Majer, M., Eminent, Praha 2008. Vydání 1.

MALÁ ENCYKLOPEDIJE ISLÁMU A MUSLIMSKÉ SPOLEČNOSTI

Kniha přináší základní přehled islámu, soustřeďuje se zejména na rozmanité formy muslimské lidové religiozity a jejich projevy v duchovní kultuře a životě věřících. Najdeme v ní i řadu legend o prorocích, rozmanité pověry či výklad o takových disciplínách středověké společnosti, jako byly magie, astrologie či numerologie.

Ostřanský, B., Libri, Praha 2009. Vydání 1.



NEJPRODÁVANĚJŠÍ KNIHY V KNIHKUPECTVÍ ACADEMIA V ČERVNU 2009

- 1. Dawkins, R. – Boží blud – Přináší náboženství útěchu, nebo bolest?
- 2. Jindra, J., Matyášová, J. – Na cestách s Franzem Kafkou
- 3. Jerie, P. – Pro koho je medicína? Světem za lepšími léky
- 4. Klíma, I. – Moje šílené století
- 5. Liessmann, P. K. – Teorie nevzdělanosti

Tituly ostatních nakladatelů:

- 1. Téra, M. – Perun bůh hromovládců, Pavel Mervart
- 2. Ostřanský, B. – Malá encyklopedie islámu a muslimské společnosti, Libri
- 3. Hliský, M. – Rozbité zrcadlo, Albatros
- 4. Davies, P. – Kosmický jackpot, Argo, Dokořán
- 5. Höschl, C. – Eseje o mechanice, Technická univerzita Liberec, Bor

Knihkupcův tip:

- Kuthan, J., Šmied, M. (eds.): Korunovační řád českých králů, Univerzita Karlova, Togga

ŠÁRKA HOLÁ,
vedoucí knihkupectví Academia,
Václavské náměstí 34, Praha 1

BRÁNA DO VESMÍRU V ZÁMECKÉM PARKU



„I když je nejhlubší tma, měj na paměti, že zas vyjde slunce.“

Motto Jana Podzimka vepsané do kamene lze od 18. června 2009 číst na zadní straně zahradní plastiky *Brána do vesmíru*. Ta se symbolicky otevřela v zámeckém parku v Třešti, poté co vyšla z dílny akademického sochaře Františka Häckela.

Autor je zdejší rodákem a možná i proto plastika tak citlivě dodala parku novou dimenzi. *Brána do vesmíru* byla instalována zásluhou rodiny Podzimkovy k uctění památky bývalého předsedy představenstva Nadačního fondu J. A. Schumpetera, Jana Podzimka (1962–2007).

Odhalení plastiky, k níž se v krásném počasí sešli místní zastupitelé, třešťští obyvatelé i zástupci Akademie věd, slovem doprovodili ředitel SSČ AV ČR, v. v. i., Jiří Malý, Josef Podzimek z firmy Podzimek a synové, s. r. o., dále starosta města Třešť Vladislav Nechvátal a v neposlední řadě autor plastiky František Häckel.

Text a foto MARINA HUŽVÁROVÁ



PRVNÍ MIMOŘÁDNÉ ZASEDÁNÍ AKADEMICKÉHO SNĚMU AV ČR

Poprve v šestnáctileté historii Akademického sněmu AV ČR bylo svoláno jeho mimořádné zasedání k diskusi a následné formulaci postoje akademiků k závažné situaci AV ČR, zapříčiněné schválením Návrhu výdajů státního rozpočtu na výzkum, vývoj a inovace na rok 2010 s výhledem na léta 2011 a 2012. Dne 30. června 2009 se v Národním domě na Vinohradech sešlo 191 členů Sněmu (75 %). Na rozdíl od hojně zastoupených ředitelů a volených zástupců pracovišť se dostavilo poměrně málo představitelů státních orgánů a zejména průmyslu, obchodu a bank. Počet účastníků rozšířilo 44 hostů a 25 novinářů.

Sněmovní příloha *Akademického bulletinu* vám přináší úvodní projev předsedy AV ČR Jiřího Drahoše (s. II–IX). Dále jsme počítali s originálním projevem ministryně MŠMT Miroslavy Kopicové. Ke zveřejnění však máme k dispozici oficiální verzi z webových stránek RVV s mnoha daty a formulacemi lišícími se od projevu, který vyslechli účastníci Sněmu (s. X–XII); následuje projev předsedy Výboru pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu Poslanecké sněmovny ČR Waltra Bartoše (s. XIII–XIV); prezentace o přípravě návrhu výdajů na VaV, kterou připravil Jiří Rákosník (s. XV–XVIII); projev rektora Univerzity Karlovy Václava Hampla (s. XIX–XX); projev ředitele Zentivy Jana Šotoly (XX–XI). Přílohu uzavírá Usnesení mimořádného zasedání AS (s. XXII), prohlášení Akademického sněmu (s. XXIII) a stanovisko akademické obce k budoucnosti výzkumu a vývoje v České republice (s. XXIV). Mimořádné zasedání Sněmu k zásadní otázce budoucnosti AV ČR neušlo pozornosti médií, která o něm informovala v tisku i televizním a rozhlasovém vysílání. Webové stránky *Akademického bulletinu* zveřejňovaly informace i fotoreportáž aktuálně již krátce po zahájení Sněmu. ■

MARINA HUŽVÁROVÁ



VŠECHNA FÓTA: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

PODOBNOST ČISTĚ NÁHODNÁ?

Co dodat k tomu, co zde již bylo a ještě bude řečeno? Rozpočet AV ČR není záležitost technická, jak se nám někteří zodpovědní politici snaží namluvit, nýbrž navýsost politická. Tak jako likvidace nepohodlných občanů v táborech nucených prací se technicky realizovala postupným vyhledováním (neplníš normu na 100 %, bude ti snížena denní dávka potravin, dokud se nezlepšíš. Těžko se mohou zlepšit, jsem-li oslaben. Výsledek: ukrojíme ti další díl z již tak snížené denní dávky, proběhne ještě několik takových kol, až se denní dávka limitně přiblíží nule. Cíle bylo dosaženo).

Politické rozhodnutí a zadání zde bylo jednoznačné, provedení v souladu s platným kázeňským řádem. Je-li taková metoda uplatněna na soustavu výzkumných institucí, navíc zřízenou stá-

tem, je legitimní otázka po politickém zadání. Existuje-li takové, měl by se jeho autor (iniciátor, sympatizant) k němu přihlásit a racionálně je obhájit. Neexistuje-li, pak je povinností státní exekutivy, a tím spíše legislativy tomuto řízenému vyhledování učinit přítrž. Akademie věd není spolek soukromých badatelů, nýbrž státem zřízená a financovaná veřejná instituce základního výzkumu, za niž správci státních financí nesou zodpovědnost. Nic víc než jasné slovo z řad zvolených zástupců občanské veřejnosti v této chvíli ani neočekáváme. Po ovoci poznáte je. ■

JIŘÍ BENEŠ,

člen Akademické rady AV ČR
a předseda redakční rady *Akademického bulletinu*

PROJEV PŘEDSEDY AKADEMIE VĚD JIŘÍHO DRAHOŠE



Vážené členky a členové Akademického sněmu, vážení hosté, dámy a pánové,

dnešní zasedání Akademického sněmu má mimořádný charakter. Jde o první mimořádné zasedání Akademického sněmu v dosavadní historii Akademie věd České republiky. Hlavním a jediným důvodem pro jeho svolání je reakce řady z vás na současnou situaci v oblasti výzkumu a vývoje v tomto státě.

Jak jistě všichni víte, Rada pro výzkum a vývoj předložila vládě ČR návrh výdajů státního rozpočtu na VaV pro r. 2010 s výhledem na léta 2011 a 2012. Návrh institucionální podpory AV ČR v tomto rozpočtu předpokládá pro rok 2010 skokové snížení institucionálních výdajů o 1,03 mld. Kč, tj. o více než 20 %, a v průběhu příštích tří let téměř na polovinu oproti roku 2009. Navrhovaný pokles v r. 2010 a zejména podobný vývoj v dalších letech by nevyhnutelně znamenal zánik soustavy pracovišť AV ČR v její současné podobě. To vše v situaci, kdy podle prohlášení vlády celkové výdaje státního rozpočtu ČR na VaV klesat nebudou.

Vláda tento pro AV ČR likvidační návrh rozpočtu na jednání 29. června 2009 schválila. Schválila ho navzdory protestům řady uznávaných vědeckých institucí i respektovaných osobností z oblasti výzkumu a vývoje. Vláda tento rozpočet akceptovala, aniž by mi jako předsedovi AV ČR dala jakoukoli možnost obhájit stanovisko Akademie na jednání vlády. Se vší vážností říkám, že v tuto chvíli nejde zdaleka jen o AV ČR. Naprosto pokřivená interpretace Reformy výzkumu a vývoje Radou pro výzkum a vývoj stejně jako jí prosazovaný způsob sestavování rozpočtu na VaV bude znamenat během krátké doby likvidaci nejen AV ČR, ale následně i kvalitního výzkumu v dalších institucích, tedy zcela jistě i na vysokých školách.

Jako někdejší stipendista Humboldtovy nadace bych rád připomenul jednu zásadní myšlenku Alexandera von Humboldta, podle níž je nezbytné, aby existovala „rozmanitost situací“; proto, aby se lidské obohatilo, zkonsolidovalo a zdokonalilo. Věda jako taková – především základní výzkum – pomáhá svými výsledky spoluvytvářet a rozšiřovat rozmanité okolnosti našich životů a podporuje růst lidského poznání v různorodé paletě pěstova-

ných vědních oborů. Selže-li řešení jedné situace, zůstávají otevřeny ostatní možnosti. V tom spočívá jeden z hlavních přínosů vědy a vědecké komunity pro společnost, její svobodný rozvoj. V tomto smyslu je také nutné vnímat tradiční evropskou pluralitu jako základní pozitivní hodnotu. Je velmi krátkozraké vsadit vše na jedinou kartu, na jedinou identickou situaci nebo jediný numerický parametr, a zříci se tak diverzity ekonomických zdrojů a institucionálních základů nezbytných pro provoz a rozvoj vědy a výzkumu jako předpokladu pro svobodu intelektuálního pohybu, s jejímž omezováním mělo smutnou zkušenost několik generací občanů této republiky v době předlistopadové.

Toto jasné a univerzálně platné východisko tvoří základ mé argumentace směrem k těm, kteří si zahrávají na jedné straně s myšlenkou institucionální nivelizace vědy a výzkumu pod jednou unifíkovanou střechou; ať již univerzitní nebo neuniverzitní, vystavěnou na jedné straně na centralizovaném systému financování, na straně druhé s představou, že pro ostatní badatele postačuje „zdravý vzduch“, na němž se mohou věnovat grantovým aktivitám a příležitostně hledat jiné, třeba méně sofistikované pracovní uplatnění. Je tomu právě naopak: je nezbytné posilovat základy znalostní ekonomiky, prohlubovat synergii mezi výzkumem univerzitním a neuniverzitním, mezi výzkumem základním a aplikovaným, mezi vědou a technologiemi. Mimochodem, stírání hranic mezi těmito tradičními kategoriemi rovněž přispívá k diverzitě vědecké práce a je tím, co podporuje Humboldtem zdůrazňovanou „rozmanitost situací“. Jsem přesvědčen, že v tomto směru sehrávala a sehrává v našem prostředí jen stěží nahraditelnou roli právě Akademie věd, a to zejména díky svému značně nezávislému a samosprávnému postavení. Ústavy Akademie nejsou podřízeny žádnému ministerstvu, mají právní samostatnost, netrpí byrokracií „shora“, mají velmi pružný kontakt s vedením Akademie věd. Zásadním pozitivním aspektem pro rozvoj badatelské práce je také skutečnost, že lidé ve vedení Akademie věd (členové Akademické a Vědecké rady) jsou voleni z řad vědeckých pracovníků Akademickým sněmem. Jejich postavení má díky tomuto demokratickému principu a širokému konsensu jasnou legitimitu, politickou nezávislost a s nimi spojenou nezpochybnitelnou odpovědnost za správu veřejných výzkumných institucí, což je třeba zdůraznit zejména ve srovnání s fungováním vládních ministerstev.

Hovořím-li o neuniverzitním výzkumu, rád bych připomenul, že v Evropě má tento výzkum velmi významné zastoupení, a to nejen v bývalých zemích sovětského bloku. Například v sousedním Německu je celá řada neuniverzitních výzkumných institucí, jmenovitě Max-Planck-Gesellschaft (financovaná z 85 % z veřejných zdrojů), Helmholtz-Gemeinschaft (70 % z veřejných zdrojů), Leibniz-Gemeinschaft, Fraunhofer-Gesellschaft; obdobná situace je například ve Francii, v Itálii nebo ve Španělsku. Dokonce i v tak často zmiňovaných Spojených státech existuje

celá řada národních výzkumných laboratoří, které zaměstnávají velký počet lidí. Jsou to instituce nezávislé na univerzitách. Neuniverzitní výzkum ve vyspělých zemích existuje, vzkvétá a přináší vynikající výsledky.

V uvedeném kontextu proto považuji za velmi nezodpovědné jednání některých členů Rady pro výzkum a vývoj, kteří na základě buď nekorektních podkladů, nebo ryze formálních zdůvodnění hlasovali pro zmíněný návrh rozpočtu a výrazně tím poškodili Akademii věd, jednu z nejvýkonnějších složek systému VaV v ČR. Rád bych zdůraznil, že tento krok RVV nemá žádnou oporu v programových dokumentech vlád předchozích ani vlády současné. Omezování prostředků na vědu ani likvidace vědeckých pracovišť či dokonce destabilizace systému VaV totiž ve vládních prioritách nefigurují. Ve skutečnosti je tomu přesně naopak. Postup těch členů RVV, kteří zneužívají současné ekonomické situace k ospravedlnění návrhu na likvidaci značné části pracovišť AV, je naprosto nepřijatelný a velmi mne překvapuje vehemence, s jakou představitelé RVV tento krok obhajují. Co je však ještě závažnější, je alarmující skutečnost, že v demokratickém právním státě, jakým Česká republika bezpochyby je, se zatím nepodařilo iniciovat mechanismy, které by takovému svévolnému, nelegitimnímu a prokazatelně nekompetentnímu jednání úzké skupiny lidí dokázaly zabránit a účinně je postihnout.

Chtěl bych zdůraznit, že si je Akademie věd plně vědoma nelehké rozpočtové situace, v níž se naše země nachází, a oceňuje stanovisko vlády ČR, která pokládá vědu, výzkum a vývoj za jednu z hlavních priorit. Zástupci Akademie věd byli proto připraveni akceptovat zdůvodněné snížení institucionálních výdajů rozpočtové kapitoly Akademie. Za rozumné snížení institucionálních výdajů však nelze v žádném případě považovat skokovou redukci o více než jednu miliardu v r. 2010 oproti roku 2009 a další razantní změna představuje šok, který nelze řešit pouhou reorganizací, úspornými nebo racionalizačními opatřeními. Připomínám znovu, že k této skokové změně dochází v situaci, kdy podle prohlášení vlády celkové výdaje státního rozpočtu ČR na VaVal klesat nebudou. Navrhované snížení rozpočtu Akademie věd by tak vedlo ze střednědobého hlediska k drastickému omezení její činnosti a k zániku řady vědeckých ústavů, a to se všemi negativními společensko-ekonomickými důsledky.

Chceme-li se touto situací vážně zabývat, musíme se pokusit nalézt odpovědi na následující otázky: *Jak mohlo k této situaci dojít? Kdo je odpovědný za tento stav? Existuje nějaké řešení této situace?*

Jak mohlo k této situaci dojít?

Abychom pochopili podstatu problému, musíme se vrátit do nedávné historie, která začíná u přípravy *Reformy systému VaVal v České republice*. V té době (kolem r. 2005) se podařilo dosáhnout shody na nutnosti reformovat systém VaV v ČR. Hlavní dů-

mimořádný akademický sněm

Bulletin

vody pro Reformu byly později formulovány následovně. Nedostatečnost a roztržitost veřejné podpory VaV; nízký přínos výzkumu, vývoje a inovací pro ekonomiku a společnost; nedostatečné propojení výzkumu, vzdělávání a inovací; nízký počet kvalitních výzkumných pracovníků; podpora průměrnosti na úkor excelence; nevyhovující metodika hodnocení výsledků VaV; absence evropských výzkumných infrastruktur; nedostatečný podíl absolventů VŠ technických a přírodovědných oborů.

Jako člověk, který se už nějakou dobu pohybuje v oblasti managementu výzkumu, bych rád připomenul tehdy často opakované výroky některých členů RVV – totiž, že jedním z hlavních důvodů pro urychlení reformy VaV je skutečnost, že z kapitoly na VaV jsou miliardy korun investovány do oblasti aplikovaného výzkumu bez jakéhokoli výsledku (mluvilo se o pěti až šesti miliardách ročně). Stejným dechem bylo řečeno, že tyto úniky peněz do černých děr se netýkají akademických ústavů ani vysokých škol. Možná právě proto převládlo v akademické vědecké obci jako celku přesvědčení, že pokud se podařilo identifikovat a pojmenovat hlavní nedostatky systému VaV, bude další vývoj pouze otázkou jejich správného uchopení a načasování legislativně-technického procesu. S výhodou zpětného pohledu však musím nyní konstatovat, že jsme podcenili tlak ducha doby, kterým je banalizace světa a neúměrné zjednodušování podstaty problémů. Rád bych na tomto místě vyzval představitele RVV, aby akademické obci i přítomným zástupcům médií vysvětlili, jakým způsobem se podařilo ucpat ony černé díry a proč v návrhu rozpočtu dochází k dalším výrazným přesunům financí směrem od kvalitního základního výzkumu do soukromé sféry. Za tyto nedomyšlené, nebo možná velmi dobře promyšlené přesuny má zaplatit zejména Akademie věd České republiky, ale i vysoké školy.

Zpět k Reformě – na základě identifikovaných nedostatků byly stanoveny hlavní cíle, jejichž splněním mělo dojít k omezení nekvalitního výzkumu a nasměrování peněz tam, kde se kvalitní výzkum provádí.

S uvedenými cíli Reformy bylo možno souhlasit, reformní úsilí jako takové přineslo některé pozitivní impulsy. Reforma výzkumu, vývoje a inovací nicméně v žádném svém stadiu nevytvářela

žádoucí vizi systému vědeckých institucí a jejich vzájemných vztahů. Vědecká obec v AV ČR se proto s Reformou ztotožnila až po delší věcné diskusi; a s vědomím naléhavosti řešit uvedené základní cíle Reformu nakonec podpořila. Diskuse nám přinejmenším umožnila pojmenovat hlavní nedostatky systému VaV v ČR, identifikovat rizika dalšího vývoje a vyjasnit mnoho naléhavých a aktuálních problémů české vědy. V rozporu s deklarovanými cíli Reformy však došlo při jejich legislativním zakotvení a zejména při praktické realizaci k deformacím, které nejen změnilly smysl Reformy, ale zásadně podlamují pozitivní trendy vývoje vědy a výzkumu v ČR. Tyto deformace lze shrnout do tří hlavních bodů. Pro vyjádření úspěšnosti institucí VaV podle dosažených výsledků byla použita neověřená a v principech špatná metodika; metodika nesystémově směšuje výstupy základního a aplikovaného výzkumu; hodnocení VaV bylo pojato jako pouhý nástroj a prostředek pro rozdělování finančních prostředků mezi poskytovatele, přičemž jeho původní smysl – stimulovat kvalitu a excelenci – byl zcela marginalizován.

Důsledkem těchto deformací je alarmující skutečnost, že se podporuje kvantita a průměrnost na úkor kvality a excelence.

Cílem mimořádného zasedání Sněmu není detailně řešit nedostatky metodiky hodnocení. Probíhající diskuse ve vědecké obci na toto téma dostatečně prokazuje, že metodika má řadu zásadních nedostatků. Připomínám jen ty nejdůležitější. Metodika není v souladu se základními cíli Reformy; nepodporuje excelenci ani ve výzkumu ani ve vývoji ani v inovacích; nadřazuje kvantitu kvalitě; mění nežádoucím způsobem motivaci účastníků; staví bariéry mezi jednotlivými institucemi VaV v ČR, čímž prohlubuje propast mezi výzkumem a vzděláním; působí proti mezinárodní spolupráci.

Pokud jde o aplikaci metodiky hodnocení, musím se důrazně ohradit proti prokazatelně nepravdivým tvrzením některých členů RVV, že AV ČR začala účelově protestovat proti aplikaci metodiky až počátkem tohoto roku. Můžeme doložit, že Akademie věd již v roce 2004 oficiálně vyjádřila názor, že na základě navrhovaného mechanismu (převést výsledky hodnocení na body a body na peníze) nelze rozdělovat institucionální prostředky na jednotlivé instituce. V následujících letech jsme vedle dílčího připomínkování, jež mělo odstranit z metodiky hodnocení nejvíce deformující aspekty, vždy konzistentně trvali na svých hlavních výhradách a poukazovali na možné negativní důsledky takového mechanického a čistě byrokratického postupu. O vytrvalosti našeho úsilí a o svévoli vládních úředníků svědčí skutečnost, že na závažné systémové chyby metodiky hodnocení upozorňovali již tři po sobě následující předsedové Akademie věd. V této souvislosti bych rád zdůraznil, že v připomínkovém řízení k poslední verzi metodiky hodnocení pro rok 2009 byly její základní principy oficiálně odmítnuty rovněž Českou konferencí rektorů a zásadně kritizovány Radou vysokých škol, a to ze stejných důvodů, na něž dlouhodobě upozorňuje i Akademie věd.

Nežádoucím výsledkem reformního úsilí v oblasti VaV je, že pod tlakem Reformy se nevyplatí ani provádět kvalitní zá-





kladní výzkum ani v rámci aplikovaného výzkumu navrhovat nové technologie. Navíc, ve svých důsledcích působí metodika proti žádoucí spolupráci mezi jednotlivými institucemi VaVal v ČR. V důsledku mechanického postupu, který při přípravě návrhu rozpočtu pro oblast VaVal převládá a jenž nebere v úvahu takové klíčové parametry, jako jsou rozdílný způsob financování jednotlivých typů výzkumných institucí nebo různá ekonomická náročnost jednotlivých oborů a typů výzkumu, dochází k tomu, že návrh rozpočtu, který je v rozporu s hlavním cílem Reformy, nejvýrazněji omezuje financování právě Akademie věd, přestože podle řady ukazatelů je soustava jejich pracovišť nejkvalitnější a nejvýkonnější složkou VaVal v ČR. Pracoviště Akademie věd nedominují výzkumu a vývoji v našem prostředí svým rozsahem, nýbrž výkonem a kvalitou. Spolu s VŠ tvoří naprostou většinu veškerých výsledků v této oblasti.

Musím nicméně upozornit na odlišný způsob financování Akademie věd a veřejných vysokých škol. Na rozdíl od VŠ jsou náklady na činnost Akademie věd doposud hrazeny pouze z prostředků na výzkum a vývoj. Nejde přitom jen o činnost AV ČR (jako organizační složky státu), ale také především o zajištění základního provozu všech pracovišť Akademie, jejich infrastruktury, která je přitom velmi často využívána širší vědeckou komunitou daných oborů, ať již působí na VŠ nebo jinde. Z hlediska konstrukce státního rozpočtu by proto bylo žádoucí navýšit tuto položku tak, aby respektovala skutečné provozní náklady Akademie a jejich pracovišť. Jinak se dopady každého krácení rozpočtu AV na úrovni institucionálního financování budou vždy promítat do personální oblasti; v současnosti je Česká republika s 5,1 FTE

pracovníka/1000 zaměstnanců pod průměrem EU-27 (5,7 FTE pracovníka/1000 zaměstnanců) a hluboko pod průměrem EU-15 (9,9 FTE pracovníka/1000 zaměstnanců).

Pokud hovořím o financování AV ČR, musím zdůraznit, že Akademie věd dotuje významnou část svého rozpočtu i náklady na studenty doktorských studijních programů; např. v roce 2007 bylo na pracovištích AV ČR školeny 2154 doktorandů, aniž by byla tato činnost systémově finančně zajištěna. Na pracoviště Akademie věd nejsou převáděny normativy na studenta ani prostředky na podporu specifického výzkumu. Toto lze vyčíslit částkou cca 150 milionů Kč (při průměrných nákladech na studenta ve výši cca 70 000 Kč). Vzhledem k přímému zapojení doktorandů do výzkumných programů ústavů Akademie věd jsou studenti doktorských studijních programů současně i zaměstnanci jejich pracovišť. Náklady s tím spojené (mzdy a další provozní prostředky) lze odhadnout na dalších zhruba 300 mil. Kč ročně (jde o odhad podle normativů MŠMT), přičemž významná část takto vytvořených výsledků je současně vykazována vysokými školami. V neposlední řadě je třeba připomenout, že zaměstnanci Akademie věd zajišťují a garantují rovněž množství studijních programů VŠ. Také náklady na tuto činnost, včetně její přípravy, jdou převážně k tíži rozpočtu AV ČR. Neuvádím tyto údaje proto, abych žádal přesun prostředků od vysokých škol k pracovištím AV, ale proto, abychom si uvědomili, co všechno se skrývá za daty, na jejichž základě se někteří snaží vyvolat dojem o neefektivnosti pracovišť AV ČR.

Je smutným důsledkem nesprávné realizace Reformy, že samozřejmě spolupráce ústavů Akademie věd a vysokých škol, jejímž dokladem je mj. více než 50 společných pracovišť,

je dnes zastíňována zvenčí podněcovaným soupeřením o finanční zdroje v řádu procent. Přitom je ale z návrhu výdajů na výzkum a vývoj a inovace na rok 2010 s výhledem na léta 2011 a 2012 schváleného RVV zřejmé, že podstatná část institucionálních prostředků, o které přichází AV ČR, nejde ve prospěch VŠ, ale dochází k transferu finančních zdrojů mimo obě nejvýkonnější složky VaVal, směrem k tomu, co je označováno za aplikovaný výzkum, přičemž takto alokované zdroje budou dostupné za postupně se zhoršujících podmínek. V této souvislosti bych rád zdůraznil, že na rozdíl od jiných subjektů podílejících se na VaV pracoviště Akademie věd bez přiměřeného institucionálního financování z prostředků určených na výzkum a vývoj a inovace zaniknou i s jejich systematicky budovanou infrastrukturou. Zmíněný vývoj proto znemožňuje rovnou soutěž o účelové prostředky, tak často proklamovanou RVV.

V souvislosti s občasnými názory na efektivitu AV ČR při využívání institucionálních prostředků lze uvést několik údajů: počet zaměstnanců placených z institucionálních zdrojů se od roku 2001 nezvýšil; pracoviště AV ČR pokrývají z institucionálních prostředků pouze 53 % svých výdajů, 23 % hradí z mimorozpočtových prostředků – v r. 2008 to představovalo cca dvě miliardy korun. Neznám žádnou jinou instituci v tomto státě, která se zabývá základním výzkumem a je takto úspěšná při získávání dalších zdrojů mimo státní rozpočet. Je jasné, že bez institucionální základny nebudou pracoviště AV ČR v budoucnu schopna získávat ani onu čtvrtinu prostředků pocházejících z mimorozpočtových zdrojů, ani další zdroje z účelového financování a deficit rozpočtu Akademie věd se bude dále prohlubovat a prudce se tak roztočí likvidační spirála.

Navrhovaný drastický pokles financování Akademie věd z institucionálních zdrojů a zejména podobný vývoj v dalších letech by nevyhnutelně znamenaly zánik soustavy pracovišť AV ČR s těmito důsledky: likvidace jedné z nejvýkonnějších složek systému VaV v ČR; podstatné snížení již tak velmi nízkého počtu pracovníků VaVal (ve srovnání s průměrem EU-15 téměř polovičním) spojené s masivním odchodem výzkumných pracovníků do zahraničí nebo mimo oblast VaVal; znehodnocení dosavadních investic do lidského a materiálního potenciálu AV ČR, a to v řádu desítek miliard korun; destabilizace systému VaVal v České republice a zásadní snížení výkonu českého výzkumu, které se v delším časovém horizontu nutně promítne i do vývoje konkurenceschopnosti České republiky.

Dovolím si zmínit několik namátkou vybraných významných vědeckých infrastruktur nebo velkých projektů, které by tímto vývojem byly ohroženy.

V oblasti věd o neživé přírodě jde například o tokamak COMPASS, který představuje významnou součást mezinárodního výzkumu termojaderné fúze, nebo jeden z největších laserových systémů PALS, který již teď působí jako středisko evropského výzkumu a bez jehož úspěšného provozu by se ČR nemohla vůbec ucházet o projekt ELI (Extreme Light Infrastructure), pro-

jekt první velké evropské infrastruktury v nových členských státech EU, a ztratila by tuto šanci na mnoho dalších let. Laserový systém by měl svými výsledky přispět k evropskému i světovému rozvoji v širokém spektru oborů; od onkologické léčby až po nakládání s jaderným odpadem. Za současné situace by však byla negativně ovlivněna nejen spolupráce s lékařskou sférou, která se stále intenzivněji projevuje v objevech zásadních metod lékařské diagnostiky a biodiagnostiky, nových chirurgických materiálů, ale i úspěšná spolupráce v průmyslové a technologické oblasti. Například za projekt *Holografie a difrakční optika* byla v roce 2008 udělena Česká hlava v kategorii Industrie. Takový vývoj by vedl k radikálnímu omezení dalších možností studia a péče o přírodu a kulturní dědictví.

V oblasti věd o živé přírodě a chemických věd jsme již byli nuceni v důsledku současných rozpočtových problémů zastavit přípravu Středoevropské synchrotronové laboratoře (CESLAB), přestože šlo prokazatelně o jeden z nejlépe připravených projektových záměrů Operačního programu Výzkum a vývoj pro inovace. Navržený rozpočet vážně ohrožuje řadu dalších projektů v teoretickém i experimentálním výzkumu ve vybraných oblastech chemických, biologických, ekologických a lékařských věd. Zmínil bych zde jen několik z oblasti humánní medicíny: například projekt cílené léčby nádorů s využitím polymerních cytostatik, nadějný výzkum léčby neurodegenerativních onemocnění mozku nebo vývoj další generace protinádorových léků z derivátů rostlinných hormonů. Mohl bych samozřejmě jmenovat řadu dalších výzkumů s vynikajícími výsledky na světové úrovni. Žádný z nich by nevznikl bez dlouholetého a soustavného badatelského výzkumu.

Konečně, pokud jde o oblast humanitních a společenských věd, lze se oprávněně domnívat, že za takových okolností by nebyly nikdy dokončeny tak rozsáhlé a zásadní projekty, jakými jsou např. *Atlas historických měst České republiky*, nikdy by nevzniklo syntetické dílo *Dějiny českých zemí*, které právě vyšlo v anglické verzi a jehož překlady do řady evropských jazyků se připravují. Navíc by musely být ukončeny práce na připravovaných projektech podobného charakteru. Především by ale nebylo možné financovat ani infrastrukturu vědeckých knihoven, časopisů a nakladatelství, které mají staletou tradici a bez nichž práce v těchto oborech není možná. Zatímco jiné (zejména menší) evropské státy intenzivně podporují výzkum národních dějin, jazyka, literatury a kultury a za tímto účelem založily evropskou síť HERA – Humanities in the European Research Area, při nedostatku financí na takové projekty by se Česká republika dostala i v tomto ohledu na hranu vědecké a kulturní marginalizace v evropském prostoru.

Kdo je odpovědný za tento stav?

První věc, kterou bych rád v této souvislosti uvedl, je fakt, že se stále snažím věřit tomu, že současný problém výrazného omezení činnosti Akademie věd a jejich pracovišť nevznikl v důsledku naplňování přímého politického zadání. Musíme si ale uvědomit, že i politika dobrých záměrů se může stát předmětem



manipulace, zejména pokud se její praxe opírá o úřednický aparát, jehož zájmem je usnadnit si práci. Je nesporné, že se přípravy a realizace reformních opatření zmocnili byrokraté. Ve snaze o nalezení co nejjednoduššího nástroje rozdělování finančních prostředků na výzkum podřídili principy hodnocení výzkumu a vývoje právě potřebě této distribuce. Je příznačné, že jejich úsilí směřovalo nikoli k jádru Reformy – tedy kvalitnímu hodnocení výzkumu, které by jim práci spíše zkomplikovalo –, ale k co nejjednodušší formě distribuce peněz. Bez reflexe mezi své odborné kompetence, zato podřízení pohodlnosti a svým partikulárním zájmům a možná i zájmům spřízněných lobbistických skupin se tito byrokraté vydali cestou popření smyslu Reformy výzkumu a vývoje a inovací.

To však v žádném případě neomlouvá postoj těch členů RVV, kteří Metodiku hodnocení VaV a její vadné výstupy obhajují jako byrokratický nástroj pro rozdělování prostředků, a to přes neustávající protesty Akademie věd, České konference rektorů, Rady vysokých škol i dalších významných představitelů vědecké obce. Přitom je nemyslitelné, aby RVV pouze z hlediska své působnosti ignorovala tak jednoznačný postoj akademické obce. Jde nepochybně o selhání RVV.

Za druhé bych rád zdůraznil, v jaké situaci přichází zmíněný návrh rozpočtu. Přichází v době, kdy se česká vláda ve svém programovém prohlášení zavázala, že bude odpovědně hledat cesty k minimalizaci dopadů globální hospodářské krize na českou ekonomiku. Součástí vládní politiky by měl být i realistický a podložený rozpočet na rok 2010. V tomto ohledu nelze

návrh schválený RVV v žádném případě považovat za rozhodnutí odpovědné a kvalifikované. Právě v době hluboké ekonomické a finanční krize, s níž je spojeno omezování prostředků i pro jiné kapitoly státního rozpočtu, představuje návrh destrukce funkčních institucionálních struktur AV ČR, které zajišťují kvalitní výsledky výzkumu a vývoje, ekonomický a sociální hazard. Soutěž o účelové prostředky, tak často deklarovaná RVV, může být a bude přínosem a zaručí výsledky pro určité oblasti výzkumu a vývoje, ale jen za předpokladu zachování institucionálního zázemí pro kvalitní výzkumné instituce. Tento fakt platí dvojnásob v období ekonomické nestability a krize, kdy soukromý sektor není schopen absorbovat pracovní síly, byť vysoce kvalifikované.

Poslední – již pátá v pořadí – verze návrhu výdajů státního rozpočtu na VaVal, kterou připravila RVV, by v konečném důsledku znamenala propuštění nejméně jedné třetiny všech výzkumných pracovníků Akademie věd. V uvedených souvislostech je třeba zdůraznit i skutečnost, že problém návrhu rozpočtu AV ČR na příští rok a další léta není způsoben ani nutností kofinancovat evropské projekty. RVV však zneužívá současné ekonomické recese, aby nekorektními argumenty finančně oslabilu pozici AV ČR. To je rovněž v přímém rozporu s hlavním cílem Reformy, neboť neúměrně velkou redukcí postihuje jednoho z hlavních producentů špičkových, mezinárodně srovnatelných výsledků základního výzkumu. Nadto není návrh státního rozpočtu podložen žádnou odbornou analýzou, která by ověřila, zda uplatňovaná Metodika adekvátně hodnotí kvalitu výsledků VaVal v jednotlivých vědních oborech.



Moje třetí poznámka se týká etické dimenze metodiky hodnocení. Jak je zřejmé z dosavadního výkladu, působí zásadní problémy současná aplikace špatné metodiky hodnocení výsledků při přípravě rozpočtu na VaVal. Negativní důsledky aplikace této Metodiky a postupu při rozdělování peněz jsou vidět již nyní. V řadě institucí se tvorba vědeckých výsledků mění v pouhou honbu za body. Kvalita výzkumu, jež byla jedním z hlavních cílů vládní Reformy systému VaVal, se nahrazuje kvantitou a produkcí vysoce bodově hodnocených, ale z hlediska kvality a přínosu velmi sporných výsledků. Vědci jsou nabádáni k tomu, aby se snažili pro svou instituci zajistit co nejvíce bodů za každou cenu, což je v rozporu se základními etickými principy vědecké práce, jež jsou formulovány např. v *Evropské chartě a Kodexu vědeckého pracovníka*. Protože se body za výsledky dělí mezi spoluautory a jejich instituce, objevují se úvahy i oficiální pokyny k tomu, jak využít každé možnosti připravit spoluautora a jeho instituci o část bodů (tedy peněz). „Registr informací o výsledcích výzkumu a vývoje“ byl bleskově zaplevelen velkým množstvím tzv. „měkkých“ výsledků, jejichž uplatnění nevyžaduje důkladnou oponenturu ani posouzení kvality. Vytváří se tak tlak na změnu chování výzkumné obce směrem k vykazování výsledků, nikoli ke zvýšení kvality výzkumu.

V důsledku chybných a nekonceptních kroků RVV se institucionální financování mění z podpory výzkumu, tj. úhrady nákladů, na jakousi prémii za realizaci výzkumu bez ohledu na to, kde je výzkum prováděn, v jaké kvalitě a z jakých prostředků jsou jeho ná-

klady hrazeny. To znevýhodňuje instituce provádějící výhradně (nebo převážně) výzkumnou činnost oproti institucím, jejichž náklady jsou hrazeny i z jiných zdrojů. Na systémové řešení tohoto problému RVV rezignovala. Namísto koncepčního a dlouhodobého řešení směřovalo úsilí některých členů RVV a jejího aparátu k prosazování jediného univerzálního nástroje pro hodnocení a rozdělování peněz na vědu s primárním úmyslem financovat rozdělovat, a nikoli vědu hodnotit a stimulovat její rozvoj.

Na výzvu předsednictva RVV a ve snaze řešit problém nákladů na činnost AV ČR vyčíslilo vedení Akademie věd tyto náklady a v souladu s dlouhodobě artikulovaným názorem na nevhodnost skokových změn v rozpočtu navrhlo jako vstřícné gesto postupné navýšení výdajů na činnost v letech 2010–2012 vždy o třetinu vyčíslené částky, tj. o cca 360 milionů korun ročně, nikoli o jednu miliardu korun, jak bylo účelově prezentováno některými členy RVV. Přestože konzervativní odhad AV ČR nebyl zástupci RVV oficiálně zpochybněn, při přípravě návrhu rozpočtu byl Radou ignorován.

Existuje nějaké řešení této situace?

Vycházíme-li z identifikovaných rizik dalšího vývoje, je klíčové pro řešení této situace oddělit od sebe rovinu politickou a odbornou.

V rovině odborné bude nutné pro úspěšné dokončení Reformy podniknout následující kroky: připravit alternativní systém hodnocení a rozdělování institucionálních prostředků na VaVal

tak, aby prioritou bylo garantování kvality a excelence výsledků; aplikovat mezinárodně uznávané standardy na hodnocení výsledků výzkumné práce; připravit příslušné legislativní změny; připravit specifické komunikační programy pro veřejnost s cílem stimulovat celospolečenskou diskusi o vědě, jejích principech a dalším vývoji.

V rovině politické bude nezbytné přijmout tato opatření: analyzovat hlavní důvody nenaplnění základních principů Reformy systému VaVal; přepracovat návrh státního rozpočtu na VaVal na rok 2010 se střednědobým výhledem na léta 2011–2012 tak, aby bylo zabezpečeno plnění hlavních cílů Reformy systému VaVal; změnit personální obsazení Rady pro výzkum a vývoj a jejího sekretariátu; po důkladné odborné diskusi přepracovat problematiku ustanovení zákona č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků.

Naplnění cílů Reformy by výrazně pomohlo zvýšení výdajů státního rozpočtu na výzkum a vývoj. I když jsem si vědom obtížné ekonomické situace, chci apelovat na vládu ČR, aby podobně jako jiné vyspělé země podpořila budoucí rozvoj České republiky v duchu současných trendů globalizovaného světa, v němž je zvyšování konkurenceschopnosti vázáno na rozvoj znalostní ekonomiky, vysokého vzdělání, vědy a výzkumu a na podporu jejich synergií.

Ve snaze dosáhnout deklarovaných cílů Reformy je Akademie věd připravena jednat konstruktivním a transparentním způsobem. Tyto cíle však nesmí být v rozporu s principem kvality a excelence. Klíčové bude v tomto úsilí získat a udržet si podporu veřejnosti, protože autonomie vědy a jejích institucí je podmíněna podporou a důvěrou veřejnosti ve vědu a její celospolečenský přínos. Musíme si ovšem uvědomit, že společnost nepotřebuje pouze vědce, ale požaduje, je-li to možné, co nejlepší vědce. Budeme-li mít skvělé vědce a výsledky srovnatelné se světem, pak i společnost bude příznivě nakloněna podpoře našich vědeckých, vzdělávacích a výzkumných aktivit. V tom se jasně odráží krátkozrakost postupu RVV, která svými kroky mění smysl Reformy směrem k podpoře průměrnosti.

Řečeno ekonomickou terminologií: důležité není to, aby se dnes vyrábělo naplno, důležitá je pravděpodobnost, že to bude možné i zítra. Jenomže stejně jako ekonomika nemůže žít mimo pravidla ekonomických procesů, tak ani věda nemůže optimálně fungovat v prostředí krátkodobých a nesystémových kroků, vedoucích mimo rámec pravidel provozu vědy a výzkumu standardně respektovaných ve všech vyspělých a rozvinutých zemích světa.

Hannah Arendtová popsala jednu z těchto destruktivních forem jako proměnu občanů ve funkcionáře, kteří si pod pláštíkem plnění povinností osobují právo určovat, co je pro společnost správné a co nikoli. Vše nasvědčuje tomu, že máme co do činění s tímto typem jednání a je nejvyšší čas, aby se vědecká obec sjednotila a dala zřetelně

najevo, že se nepodrobí snaze funkcionářů a státních úředníků určovat budoucnost vědy a výzkumu v České republice.

My, celá vědecká obec, se musíme pokusit společně nalézt řešení, které by zasadilo vědu a obecně problematiku vysokého vzdělání do samotného jádra života české společnosti. Opětovně zdůrazňuji, že tyto kroky nelze uskutečnit bez systémové spolupráce s našimi partnery z vysokých škol. Akademie věd, navzdory trendům nastaveným v metodice, považuje spolupráci mezi svými ústavy a vysokými školami za základ pro efektivní zhodnocení veřejných prostředků jak ve vyšší kvalitě výzkumu, tak ve vzdělávání.

V uvedených souvislostech je na místě si připomenout statut všech pracovišť Akademie věd, tj. statut veřejných výzkumných institucí, jejichž činnost je podporována z veřejných zdrojů, určena veřejnosti a kontrolována veřejností. Nezbyvá než na danou situaci upozornit právě veřejnost, její zástupce v Poslanecké sněmovně a Senátu České republiky (zejména příslušné výbory obou komor), vládní činitele, instituce dlouhodobě spolupracující s Akademií věd a v neposlední řadě především média. Zdůrazňuji, že jsou tyto kroky vynuceny alarmující situací, kdy významná část odborné veřejnosti v tomto státě nahlíží velmi kriticky na nekonceptní činnost stávající RVV.

Rád bych proto poděkoval zejména Učené společnosti České republiky, Radě vědeckých společností České republiky, rektorovi a Vědecké radě Univerzity Karlovy, České společnosti pro kybernetiku a informatiku, České fyzikální společnosti, Odborovému svazu pracovníků vědy a výzkumu a dalším institucím i řadě jednotlivců za veřejnou podporu, jíž se Akademii věd dostalo v této nelehké situaci.

Na závěr si dovoluji vyslovit několik doporučení k dnešnímu usnesení. Doporučuji, aby Sněm: požádal vládu České republiky, předsedu vlády a předsedu RVV Jana Fischera, aby zajistili přepracování návrhu výdajů státního rozpočtu na VaVal na rok 2010 se střednědobým výhledem na léta 2011–2012, a to takovým způsobem, který zabezpečí plnění hlavních cílů Reformy systému VaVal v ČR; požádal předsedu RVV Jana Fischera o zásadní personální obměnu Rady pro výzkum a vývoj a jejího sekretariátu, a to v co nejkratší možné době; uložil předsedovi AV ČR a členům Akademické rady projednat současnou situaci s představiteli všech parlamentních stran a s členy věcně příslušných výborů Poslanecké sněmovny a Senátu Parlamentu České republiky a informovat o této situaci evropského komisaře pro vědu a výzkum Janeze Potočnicka a evropskou komisařku pro regionální politiku Danutu Hübnerovou; deklaroval vůli vědecké obce k protestním akcím na veřejnosti v září a říjnu tohoto roku pro případ, že se nepodaří dosáhnout shody týkající se přípravy rozpočtu na VaVal na příští tři roky.



PROJEV MINISTRYNĚ ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY MIROSLAVY KOPICOVÉ

Akademický bulletin otiskuje projev ministryně školství, mládeže a tělovýchovy Miroslavy Kopicové, který byl zveřejněn 10. července 2009 na webových stránkách vládní Rady pro výzkum, vývoj a inovace (viz <http://www.vyzkum.cz>). Tato oficiální verze se v mnoha zásadních bodech liší od původního projevu, který ministryně Kopicová pronesla na mimořádném zasedání Akademického sněmu dne 30. června 2009, avšak k jeho publikaci Akademie věd České republiky nedostala souhlas.

Vážený pane předsedo Výboru pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu, vážený pane předsedo Akademie věd, vážené dámy a pánové,

Jsem si vědoma závažnosti projevu, který se dnes chystám pronést. Způsob, jakým se řeší otázka financování AV ČR, se dostal do polohy, která poskytuje jen malý prostor pro domluvu o kompromisu, který je pro další roky jediným řešením. Emoce a celá řada mýtů či polopravd nedávají jasná východiska, o která se do budoucna můžeme opírat. Jak jistě víte, vláda schválila výdaje na výzkum, vývoj a inovace na rok 2010, které snižují institucionální prostředky AV ČR oproti letošnímu roku o 1,03 miliardy korun, tj. na úroveň roku 2006.

Prvním mýtem je, že jde také o závazný střednědobý výhled rozpočtu na roky 2011 a 2012. V materiálu schváleném vládou je výslovně uvedeno, že institucionální výdaje na tato léta jsou nezávazná, a bylo tomu tak i v řadě verzí, které předcházely.

Nezávaznost střednědobého výhledu rozpočtu na výzkum, vývoj a inovace má tři hlavní důvody; první dva platí i pro celý státní rozpočet České republiky. V současné době není nikdo schopen konkrétně stanovit, jak dlouho a jakým způsobem se důsledky ekonomické krize projeví na příjmech státního rozpočtu v těchto letech. Současná vláda má mandát omezený říjnovými volbami, rozpočet na léta 2011 a 2012 bude sestavovat vláda, která může mít odlišné priority. Jiné priority budoucí vlády by se v něm projevíly silně negativně. Ve více než posledních deseti letech byl výzkum prioritou každé vlády a na rozdíl od ostatních oblastí byl a stále je financován přednostně. Výzkum, vývoj a inovace mají přednost i u této vlády a jako v jediné oblasti nejsou ve srovnání s letošním rokem celkové výdaje na rok 2010 kráceny. Jiné oblasti jsou na tom výrazně hůře; v nich dochází ke snižování výdajů celkově až o 20 %, u jednotlivých položek mnohem více. Mandát má ostatně omezen nejen vláda, ale i Rada pro výzkum a vývoj. Jedním z důsledků letošní novely zákona č. 130/2002 Sb. je rovněž, že v závěru letošního roku dojde k novému jmenování členů Rady. Přestože je časová shoda obou omezených mandátů náhodná, jistě není na škodu, když nová vláda jmenuje novou Radu jako svůj

odborný a poradní orgán. Třetím důvodem nezávaznosti střednědobého výhledu, který je specifický jen pro výzkum, je, že institucionální výdaje na rozvoj výzkumných organizací jsou nezávazné přímo ze zákona č. 130/2002 Sb. Přestože má letošní novela tohoto zákona řadu kritiků, a to zejména v této části, je nutné si uvědomit, že v dobách ekonomického růstu byla závaznost těchto prostředků stanovených na sedm let dopředu pro většinu výzkumných organizací (tj. pro ty, které prostředky získaly) výhodou. V dobách ekonomické krize se ale tato dosavadní výhoda mění v silnou nevýhodu. Závazky, nebo chcete-li mandatorní výdaje, je možné snižovat jen plošně, bez ohledu na kvalitu a změny, které proběhly. K tomuto tématu se ještě vrátím. Dovolte mi tedy, prosím, zrekapitulovat důvody, jež vedly k tomu, že mají klesat výdaje AV ČR v roce 2010.

Pro nadcházející rok se v případě Akademie sešla řada jevů, které jsou nepříznivé, věřím ale tomu, že AV ČR tyto problémy překoná a bude ještě silnější a výkonnější. Tak tomu totiž bylo na některých vysokých školách nebo pracovištích, která nezískala podporu formou výzkumného záměru. Přitom u AV ČR institucionální výdaje sice klesají na úroveň roku 2006, ale jejich výše je stále přes čtyři miliardy korun ročně.

Jde o souběh zejména tří faktorů, které způsobily, že výdaje na výzkum a vývoj zdánlivě klesají celkem o 3,2 miliardy korun. Hlavním faktorem je ekonomická krize, díky níž nebude naplněn předpokládaný růst výdajů na výzkum a vývoj o 8 %, tj. o dvě miliardy korun. Na rok 2010 tedy zůstává zachován celkový rozpočet na výzkum, vývoj a inovace v objemu 24,85 miliardy korun. Druhým faktorem je zpoždění čerpání strukturálních fondů. To znamená zajistit roční alokaci na 15 % národního spolufinancování z výdajů na výzkum a vývoj. U operačních programů Výzkum a vývoj pro inovace, Vzdělávání pro konkurenceschopnost a Podnikání a inovace to v roce 2010 znamená uhradit institucionální výdaje ve výši 2,5 miliardy korun. Nárůst těchto výdajů oproti letošnímu roku je 1,2 miliardy korun a je prakticky celý v rámci operačního programu Výzkum a vývoj pro inovace.

Ráda bych zdůraznila, že o prostředky na výzkum ústavy AV ČR nepřijdou, budou o ně soutěžit s ostatními a přes střízlivý odhad získají v letech 2010 až 2013 celkem přes 11 miliard korun jen ze strukturálních fondů. V roce 2010 to znamená nárůst prostředků pro ústavu AV ČR o téměř tři miliardy korun.



Kromě nárůstu výdajů na strukturální fondy zůstaly zachovány na úrovni roku 2009 jen dva další druhy výdajů. Jsou to výdaje na institucionální část mezinárodní spolupráce ve výzkumu a vývoji, tj. poplatky za účast v mezinárodních organizacích, a výdaje na již řešené grantové a programové projekty. Jde tedy o výdaje, které jsou založeny na smlouvách; ke změně smlouvy musí být dohoda obou stran. V případě rozporů, které lze zejména u projektů předpokládat, bychom vyvolané problémy řešili ještě několik let. Všechny ostatní výdaje musely být sníženy o 11,1 %; pro AV ČR to znamená pokles výdajů o 560 milionů korun.

Třetím faktorem, který vyvolává nejvíce emocí, je postupné ukončování výzkumných záměrů. U většiny těch, které byly řešeny v letech 2005–2011, se bude v roce 2010 jedna třetina institucionálních prostředků poskytovat podle dosažených výsledků. Tento princip platí obecně pro všechny výzkumné organizace, tj. i vysoké školy a resortní výzkumné ústavy. Proč je tedy rozpočtový dopad na ústavy AV ČR větší než jinde?

Odpověď na otázku, proč není možné při rozhodování o institucionální podpoře vycházet pouze z výzkumných záměrů, je zdánlivě prostá – v době ekonomické krize už na dosavadní systém stát nemá prostředky. K vysvětlení se musíme vrátit do roku 2004. V tomto roce proběhlo meziresortní hodnocení návrhů výzkumných záměrů na MŠMT, které řada z vás kritizovala. Na výsledcích meziresortního hodnocení se poskytovatelé včetně AV ČR neshodli a postupovalo se podle rozpočtových pravidel, podle nichž za výdaje své kapitoly odpovídá její správce. Řada resortů opět včetně AV ČR ale vydala rozhodnutí o poskytnutí podpory výzkumných záměrů předpokládající 100% nárůst výdajů během šesti let. Konkrétně u AV ČR to bylo na roky 2005–2010 na 31 miliard korun (v roce 2004 byly výzkumné záměry ústavů AV ČR podpořeny částkou cca tři miliardy Kč). Stalo se tak bez možnosti zásahu ze strany Rady nebo vlády. Při přípravě návrhu rozpočtu na jednotlivé roky nastala samozřejmě konfrontace s reálnými možnostmi státního rozpočtu; z hlediska zákona již ovšem šlo o závazek, který bylo nutné pokrýt přednostně. Důsledkem byl jednak velmi nerovnoměrný vývoj institucionálních výdajů v jednotlivých kapitolách. Pro srovnání: u vysokých škol byla MŠMT vydána rozhodnutí na poloviční částku za stejné období, tj. cca 15,5 miliardy korun, do letošního roku dostaly vysoké školy celkově na výzkumné záměry o 4,25 miliardy korun méně než ústavy AV ČR. Pokračování a prohlubování tohoto trendu plošným krácením již dále není možné, a to zejména v situaci, kdy současná rozhodnutí nebude možné jednoduše korigovat z nárůstu výdajů na výzkum a vývoj v dalších letech.

Všechny resorty včetně AV ČR usilují o co nejvíce institucionálních prostředků přidělených přímo v rozpočtu jen pro ně. Končící výzkumné záměry proto byly ideálním nástrojem. Trend poklesu podílu prostředků, o něž se v základním výzkumu soutěží, tak v posledních letech výrazně zesílil. I proto byla novela zákona nutná, z tohoto důvodu jsou v roce 2010 podle této novely výzkumné záměry pokryty průměrně jen ze 2/3 plánovaných výdajů. V uplynulých letech ekonomické hojnosti se tento problém řešil v rozpočtu na rok 2007 a poté opět v roce 2009 zvýšením institucionálních výdajů o cca 400 milionů korun v každém z obou let pro AV ČR i pro vysoké školy (ale nikoli už pro resortní výzkum). Letos stála Rada a vláda před obtížným rozhodnutím, jak snížené prostředky rozdělit nejučinněji.

V uplynulých pěti letech získaly ve veřejných soutěžích ústavy AV ČR celkem 9,5 miliardy korun, zatímco vysoké školy 12,75 miliardy korun, tj. téměř v přesně opačném poměru než u podpory výzkumných záměrů. Zda je tomu proto, že AV ČR měla dostatek institucionálních prostředků a o účelové se nemusela ucházet nebo existovaly i jiné důvody, nebudu spekulovat. Nicméně tento fakt stojí za zamyšlení.

Bohužel musím konstatovat, že jakákoli dohoda o jiném rozdělení byla ze strany vedení AV ČR odmítnuta. Ilustrací průběhu řady jednání bylo 244. zasedání Rady dne 12. června 2009, na němž nebyl přijat návrh předsedy Rady a premiéra vlády ČR Jana Fischera na snížení krácení rozpočtu AV ČR o 250 milionů korun; tento návrh měl na počátku zasedání Rady většinou podporu. Základním důvodem pro krácení institucionálních výdajů u AV ČR o 470 milionů korun byla tudíž její příliš silná závislost na institucionálním financování. O prostředky na výzkum ústavy Akademie nepřijdou, budou ale o ně muset soutěžit jako jiné výzkumné organizace.

V této souvislosti se musím ohradit proti kampani podsouvající Radě úmysl likvidovat AV ČR. Pokud jste měli vůbec možnost se s rozpočtem seznámit, tak např. zjistíte, že po odečtení nárůstu institucionálních prostředků na strukturální fondy určené pro všechny výzkumné organizace je pokles institucionálních výdajů v kapitole MŠMT rovněž jedna miliarda korun. Tímto příkladem chci pouze ilustrovat, že krácení prostředků se nevyhnulo nikomu.

Současně ale musím znovu připomenout, že rozpočet na roky 2011 a 2012 je otevřený, a to jak ohledně celkových výdajů, tak ve způsobu rozdělení institucionálních výdajů výzkumným organizacím. Rada i další zainteresované orgány byly a jsou připraveny o celkovém rozdělení těchto prostředků jednat, aby pro přípravu návrhu rozpočtu na další roky bylo možné dosáhnout byť nelehkého, ale přijatelného kompromisu. Vzhledem k tomu, že vlastní návrh rozpočtu bude zpracovávat jiná Rada i vláda, mohu si doufat dovolit jednu prosbu. Jednejme skutečně na úrovni orgánů, které reprezentujeme, bez osobních emocí. Jednejme nejprve o zásadních otázkách a nikoli o technických detailech.

Na závěr této části bych chtěla uvést, že pokud není novela zákona dokonalá, podíleli jsme se na ní všichni včetně AV ČR. Na jiných pravidlech, má-li dojít ke změně, se zase musí shodnout všichni – nejen AV ČR, ale i vysoké školy, resortní výzkum, průmyslový výzkum atd. Současně musejí být tato nová pravidla finančně udržitelná a musejí respektovat skutečnost, že konečné slovo a odpovědnost má vláda, resp. Poslanecká sněmovna.

Příprava rozpočtu je dána zákonem a konkretizována schválenou Směrnicí pro přípravu rozpočtu. Dohoda o změně musí být přijata před zahájením přípravy návrhu rozpočtu. Část změn je tedy možné uskutečnit před přijetím Směrnice, tj. do listopadu tohoto roku. Zásadní změny vyžadující novelu zákona jsou otázkou několika let; zákon není možné měnit každý rok, zejména když byl přijat velmi výraznou většinou v obou komorách Parlamentu.

Na závěr bych se ještě ráda dotkla některých dalších problematických bodů. V době ekonomické krize je problémem AV ČR (a rozhodně není jediná) také její příliš rozsáhlý úřednický aparát a některé výdaje na její činnost. Musím otevřeně říci, že nejen já považují za velmi nestandardní, že součástí návrhu rozpočtu nebyl i návrh na využití těchto výdajů, ale pouze informace o tom, jak byly tyto prostředky využity v minulém roce. Na druhou stranu musím ale konstatovat, že u infrastruktury nezbytné pro činnost AV ČR (knihovny, archiv atd.) jsou tyto výdaje zřejmě podceněny. K tomu, aby je mohla vláda případně navýšit, ale chybí potřebné informace.

Dovolte ještě několik poznámek obecnějšího charakteru. Neexistuje země, v níž by vědci bez výhrad přijali nový systém, který odlišně rozděluje finanční podporu. I v kolébce moderní demokracie, ve Velké Británii, před deseti lety vědci při změnách stávkovali. To samozřejmě není argument, že vše, co se dělá, je správné. Neidealizujme si ale pohledy na zahraničí.

K vlastnímu hodnocení probíhá v Radě a jejích komisích diskuse. Mám-li shrnout svůj dojem, panuje obecná shoda na změnách, ale velké rozdíly v názorech, kterým směrem by se tyto změny měly ubírat. Pro tuto diskusi a změny z ní vyplývající Rada vyzvala všechny zainteresované orgány a instituce, aby předložily do 30. září 2009 svou ucelenou představu, jak postupovat

dále. Z dosavadního průběhu diskuse lze říci, že zřejmě dojde k rozdělení dosud jednotného způsobu hodnocení (pokud nepočítám Národní referenční rámec excelence pro humanitní a část společenských věd) na oborově specifická hodnocení, kombinující kvantitativní a kvalitativní hodnocení. Nejsem si jista, zda si to vědecká obec dostatečně uvědomuje, pokud ale přijmeme argument, že vše nelze hodnotit stejně, tak to bude vyžadovat rozdělení prostředků mezi obory nebo skupiny oborů předem. Obdobný problém řešily vysoké školy při oborové náročnosti studia a přes značné množství práce a úsilí se tyto prostředky nakonec rozdělují podle koeficientů, které byly stanoveny částečně konsensem a částečně politickým rozhodnutím. V případě výzkumu bude mít konečné slovo vláda. Toto rozhodnutí může změnit český výzkum daleko podstatněji než cokoli jiného.

Základní výzkum se v naší zemi po revoluci rozvíjel zcela svobodně jako přirozená reakce na předchozí období totality. Stát jej věcně nijak neusměrňoval a jediným limitem byly stále rostoucí prostředky na základní výzkum. Výsledkem je, že v zemi velikosti ČR je značná šíře výzkumu roztržitého stále do tisíců malých grantů, mám-li komentovat jen účelovou podporu. Domnívám se, že by stát do oblasti základního výzkumu neměl přímo zasahovat. Není však nyní vhodná doba začít – ať už na jakékoli platformě – diskusi o tom, co je pro tuto zemi v základním výzkumu perspektivní?

Přes všechny v letošním roce velmi vyhraněné rozpory věřím, že si všichni uvědomí, že jediná cesta pro český výzkum do budoucna je dosáhnout společného kompromisního řešení řady dlouhodobě neřešených problémů, které ekonomická krize ukázala v plné šíři. ■





WALTRA BARTOŠE

poslanci Parlamentu České republiky. Máte-li tedy nějaké připomínky, trefujte se do mě. Budu si celou diskusi psát a rád se budu účastnit i jednání, která budou pokračovat.

Odborné komise Rady vlády pro výzkum a vývoj včetně komise pro hodnocení výsledků výzkumu a vývoje, ze které někteří z vás v probíhající diskusi udělali původce spiknutí proti Akademii věd České republiky, jsou orgány, v nichž zasedají významní lidé z akademické obce, aplikovaného výzkumu a samozřejmě také lidé, kteří pracují na Akademii věd České republiky. Opravdu se domníváte, že tito lidé – ať jsou odkudkoli – s vámi nesdílí základní etický kodex vědce a že sledují nějaké své partikulární zájmy? Nebo že jim za likvidaci Akademie věd České republiky snad někdo dobře zaplatil, jak se objevilo v jednom z diskusních příspěvků?

Máte pravdu, když říkáte, že hodnocení výzkumu a vývoje by bylo možné dělat lépe a že je možné navrhnout nový či modifikovaný systém rozdělování prostředků na výzkum a vývoj. O tom nikdo nepochybuje. Ovšem nový, ideální a pro všechny nebo alespoň pro většinu přijatelný návrh na stole není.

Za nejpodstatnější považuji, že pokles institucionálních prostředků v rozpočtu Akademie věd v roce 2010 může být připsán na vrub uplatnění nového systému hodnocení jen z jedné třetiny. Zbývající dvě třetiny mají původ v něčem jiném. Výzkum a vývoj dostává v roce 2010 částku o dvě miliardy korun nižší, než se předpokládalo v době, kdy se plánoval pravidelný 8% nárůst výdajů. Povězme si, co by se stalo, kdyby nebyla krize, tj. kdyby tempo růstu zůstalo zachováno. Odpověď najdete v loňském střednědobém výhledu. Cituji: „institucionální prostředky Akademie věd České republiky by poklesly o 100 milionů korun“. Proč? Odpověď je jednoduchá. V roce 2004 Akademie věd České republiky vydala rozhodnutí o podpoře výzkumných záměrů ústavů Akademie věd České republiky na léta 2005–2010 ve výši 31 miliard korun. Přitom v roce 2004 byly výdaje na tehdy končící výzkumné záměry ústavů Akademie věd tři miliardy korun.

Nemusíme být ekonomy ani nemusíme rozumět státnímu rozpočtu, abychom pochopili, že šlo o nekrytý šek, který stát nikdy nemohl proplatit. Původní zákon to ale umožnil; a tak se z tohoto rozhodnutí stal závazek, jakýsi mandatorní výdaj. Nastalo každoroční dohadování o rozpočtu, ke kterému se nejprve vyjadřovala Rada pro výzkum a vývoj a následně vláda. Vyjednávací pozice Akademie věd a některých dalších resortů, které uplatnily stejný trik, byla samozřejmě silná, poněvadž výdaje na výzkumné záměry bylo podle zákona nutné krýt přednostně. Institucionální prostředky na výzkumné záměry AV ČR strmě rostly a výzkumné záměry se upravovaly podle toho, kolik se podařilo získat. Dotace se nakonec v případě Akademie věd vyšplhaly v letošním roce na 4,3 miliardy korun a najednou přišel velký problém – státu došly peníze. Nebyla jiná cesta než zatáhnout za brzdu, změnit zákon, který umožnil institucionální financování postupně převést na jiný princip.

Jinými slovy – bylo třeba postupně zrušit mandatorní institucionální výdaje na výzkumné záměry, které si fakticky bez možnosti zásahu vlády a Poslanecké sněmovny resorty schvalovaly úplně samy.

Vážená paní ministryně, vážená paní místopředsedkyně Senátu, vážený pane předsedo Akademie věd, dámy a pánové,

když jsem si připravoval vystoupení na tento Sněm, procházel jsem na toto téma spoustu diskusních příspěvků a zvažoval, co říci. Tři měsíce před volbami by bylo velice jednoduché říci věty, které chce tento sál slyšet. Říci, že předseda AV ČR Drahoš má ve všem pravdu a že s ním ve všem souhlasím, abych získal potlesk. Já jsem se rozhodl, že touto cestou nepůjdu a sdělím vám, jaký názor na tuto věc mám opravdu. Koneckonců pan předseda Jiří Drahoš mluvil o tom, že bude jednat s příslušnými parlamentními stranami, s příslušnými parlamentními výbory – k tomuto jednání jsem připraven. Chci ještě připomenout, že můj výbor se rozpočtem Akademie věd zabývá, má to ve své gesci.

Dovolte mi na začátek říci, že moje vystoupení na mimořádném Sněmu by nemělo být chápáno jako snaha politizovat problém, který je podle mého názoru jednoznačně problémem věcným a jako takový musí být řešen. Rád bych odmítl snahy jak některých politiků, tak bohužel také některých velmi významných členů akademické obce politizovat téma rozpočtu Akademie věd České republiky. Musím také dodat, že s velkým znepokojením pozoruji, jak se někteří z účastníků diskuse, která již řadu týdnů mezi členy Akademického sněmu probíhá, pokouší členům Rady pro výzkum a vývoj a jejím odborným komisím podsouvat úmysly – záměrně se vyhýbám slovům „dábelské úmysly“ – tuto instituci zničit. Opravdu se domníváte, že za nepříznivým vývojem jedné, byť významné části rozpočtu Akademie věd, jmenovitě institucionálních prostředků, jsou nějaké konspirační skupiny, které chtějí tuto instituci zlikvidovat? Myslím si, že to tak není. Berete v úvahu skutečnost, že Rada pro výzkum a vývoj je pouze poradním orgánem vlády? A že je to nakonec vláda a Poslanecká sněmovna, kdo o rozpočtu rozhoduje? Předseda Akademie věd Jiří Drahoš zmiňoval Hanu Arendtovou a proměnu člověka ve funkcionáře. Chci říci, že funkcionáři, o kterých pan předseda mluvil, jsou skutečně jenom úředníci s poradním hlasem. V konečném důsledku budou rozhodovat

Je nezbytné poznamenat, že Akademie věd si takto nahospodařila poměrně hodně. Ze zmíněných 31 miliard korun do letošního roku takto získala 18,8 miliard korun. Zbytek je krátký a prostý; přišla krize a ze snížení o 100 milionů korun pro Akademii věd se stalo snížení o 460 milionů korun, k tomu přibýlo plošné krácení tak, aby zbyly prostředky na projekty strukturálních fondů s nárůstem 1,2 miliardy korun, což u AV znamená snížení o 570 milionů korun.

Rád bych ale zdůraznil, že u projektů strukturálních fondů získá Akademie věd – a to podle velmi střízlivého odhadu – mezi čtvrtinou a třetinou prostředků. Jen v roce 2010 jsou to tři miliardy korun, celkově pak téměř 12 miliard korun.

Jsou to bohužel fakta, která snad dostatečně ukazují, že problém není ani v Radě pro výzkum a vývoj ani v metodice hodnocení, kterou jste někteří z vás ve svých příspěvcích nazvali *kafemlejnem*. Problém je v tom, že do kafemlejnu nelze sypat tolik kafe jako dřív a podle toho, jak jsme si sami určovali. Je to problém věcný, žádná spiknutí, žádné konspirace proti Akademii, žádná její likvidace. Stará metoda rozdělování prostředků na vědu a výzkum prostě narazila na jeden problém – na dno státní kasy. Proto mně na probíhající debatě nejvíce vadila míra určité demagogie a razance; myslím si, že byla zbytečná. K vystoupení na Sněmu mne do značné míry přimělo i prohlášení stínového ministra školství za sociální demokracii pana doc. Havla z 27. května 2009 *Zastavte likvidaci Akademie věd*, které se objevilo jako jeden z příspěvků ve vaší diskusi.

Jiří Havel v něm například tvrdí, že Akademie věd má s pouhými 12 % z celkového počtu vědeckých pracovníků České republiky účast na impaktovaných publikacích 37 %, na celkové citovanosti se podílí 43 %. Především, že bych byl poslední mezi těmi, kteří by chtěli zpochybňovat vynikající výsledky, kterých vědci v Akademii věd České republiky dosahují.

Mám-li zmínit jen nejvýznamnější jména české vědy, mám opravdu hlubokou úctu k objevům prof. Antonína Holého nebo prof. Pavla Hobzy. Nemohu ale akceptovat manipulaci s údaji, jejímž cílem je prokázat, že Akademie věd ční ve výsledcích vědy a výzkumu vysoko nad ostatními, tzn. nad vysokými školami, které si tedy nezaslouží nic jiného, než z jejich rozpočtu uloupnout více peněz.

Faktem je, že pokud vezmeme základní veřejný sektor, kde tyto výsledky v první řadě vznikají a kam za ně proudí finance, v ústavech Akademie věd v současné době pracuje nikoli 12 %, ale 21 % ze všech výzkumných pracovníků, přičemž na vysokých školách jich pracuje 57 % a v resortních výzkumných ústavech 22 %. Tvrzení Jiřího Havla, že Akademie věd je osou základního výzkumu, není úplně pravdivé. Vysoké školy ve zmíněných impaktovaných časopisech svými 54 % již Akademii věd s jejími 37 % předstihly. Dlužno říci, že se jim to podařilo za výrazně méně prostředků určených na vědu a výzkum, které vysoké školy ve srovnání s Akademií věd dostávaly; zhruba o jednu miliardu korun méně.

V probíhající debatě mne zaujala ještě následující věc. Často v ní zaznívají požadavky, aby vláda ve prospěch Akademie – zcela mimo pravidla hry – zkrátila výdaje na vědu a výzkum tam, kde lze očekávat přímý vliv na oživení ekonomiky, tzn. výdaje na výzkum, který spolufinancují podniky, výdaje na spolufinancování výzkumu uskutečňovaného v rámci strukturálních fondů.

Kromě toho by muselo dojít ke zkrácení výdajů na výzkum na vysokých školách, v neposlední řadě i tam, kde se o tyto prostředky soutěží podle nejtvrdějších kritérií, tj. na výzkum financovaný formou veřejné soutěže.

Přestože výdaje na vědu a výzkum zůstávají vládní prioritou a nemají být – na rozdíl od jiných výdajů – kráceny, nelze v době krize zajistit neomezený růst. Pokud je Akademie věd tak dobrá – a já věřím, že je dobrá – proč se o tyto prostředky nechce pokusit soutěžit jako ostatní instituce? A místo toho peticemi a prohlášeními tlačí na vládu a na politiku a žádá navýšení vlastního rozpočtu?

Za předsedy Rady pro výzkum a vývoj Mirka Topolánka a 1. místopředsedkyně Rady paní ministryně Kopicové v dobách ekonomické prosperity vzrostly výdaje Akademie věd o více než miliardu. Zdá se, že vedení Akademie věd by mělo zaregistrovat, že prosperita bohužel skončila. Je krize a věda a výzkum z této krize prozatím vychází nejlépe, tj. bez škrtů.

Rezervy máme všichni. Má je i Akademie věd. Svědčí o tom například to, že na jejích natolik zdůrazňovaných excelentních výsledcích se podílí jen 13 % jejích pracovníků a že tři čtvrtě miliardy korun ročně alokuje na činnosti, které neslouží jen pro vědu.

Nechci zvyšovat napětí a uvádět, kde všude lze šetřit. Možná postačí říci, že třetina státních úředníků ve výzkumu a vývoji sedí v Kanceláři Akademie věd. Ale věřte, že kdybych promlouval teď k akademické obci vysokých škol a některé rektory vidím, jistě bych konstatoval něco podobného. I na vysokých školách se stále kromě dobré vědy financuje hra na vědu, rovněž ministerských úředníků je také více než dost.

Všichni dobře víme, že se u nás kromě vynikajícího výzkumu světové úrovně financuje i výzkum, z něhož nejsou téměř žádné výsledky. Kdykoli se ale komise pro hodnocení výsledků při Radě pro výzkum a vývoj pokusila nastavit přísnější kritéria a omezit financování institucí za pseudovýsledky, a to jak v základním, tak i v aplikovaném výzkumu, akademická obec, vysoké školy a Akademie věd se nebývale rychle semkly a protesty žádající změnu často zablokovaly. Současně si ale táž akademická obec stěžuje, že vláda ony zbytečné výsledky financuje, čímž krátí zdroje na výzkum užitečný.

Podobné debaty a spory k ničemu dobrému nepovedou. Jsem stejně jako vy pro hledání účinnějších a spravedlivějších nástrojů k rozdělování institucionálních prostředků na vědu a výzkum. K těmto nástrojům ale rozhodně nepatří nátlak a ostrá vyjádření. Myslím si, že rok 2010 lze s navrženým rozpočtem na institucionální financování přežít a máme dostatek času se věnovat věcné diskusi nad možnými změnami systému. Předseda Akademie věd Jiří Drahoš chce jednat; k této debatě jsem připraven a myslím si, že tato debata bude pro nás prospěšná.

Existuje ale ještě jedna podmínka, kterou je potřeba zmínit. Musí jít o změny, které budou přijatelné pro všechny nebo alespoň pro většinu z těch, kteří se na poli výzkumu a vývoje a inovací pohybují. Je nutné nejen hájit vlastní zájmy – což Akademie věd umí dobře – ale mít také respekt vůči ostatním, kteří se v této oblasti pohybují. Jedno je totiž jisté: vyjednat „nevyjednatelné“, a navíc ze dne na den v reálném světě nepůjde. Věřím, že se vyhrocená debata zklidní a že společně nalezneme způsob, jak těžkým obdobím hospodářské krize projít, aniž bychom české vědě bez ohledu na to, zda ji dělá Akademie věd, vysoké školy nebo někdo jiný způsobili nenahraditelné ztráty.

Závěrem mého příspěvku mi dovoluť ještě jeden malý komentář. Když jsem se probíral příspěvky diskusí k tomuto tématu, narazil jsem na článek, kde se mluvilo také o mně v tom smyslu, že Akademii věd považují za pohrobka sovětského vzoru. Není tomu tak a nebude tomu tak ani do budoucna. Předpokládám, že Akademie věd bude velice významnou součástí naší vědy. ■

JAK „UMLELI“ NÁVRH ROZPOČTU NA VÝZKUM A VÝVOJ

Státem zřízené instituce musí mít možnost plnit svůj účel

Návrh výdajů státního rozpočtu na výzkum, vývoj a inovace pro rok 2010 s výhledem na léta 2011 a 2012, který připravila Rada pro výzkum a vývoj a vláda schválila 29. června, vyburcoval vědeckou obec k nevídané veřejné aktivitě. Příčina tkví ve vnitřních přesunech, které nejsou ani dobře zdůvodněné ani moudré a které představují bezprostřední ohrožení soustavy pracovišť Akademie věd a oslabení základního výzkumu.



Institucionální podpora činnosti AV ČR se má v roce 2010 snížit o více než 20 % a v dalších dvou letech má postupně klesnout až na polovinu letošní částky. Ministryně školství a 1. místopředsdkyně RVV Miroslava Kopicová sice říká, že „nic dramatického se neděje a Akademie by si měla se snížením rozpočtu na příští rok poradit“, jednoduché výpočty však ukazují, že takové dramatické propady financování znamenají zásadní omezení činnosti a snížení počtů zaměstnanců o tisíce a tedy brutální útok na samu existenci ústavů AV ČR.

Často slyším otázku, jak k tomu došlo

Pokusím se přispět k hledání odpovědi stručnou rekapitulací. Propad má čtyři příčiny.

Tou více méně objektivní je květnové rozhodnutí vlády zrušit v souvislosti s finanční krizí plánovaný dlouhodobý růst státních výdajů na vědu, který byl jedním z východisek Reformy systému výzkumu, vývoje a inovací v ČR.

Ostatní jsou výsledkem nekvalifikovaných postupů, které RVV prohlašovala za naplňování cílů a principů Reformy: nejprve snížila institucionální prostředky ve prospěch účelové podpory aplikovaného výzkumu, z institucionálních prostředků dále odečetla pětinu pro kofinancování projektů strukturálních fondů a na institucionální torzo aplikovala bezduchý aritmetický převod bodů získaných z metodiky hodnocení na peníze, který si mezi vědci vysloužil posměšný název „kafemlejnek“.

Namísto salt kotouly

Chceme-li pochopit, co a jak se stalo, musíme se vrátit o několik let zpátky, podrobně zrekapitulovat vývoj úvah a rozklíčovat spleť často protichůdných dokumentů a výroků, na jejichž počátku stála oprávněná kritika celkového výkonu českého výzkumu a prakticky neexistujících inovací ve srovnání s množstvím peněz, které stát do této oblasti investoval. Byly vyznačeny „černé díry“, ve kterých mizely miliardy korun bez jediného výsledku, byl načrtnut radikální plán, který se však postupně kvůli neschopnosti architektů reformy a tlaku zájmových skupin scvrkl na představu, že stačí jenom jinak rozdělovat peníze. Nikdo se nenamáhal vypracovat sebemenší analýzu, k čemu navrhované změny v řádu miliard korun povedou. Určitou představu o posunu od počátečních idejí ke konečné podobě Reformy lze získat z prezentací na webové stránce Odborné skupiny Organizace výzkumu České fyzikální společnosti JČMF http://cms.jcmf.cz/osov/odborne_akce.html#forum4.

Seriózní rozbor samotné metodiky hodnocení, postupu její přípravy a jejích efektů by vydal na knihu. Hlavní myšlenka metodiky odpovídá snaze porovnávat v jediné bodové škále všechny sportovce na olympiádě, rozhodovat, jestli jsou lepšími sportovci basketbalisté než gymnastky, a k tomu účelu vymýšlet, kolika body ocenit vstřelený koš a kolika výkon v sestavě na kladině. Vede to nutně k tomu, že se salto hodnotí stejně jako tři kotouly. Protože mnoho snadných kotoulů převáží náročný vrcholový výkon, vítězem bude přeborník v kotoulech a za pár let se těžko najde někdo, kdo by ukázal, jak vypadá salto.

Určovat takto výši podpory pro jednotlivé výzkumné instituce je principiálně nesprávné. Jestliže stát zřídí instituce k určitému účelu, musí jim dát možnost ten účel plnit. Každá výzkumná organizace (ať ústav nebo univerzita) má jisté minimální fixní náklady zajišťující její základní institucionální funkce. Nedosahuje-

li podpora ani této výše, nemůže instituce plnit svou funkci a je lepší ji zrušit.

Jak podemlít pilíře českého základního výzkumu

V první variantě návrhu rozpočtu výdajů na VaV z února vycházela RVV z plánovaného osmiprocentního nárůstu a načrtla strategii, která předurčila celý další vývoj přípravy rozpočtu:

Účelové prostředky měly vzrůst o 11,7 %, institucionální jen o 4,8 % a z nich se ještě mělo pro kofinancování strukturálních fondů oddělit o 1,2 mld. Kč více než v roce 2009, takže pro institucionální podporu výzkumných organizací a mezinárodní spolupráce zbylo o 3,4 % méně než letos. Okleštěné institucionální prostředky byly „kafemlejnem“ rozděleny mezi jednotlivé výzkumné organizace – vysoké školy, ústavy Akademie věd, resortní ústavy a některé soukromé subjekty. Pro zmírnění dopadů přechodu na nový způsob rozdělování institucionálních prostředků se má vliv těchto změn uplatňovat postupně ve třech letech – nejprve z jedné třetiny, pak ze dvou a v roce 2012 již naplno. Takovým způsobem byl pro pracoviště Akademie věd navržen v roce 2012 úhrnný pokles o 9 %

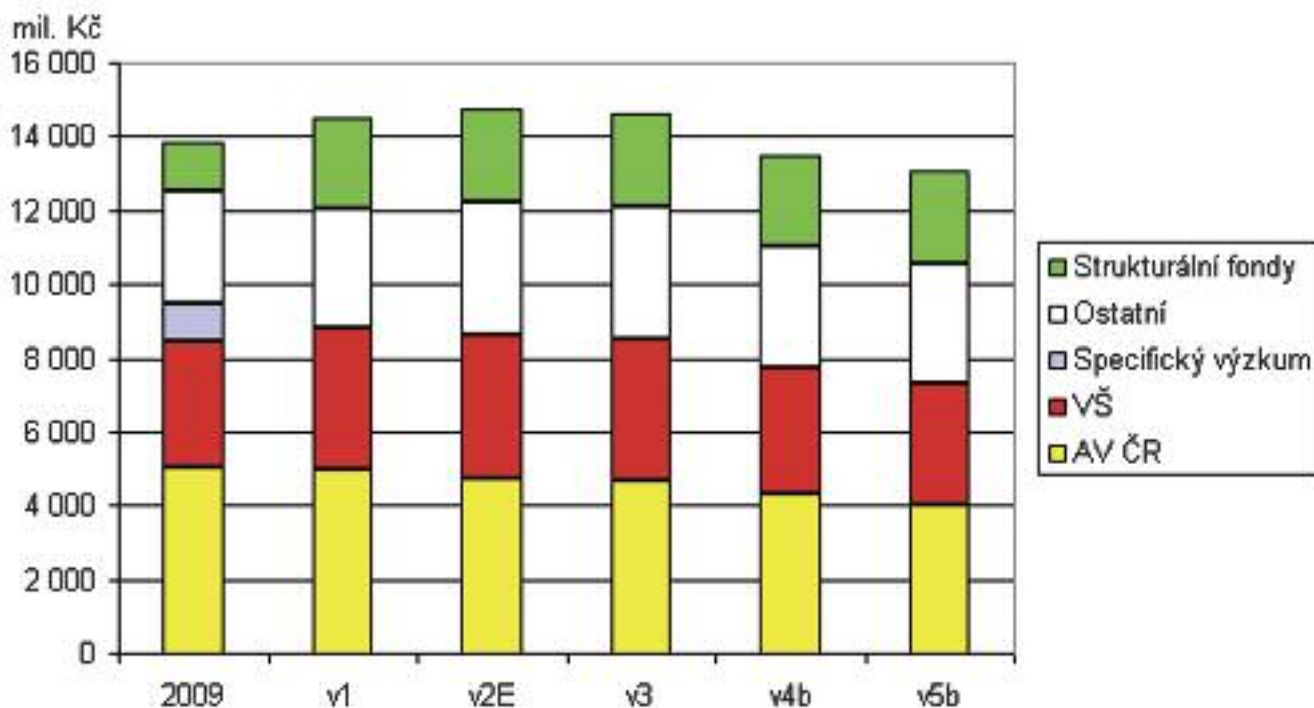
proti roku 2009, zatímco např. pro vysoké školy nárůst téměř na dvojnásobek.

Oprávněné námitky předsedy AV ČR proti způsobu, jakým bylo takové neodůvodněné rozkolísání podpory výzkumných organizací navrženo, byly nakonec zbytečné, protože Rada sama návrh stáhla po zjištění, že její sekretariát vycházel z neúplných údajů. Zrodil se tak ovšem nesmyslný spor mezi představiteli dvou nejvýkonnějších sektorů českého výzkumu – vysokých škol a Akademie věd – kdo na koho bude vlastně doplácet.

Následovala řada dalších variant, v nichž výdaje jednotlivých kapitol střídavě rostly a klesaly s jedinou výjimkou: Akademii věd každá další varianta přinesla významný pokles až na konečnou hodnotu –1,03 mld. Kč proti roku 2009 (graf č. 1).

K velkému zlomu došlo v květnu, kdy vláda pod tlakem finančních potíží rozhodla o krácení nemandatovaných výdajů většiny rozpočtových kapitol. Mezi výjimkami jsou výdaje na výzkum a vývoj, jejichž výše má zůstat bez krácení na úrovni letošního roku. RVV v této situaci nepřehodnotila svůj postup založený na předpokladu osmiprocentního růstu a zachovala

Institucionální prostředky podle variant rozpočtu 2010



Graf č. 1

poměr účelových a institucionálních prostředků z první varianty, aniž by ji znepokojilo, že to ve spojení s neměnnou částkou na kofinancování strukturálních fondů znamená pokles institucionální podpory výzkumných organizací o 12 % proti roku 2009. Účelové prostředky podle v pořadí již čtvrté varianty přitom stále ještě rostly proti roku 2009 o 3,2%! Zmrazení celkových výdajů mělo ve vývoji variant rozpočtu AV ČR poměrně malý dopad.

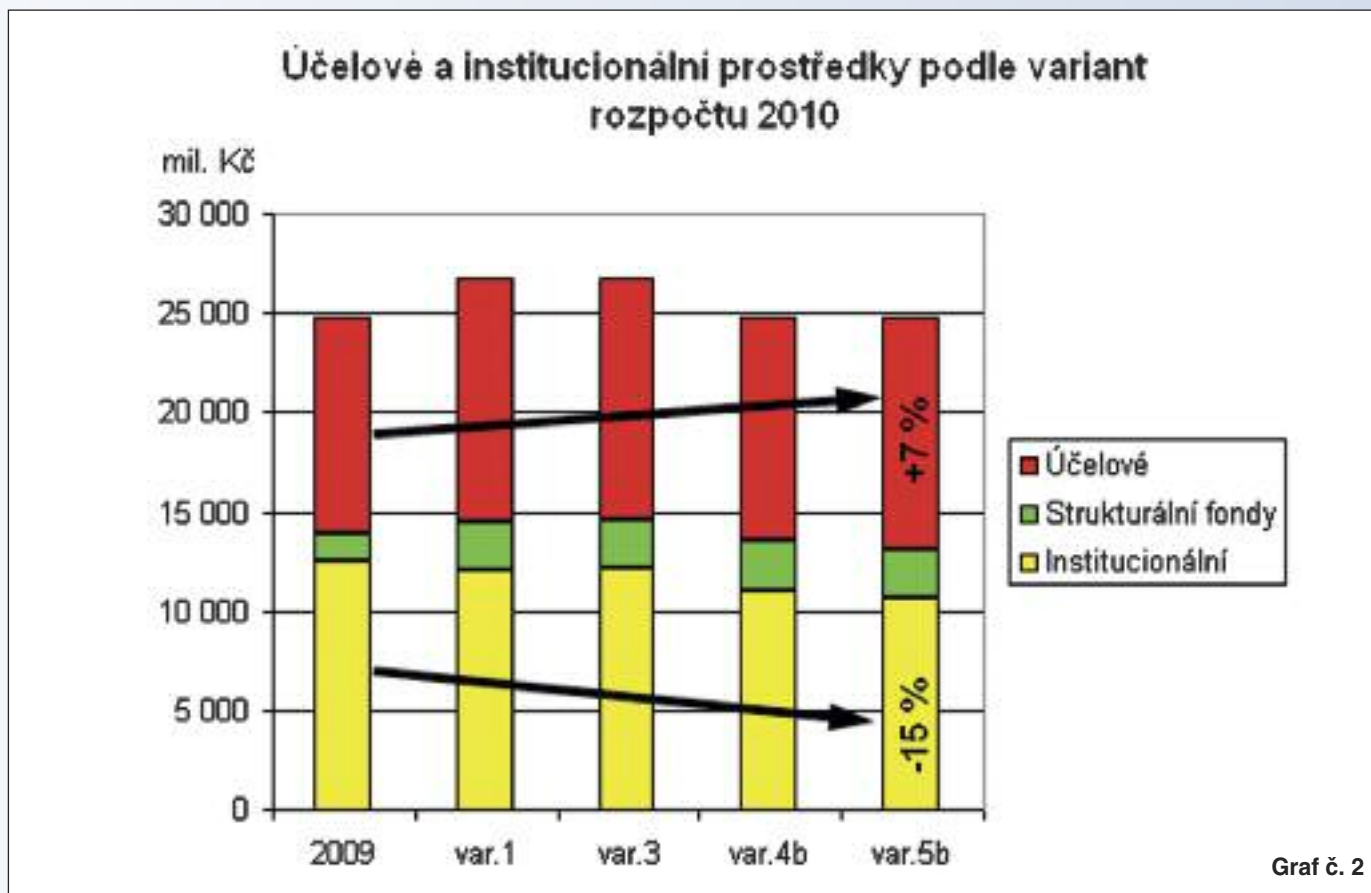
Po jednání předsedy AV ČR Jiřího Drahoše s premiérem a předsedou RVV Janem Fischerem byl 244. zasedání RVV předložen návrh zmírnit o čtvrtinu drastický pokles institucionálních výdajů AV ČR. Jak víme z kolující „reportáže“ předsedy Odborné komise RVV pro vědy živé přírody Jana Zrzavého, rada návrh zamítla, když Jiří Drahoš odmítl výměnou souhlasit s postupem, který by v dalších dvou letech vedl ke snížení výdajů AV ČR na polovinu a znamenal by likvidaci soustavy jejích pracovišť. Místo toho přijala svůj návrh, podle kterého se snižují celkové institucionální výdaje ve srovnání s rokem 2009 o 5,9 %, institucionální výdaje pro výzkumné organizace a pro mezinárodní spolupráci (bez kofinancování strukturálních fon-

dů) o 15,3 % a institucionální výdaje AV ČR o 20,4 %. Současně účelové prostředky proti roku 2009 rostou o 7,6 %. Při přechodu od čtvrté k poslední variantě bylo z institucionálních do účelových prostředků narychlo přesunuto 480 mil. Kč, z toho 424 mil. Kč jen na posílení programu TIP v gesci ministerstva průmyslu a obchodu, bez ohledu na to, že veřejná soutěž v tomto programu ještě ani nebyla vyhodnocena. Naproti tomu celkové účelové výdaje na základní výzkum (GA AV, GA ČR a MŠMT) meziročně klesají o 7 mil. Kč (graf č. 2).

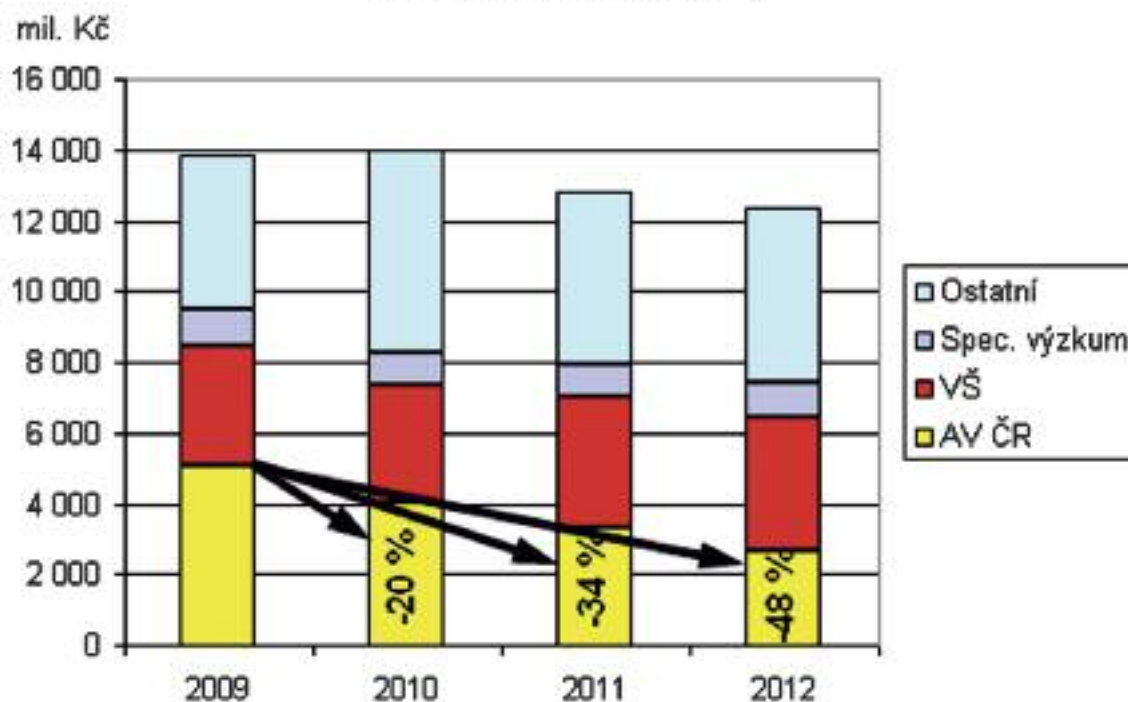
Ještě dramatičtější obrázek ukazuje graf, ve kterém je znázorněn navržený vývoj institucionální podpory v dalších letech (pro srovnatelnost dat je do grafu zařazena i podpora specifického výzkumu studentů na vysokých školách, kterou Reforma počínaje rokem 2010 mění z institucionální na účelovou – graf č. 3).

Vědci v záloze coby výzkumná domobrana

Opravdu se neděje nic dramatického? Stovky vědců, kteří v důsledku institucionálního podfinancování odejdou z pracovišť Akademie věd, nenajdou práci na vysokých školách. Uplatní se snad



Institucionální prostředky
5. varianta, červen 2009



Graf č. 3

v průmyslu, který hlasitě žádá státní podporu, místo aby investoval do výzkumu? Hospodářská komora a Svaz průmyslu a dopravy útočí na Akademii věd a na základní výzkum. Proč tedy podniky nevytvoří pracovní místa pro výzkumníky a nenabídnou jim lepší podmínky, aby k nim přešli a pracovali podle jejich požadavků?

Představa, že vysoce kvalifikovaní lidé mohou montovat auta nebo řídit tramvaje a budou přitom připraveni kdykoli nastoupit do laboratoří a pracoven, jakmile se podaří získat nějaký grant, je absurdní.

Pro montovny Akademii nepotřebujeme

Likvidační plán pro Akademii věd může mít dvojí vysvětlení. Buď je výsledkem chybných rozpočtových úvah, nebo důsledkem neobyčejně bídné kvality a výkonnosti výzkumu na pracovištích AV ČR. Předseda Václav Pačes již při projednávání té první, únorové varianty rozpočtu položil členům RVV otázku: „Jestliže jedním z hlavních cílů Reformy je podpořit kvalitu výzkumu v ČR a odstranit úniky peněz při financování nekvalitního výzkumu a jestliže institucionální podpora pro Akademii věd

má významně klesat, přestože celkové institucionální výdaje v příštích letech porostou, znamená to, že je Akademie věd tím slabým článkem systému VaV v ČR, který chce Reforma odstranit?“ Otázku vícekrát zopakoval nový předseda Jiří Drahoš. Někteří lidé si to zřejmě myslí. Nikdo zodpovědný se však k tomu otevřeně nepřihlásil.

Pravdivá odpověď by totiž zpochybnila provádění Reformy a odhalila by přehmaty, jichž se Rada pro vývoj a výzkum dopustila. Prokázala by, že realizátorům Reformy nejde tolik o deklarovaný vzestup vědy jako spíše o jiné záměry – o snahu přelít státní finance ze základního výzkumu do nekontrolovatelných „černých děr“ a získat volnou dispozici s majetkem Akademie. Potom by přišel na řadu oslabený základní výzkum na vysokých školách, které by se mohly proměnit v továrny na výrobu polovzdělaných absolventů. Česká republika by se ocitla na přímé cestě k evropské periferii, na níž se snad ještě tu a tam uplatní nějaká ta montážní dílna.

JIŘÍ RÁKOSNÍK,
člen Akademického sněmu AV ČR

PROJEV REKTORA UNIVERZITY KARLOVY VÁCLAVA HAMPLA



Vážený pane předsedo Akademie věd ČR, vážení delegáti a hosté Sněmu AV ČR, kolegyně a kolegové, dámy a pánové,

dovolte, abych vás seznámil se stanoviskem vedení UK, nejvýkonnější vědecké instituce v ČR, k současné situaci reformy financování vědy a výzkumu.

Univerzita Karlova v uplynulém období opakovaně deklarovala, že princip financování vědy a výzkumu podle kvality a skutečných vědeckých výkonů je potřebný, správný a efektivní a na tomto principiálním stanovisku nadále trvá.

Uvítala proto přijetí komplexní novely zákona o veřejném financování vědy a výzkumu jako příležitost pro adresnější naplnění tohoto principu. Učinila tak přes jen částečné zohlednění připomínek, které vznesla v průběhu její přípravy. Těmito připomínkami se např. podařilo zachránit další existenci tzv. specifického výzkumu na vysokých školách (byť následně připravená pravidla pro jeho financování zvýší s ním spojenou administrativní zátěž).

Je nepochybné, že tento zákon, který předpokládá uplatnění nových zásad pro rozdělování finančních prostředků již v roce

2010, musí být nyní dodržen – opačný postup by byl přinejmenším věcně nesprávný.

Nelze však pominout to, že důvodová zpráva k této novelizaci předpokládala významné navýšení prostředků na vědu a výzkum počínaje rokem 2010 (o cca 8 %). Ukazují-li vládní materiály, že k tomuto navýšení nedojde, jde přinejmenším o krátkozrakou politiku. Ani v situaci globální hospodářské krize nemůže být stagnace státních výdajů na vědu a výzkum pokládána za úspěch. Ostatně přístup některých evropských vlád ukazuje, že prozíravější politika je reálná. Proto nelze rezignovat na úsilí o alespoň minimální navýšení prostředků na vědu a výzkum.

Zvláště v aktuální situaci však musí být nový zákon aplikován tak, aby zdroje pro vědecky výrazně produktivní instituce byly významněji navýšeny a plýtvání prostředky na vyloženě neproduktivní instituce a nekvalitní výsledky bylo zásadně omezeno. Ostatní instituce včetně těch, jejichž výsledky zatím neumíme rozumně ohodnotit, by neměly být nevratně poškozeny. Přes některé oprávněné výhrady lze snad konstatovat, že tato hlediska jsou v návrhu rozdělení prostředků na rok 2010 ještě v podstatě respektována.

Politováníhodný je ovšem způsob, jakým Rada vlády pro výzkum a vývoj na návrh svého předsednictva dne 12. června 2009 v podstatě *en bloc* zamítla pracně vytvořené připomínky k nanejvýš důležité *Metodice hodnocení výsledků výzkumu a vývoje* a tuto metodiku vesměs podle původního návrhu schválila. Žádá-li Rada současně, aby jí byly předloženy návrhy „ucelené koncepční představy o způsobu hodnocení výsledků VaV a popř. rozdělování institucionální podpory VaV mezi jednotlivé poskytovatele“, dává tím na druhé straně najevo, že si je významných nedostatků této metodiky vědoma. Vypracování takové koncepce odborně fundovaným způsobem však vyžaduje přiměřený časový prostor. Radou stanovený termín 30. září 2009 je nerealistický a pouze nasvědčuje byrokratickému formalismu, který celou věc bohužel činí nevěrohodnou.

Tuto nevěrohodnost jen podtrhují publikované střednědobé výhledy na roky 2011 a 2012 nadále používající nyní schválenou metodiku. Tyto výhledy totiž rezignují na jakékoli navýšení prostředků na vědu a výzkum pro další roky. Současně na příkladě dramatického nárůstu prostředků pro Ministerstvo průmyslu a obchodu jen dokumentují zásadní nadhodnocení pro tzv. inovace (u nichž je hodnocení kvality zvláště problematické). Tyto výhledy jsou kontraproduktivní i tím, že fatálním finančním propadem vyvolávají pochopitelné pobouření Akademie věd ČR a bezprecedentním úbytkem financí pro MŠMT znejistují vysoké školy. Uvítat lze nepochybně významné prostředky plánované pro Grantovou agenturu ČR. Na druhé straně chybějící konkrétní rozvaha o nutných změnách v činnosti GA ČR, jakož i o praktické podobě činnosti TA ČR, zatím zne-

možňuje vytvoření detailnější představy o budoucí úloze obou agentur při financování vědy a výzkumu.

Stagnace prostředků na vědu a výzkum podryvá perspektivy dlouhodobého rozvoje společnosti a aktuálně může být brzdou překonávání nynější hospodářské krize. O nutnosti maximální efektivity při financování vědy není pochyb. Podmínkou této efektivity je kvalitní kritické, racionální a objektivní hodnocení. Při něm je nutné zásadně zohledňovat kritéria nejen kvantitativní, ale nejméně stejně významně i kvalitativní. Tak tomu v podstatě je – snad až na poměrně detailní dolaďování – u současné metodiky hodnocení výsledků pro ty obory, kde je relevantním výstupem publikace v impaktovaném časopise. Problémem zůstávají (kromě hodnocení výsledků humanitních oborů, které jsou ovšem poměrně málo dotovány a neodčerpávají tolik potřebné finance na základní výzkum) především výstupy aplikovaného výzkumu a tzv. inovační transfer, které jsou velmi významně dotovány bez ohledu na jejich odbornou úroveň a faktický přínos. Významná a stále rostoucí část veřejných prostředků, které jsou nepostradatelné pro rozvoj kvalitního základního výzkumu, bez nějž nejsou aplikace dlouhodobě možné, tak odchází ve prospěch aplikačních výstupů nejasné kvality. Na absorpci a realizaci opravdu zásadních aplikací nemá domácí průmysl dostatečně silný kapitál či motivaci.

Dámy a pánové, k tomuto stanovisku vedení UK se na svém posledním zasedání minulý čtvrtek jednomyslně přihlásila Vědecká rada UK, a to včetně v ní zastoupených zástupců AV ČR. ■

PROJEV ŘEDITELE VÝZKUMU A VÝVOJE SPOLEČNOSTI ZENTIVA JANA ŠOTOLY

Vážený pane předsedo, vážené dámy a pánové,

dovolte, abych nejprve poděkoval za vaše pozvání na zasedání Akademického sněmu a za možnost přednést svůj názor na financování vědy a na její úlohu ve společnosti. Žijeme v době převratných společenských změn: pád života neschopných a životu se přičících diktatur, které namnoze vystřídal kapitalismus mafiánského typu, krize burzovního „kasinového“ kapitalismu, ekologické problémy v důsledku technického pokroku, sociální problémy kvůli poklesu průmyslové výroby, úžasný pokrok v komunikačních technologiích či v biotechnologiích, lokální války a globální terorismus, miliarda lidí, která se denně přejídá a potřebuje léky na snižování cholesterolu, a tři miliardy hladových lidí bez šance na vzdělání.

Myslím si, že společným jmenovatelem tohoto stavu je krize mravních hodnot. Možná mi dáte za pravdu, že existuje podnikání mravné a také podnikání nemravné, stejně jako politika, a že žádný zákon na světě není schopen tuto hranici striktně vymezit – vnímáme ji intuitivně. Žádný kontrolní, soudní a policejní systém není schopen excesům nemravnosti předcházet, v lepším případě je schopen tyto excesy postihnout ex post. Politika, která by měla dbát na celkový vývoj společnosti, se prakticky projevuje spíše jako služka kapitálu a jeho paradigmatu věčného růstu, než jako síla vytvářející mravní povědomí sounáležitosti lidí mezi sebou a sounáležitosti člověka s přírodou. Zbývá jen vnitřní mravní zákon, jenž samozřejmě závisí na vyspělosti jedince, může ale být do určité míry formován společenskými špičkami.

A jsme u vědy. Je věda tou společenskou špičkou, která pomáhá formovat vědomí, svědomí a mravnost jedince? Je anebo není? Nebo si tuto otázku ani neklade? Pokud si tuto otázku neklade a jen mlčky předpokládá, že je, pak není. V takovém případě je jen služkou politiků a nenasytosti kapitálu, kterému pomáhá k růstu vynucenými technickými aplikacemi. Pokud chce být součástí společenské elity zodpovědné za vývoj světa a lidstva, musí poskytovat opravdové vědění a poznání, a to v nejširším slova smyslu – nikoli jen technické aplikace. Podle mého názoru lidstvo potřebuje více než kdy jindy odpovědi na základní otázky bytí; jak funguje vesmír, jaká je role člověka, proč tady jsme, kam směřujeme... Právem čekáme odpovědi od vědy, když jsme zahodili náboženská dogmata do starého železa a vysoká mystika je rozumu nepřístupná. Napraví snad věda bídu a mravní úpadek světa tím, že nabídne lidstvu počítače s nanočipy, mobily dvacáté generace nebo terahertzovou spektroskopii na odhalování teroristů v letištních halách? Domnívám se, že daleko důležitější úlohou vědy je zvyšovat poznání lidstva na nejobecnější úrovni otázek ontologických a gnozeologických. Současná kosmologie a fyzika částic se těmito otázkami zabývá. A dokonce se dotýká nejdůležitější otázky, kterou je vztah hmoty a vědomí. Podle mého názoru je třeba právě v této oblasti úsilí zvýšit a neredukovat poznání jen na studium projevů hmoty.

A jsme u medicíny. Víme, že u většiny nemocí léčíme jen symptomy a nikoli příčiny. Tušíme, že většina příčin leží v oblasti psychické, mentální a emoční, průmysl ale jen těžko překročí svůj stín, aby tyto zákonitosti zkoumal. Je to tudíž role vědy, aby

přišla se zásadními objevy, které se mohou v léčbě uplatnit. Naopak – jakou má věda šanci, pokud se bude snažit průmyslu podbízet svými aplikacemi? Tržby Sanofi-Aventis představují tři čtvrtiny rozpočtu České republiky. Česká republika dává Akademii věd ČR šest nebo sedm miliard korun. Sanofi-Aventis dává na výzkum a vývoj přes pět miliard eur. Rozpočet této firmy na vývoj je tudíž asi 20krát větší, než celý rozpočet Akademie. Jaká je šance, že se Akademie treťí do potřeb industriální firmy svým aplikovaným vývojem? Velmi malá. Jaká je šance, že se v rámci základního výzkumu objeví úplně nová molekula nebo nový princip léčby? Podstatně větší, neboť se bude zabývat základními, obecně platnými zákonitostmi. Průmysl přijde sám a rád zaplatí, jak je tomu v případě prof. Holého z Ústavu organické chemie a biochemie AV ČR nebo akademika Wichterleho.

Dobrá věda potřebuje osvětlené vědce a osvětlené mecenáše. Jedním z nejtragičtějších příkladů selhání obou těchto předpokladů byl aktivní podíl významného německého chemika Fritze Habera na zavádění chloru a yperitu do nepřátelských zákopů během první světové války. Neměli bychom nikdy dopustit, aby neosvětlená politika diktovala vědě, co má dělat. Dnešní věda by se neměla nechat vmanipulovat do pozice služky technického rozvoje. Měla by hledat kámen mudrců a jako vedlejší produkt objevit gravitační zákon anebo sjednocenou teorii pole. V další úrovni se poté objeví porcelán nebo tranzistor – tyto aplikace průmysl rád zaplatí. Peníze ze státního rozpočtu by proto měly být plně věnovány základnímu výzkumu. ■



USNESENÍ MIMOŘÁDNÉHO ZASEDÁNÍ AKADEMICKÉHO SNĚMU AV ČR



Akademický sněm Akademie věd České republiky přijímá toto usnesení:

Akademický sněm

1. bere se souhlasem na vědomí zprávu předsedy Akademie věd ČR Jiřího Drahoše o současné situaci v oblasti financování výzkumu a vývoje v ČR,
2. přijímá *Prohlášení Akademického sněmu AV ČR k budoucnosti výzkumu a vývoje v České republice*,
3. vyjadřuje nesouhlas s Návrhem výdajů státního rozpočtu České republiky na výzkum, vývoj a inovace na rok 2010 s výhledem na léta 2011 a 2012, schváleným usnesením vlády ze dne 29. června 2009, a proto ukládá předsedovi AV ČR a Akademické radě AV ČR, aby
 1. a) vzniklou situaci projednali s vládou, představiteli všech parlamentních stran a členy věcně příslušných výborů Poslanecké sněmovny a Senátu Parlamentu České republiky,
 1. b) v těchto jednáních upozorňovali na ohrožení základního výzkumu v ČR chybnou realizací Reformy systému výzkumu, vývoje a inovací,
 1. c) informovali o této situaci evropského komisaře pro vědu a výzkum Janeze Potočnicka a evropskou komisařku pro regionální politiku Danutu Hübnerovou,
 1. d) ve spolupráci s Radou vysokých škol a Českou konferencí rektorů co nejdříve zajistili vypracování návrhu kvalitního a funkčního systému financování výzkumu a vývoje v ČR,
 1. e) ve spolupráci s Radou vysokých škol a Českou konferencí rektorů připravili návrh kvalitního a funkčního hodnocení výsledků výzkumu a vývoje v ČR,
 1. f) iniciovali informační akce směrem k veřejnosti, včetně veřejných akcí protestních,
4. žádá vládu České republiky, předsedu vlády a předsedu Rady pro výzkum a vývoj, aby zajistili přepracování Návrhu výdajů státního rozpočtu České republiky na výzkum, vývoj a inovace

na rok 2010 s výhledem na léta 2011 a 2012, schváleného usnesením vlády ze dne 29. června 2009, tak, aby

- a) nový návrh skutečně odpovídal principům Reformy systému výzkumu, vývoje a inovací v ČR o podpoře excelence a kvalitního výzkumu, vývoje a inovací,
 - b) v jeho důsledku nedošlo k personálním i materiálním škodám v oblasti výzkumu a vývoje, které by ohrozily činnosti nejvýkonnějších složek výzkumu a vývoje v České republice, tj. Akademie věd ČR a vysokých škol,
5. žádá vládu České republiky, předsedu vlády a předsedu Rady pro výzkum a vývoj Jana Fischera, aby bezodkladně ustanovili

Radu pro výzkum a vývoj v novém složení včetně jejího sekretariátu tak, aby vznikl skutečně odborný a kompetentní orgán schopný formulovat a hájit potřeby výzkumu a vývoje v ČR a dlouhodobé zájmy společnosti v této oblasti. ■

V Praze dne 30. června 2009

*Ověřili: FRANTIŠEK RYPÁČEK,
předseda návrhové komise Akademického sněmu,
JAROSLAV PÁNEK,
předsedající Akademického sněmu*

PROHLÁŠENÍ AKADEMICKÉHO SNĚMU AV ČR K BUDOUCNOSTI VÝZKUMU A VÝVOJE V ČESKÉ REPUBLICCE

Akademický sněm AV ČR je vážně znepokojen tím, že systém výzkumu, vývoje a inovací v ČR má být destabilizován na základě neodborného, zmateného a nezdůvodněného návrhu výdajů státního rozpočtu předloženého Radou pro výzkum a vývoj (RVV).

Rozhodnutí RVV výrazně utlumit základní výzkum ve prospěch podpory tzv. vývoje a inovací nemá oporu v programových dokumentech současné vlády ani vlád předchozích. Krátkodobý zisk omezeného okruhu hospodářských subjektů je vydáván za prospěch celé společnosti. Podíl veřejných prostředků, které mají být rozdělovány mezi vědecké instituce podle chybné a neověřené metodiky, je tak výrazně krácen ve prospěch podpory průmyslu a obchodu se zjevným úmyslem vrazit klín mezi vysoké školy a Akademii věd. Zároveň dochází k podstatnému zvyšování částek určených na různé nevyzkoušené programy. Lze se důvodně obávat, že přelévání peněz do výrobní sféry je dáno často spíše lobbíngem než motivací posílit vlastní výzkum, vývoj a inovace v této sféře. Důsledky tohoto postupu jsou jak z odborného, tak i společenského hlediska škodlivé.

Akademický sněm konstatuje, že pokud by měl být návrh RVV realizován, došlo by k nekoncepčním přesunům a skokovým změnám ve struktuře financování institucí, čímž by byl vážně ohrožen kvalitní výzkum v ČR. Institucionální rozpočet Akademie věd ČR by byl během tří let snížen na polovinu. To by vedlo k propouštění vysoce kvalifikovaných odborníků, k rozbití infrastruktury vědy a výzkumu a k likvidaci současné sítě akademických ústavů. Tyto kroky by vyústily v nevratný úbytek vědců a dalších kvalifikovaných pracovníků, neboť ani vysoké školy ani soukromá sféra je nemohou za současné situace absorbovat. Omezilo by se zapojení ČR do mezinárodní spolupráce, protože bez kvalifikovaných vědců a odpovídající infrastruktury česká výzkumná pracoviště ztratí postavení rovnocenných partnerů v mezinárodních výzkumných projektech.

Likvidace Akademie věd by postihla i vysoké školy, protože na ústavech Akademie věd fakticky uskutečňuje své postgraduální studium mnoho doktorandů. Naopak mnoho vědců z Akademie věd vyučuje na vysokých školách, protože se na základě své dlouhole-

té výzkumné praxe stali nenahraditelnými odborníky ve svých oborech. Hlavními oběťmi takto navrženého rozpočtu by se tedy stal jak kvalitní základní a aplikovaný výzkum, tak i vysokoškolské vzdělávání. Bez kvalitního a všestranně rozvinutého základního výzkumu nemůže existovat ani úspěšný aplikovaný výzkum a nemohou se rozvinout ani ekonomicky efektivní inovace. Pluralita a spolupráce rozdílných typů institucí základního i aplikovaného výzkumu jednoznačně prospívá rozvoji celého sektoru. Má-li Česká republika viditelným způsobem přispívat k vědeckému pokroku v mezinárodním měřítku a rozvíjet svůj inovační potenciál, je třeba zachovat přiměřené financování těchto institucí, které jsou schopny k tomuto procesu výrazněji přispět. Akademie věd k nim bezesporu patří. Je nepochopitelné, proč právě na ni dopadají rozpočtové škrty nejvýrazněji.

Zodpovědnost za celou výše popsanou situaci padá zcela na vrub RVV, která ani přes opakovaná upozornění nevzala v úvahu, že předložený návrh rozpočtu nerespektuje principy Reformy systému výzkumu, vývoje a inovací v České republice a že bude mít v nejbližších třech letech devastující důsledky nejen pro Akademii věd, ale poškodí celý sektor českého výzkumu, vývoje a inovací. Akademický sněm důrazně upozorňuje, že následkem předloženého návrhu státního rozpočtu by se prudce znehodnotily dosavadní investice do výzkumu a ČR by navíc vznikly dodatečné náklady z nedodržených tuzemských i zahraničních smluv na řešení výzkumných projektů, které by po takto radikálním snížení rozpočtu musely být zastaveny. Akademický sněm shledává jednání členů RVV jako nekvalifikované a nezodpovědné, a proto naléhavě žádá předsedu RVV Jana Fischera, aby neprodleně obměnil personální obsazení RVV tak, aby tvořila skutečně kvalifikovaný a odpovědný orgán, schopný zajistit potřeby výzkumu a vývoje v České republice a dlouhodobé zájmy české společnosti v této oblasti. Akademický sněm současně vyzývá vládu, aby znovu zvážila, zda celkové posílení investic do výzkumu a vývoje nebude nejlepším způsobem, jak čelit současné ekonomické krizi a jak položit základy budoucího rozvoje a prosperity. ■

V Praze dne 30. června 2009

STANOVISKO AKADEMICKÉ OBCE K BUDOUCNOSTI VÝZKUMU A VÝVOJE V ČESKÉ REPUBLICE

***Jsme vážně znepokojeni hrozcí likvidací Akademie věd České republiky
a většiny základního výzkumu v České republice.***

***Neodborné, zmatené a nezdůvodněné nastavení systému financování
výzkumu, vývoje a inovací v České republice bude mít fatální důsledky
nejen pro AV ČR, ale i pro celou českou společnost.***



V důsledku návrhu Rady pro výzkum a vývoj má být institucionální rozpočet Akademie věd ČR během tří let snížen na polovinu. To by vedlo k propuštění mnoha vysoce kvalifikovaných odborníků, k rozbití vědecké infrastruktury a k likvidaci současné sítě akademických ústavů.

Zničení Akademie věd ČR by postihlo i vysoké školy, s nimiž úzce spolupracujeme v řadě oblastí – od vedení postgraduálních studentů až po výuku v řadě jedinečných a nenahraditelných oborů. Hlavními oběťmi takto navrženého rozpočtu by se staly jak kvalitní základní a aplikovaný výzkum, tak i vysokoškolské vzdělávání. Zodpovědnost za tyto nedozírné škody by padla se všemi politickými, kulturními a morálními důsledky jednoznačně na vrub současné Rady pro výzkum a vývoj.

Považujeme proto jednání členů Rady pro výzkum a vývoj za nesystémové, nekvalifikované a nezodpovědné. Naléhavě žádáme předsedu vlády ČR Jana Fischera, aby neprodleně obměnil personální obsazení Rady pro výzkum a vývoj tak, aby tvořila kvalifikovaný a odpovědný orgán, schopný zajistit potřeby výzkumu a vývoje v České republice a dlouhodobé zájmy české společnosti v této oblasti. Současně vyzýváme vládu, aby znovu zvážila, zda by celkové posílení investic do výzkumu a vývoje nebylo tím nejlepším způsobem, jak čelit současné ekonomické krizi a jak položit základy budoucího rozvoje a prosperity.

Bez kvalitního a všestranně rozvinutého základního výzkumu nemůže existovat ani úspěšný aplikovaný výzkum a nemohou se rozvinout ekonomicky efektivní inovace. Škrty v této oblasti by byly vysloveně kontraproduktivní a stály by v přímém rozporu s protikrizovými opatřeními vlád ve vyspělých státech světa. ■

V Praze dne 30. června 2009
Akademická obec